

En analyse af Key Audit Matters i påtegninger på danske børsnoterede banker

Copenhagen Business School
Kandidatafhandling, cand.merc.aud.

Pernille Dalsgaard Winther

Afleveret d. 15. marts 2018

Vejleder: Karsten Andersen

Omfang: 78 sider/154.482 anslag

ABSTRACT

The subject of this thesis is: "Independent auditor's report" and the first year of applying ISA 701". The aim of the present investigation is to establish, whether auditors in Denmark – after the first year of implementing ISA 701 - have succeeded in complying with the audit standard in relation to the description of Key Audit Matters (KAM). The aim of the thesis is to shed light on the following research questions: *"What is selected players' attitude to the suggestion from IAASB to add the section "Key Audit Matters" to Independent Auditor's Report? And has the implementation of "Key Audit Matters" resulted in transparency and increased communication value in independent auditor's reports, which was the overriding purpose of ISA 701, in the case of Danish listed banks?"* I have answered these research questions, first by explaining selected audit theories e.g. illuminating auditor's role or dealing with the expectation, comprehension and information gap. Next, by looking into international key players' hearing statements - from the first as well as the second round of hearings - to the suggestion from IAASB about adding KAM to independent auditor's report. Based on scrutiny of selected hearing statements, I constructed the eight hypotheses constituting the foundation of my analysis. There are quantitative as well as qualitative hypotheses. During the analysis, hypotheses were confirmed or dismissed, enabling me to answer the research questions of the thesis.

Method

In order to answer the research questions of the thesis, I have in particular applied qualitative document analysis. The document analysis consisted of a hypothetical-deductive analysis of the content of auditor's report regarding Danish listed banks. As I had defined a number of variables (my hypotheses) in advance, I consider the analysis form a hypothetical-deductive one.

Findings

The prevailing attitudes among the key players were positive in relation to adding KAM to independent auditor's report, in an attempt to increase the communication value for the users of financial statements. There were, however, many different positions regarding the content of KAM and how to devise them. In addition, many different perspectives were expressed, e.g. instructions to auditors, minimizing theoretical gaps, as well as subjective assessments and previous experiences of auditors. Based on the content of selected hearing statements, I constructed and analyzed eight hypotheses.

The results of the analysis revealed that the number of set KAM did not vary within the selected trade, the same KAM were established in connection with all audits, and the length of the description of KAM did not vary within each accountant firm. Furthermore, the analysis indicated that content and wording in the description of KAM and the accompanying procedures, did not vary neither within each accounting firm nor between the accounting firms, and it was obvious that the accounting firms had dealt with KAM by getting support from each other. Based on the

analysis revealing results with very little variation – in reality close to a factual template - it is my assessment that the information gap had not been minimized, and neither had the expectation and comprehension gap, and as a consequence, the aim of ISA 701 had not been achieved after one year of implementation.

Keywords

Principal-agent theory; information gap; expectation and comprehension gap; boilerplate; increased communication value; transparency; Key Audit Matter; KAM.

Indhold

ABSTRACT	2
1. Indledning.....	6
1.1. EU-forordningen	6
1.2 Revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen.....	7
1.2 Afhandlingens formål.....	7
1.3 Forskningsspørgsmål.....	7
2. Metode.....	9
2.1 Dokumentanalyse som forskningsmetode	9
2.2 Dataindsamling og grundlag	10
3. Opgavens struktur.....	12
4. Revisionsteori	13
4.1 Principal-agent-teorien	13
4.2 Informationskløften	16
4.3 Forståelses- og forventningskløften	17
5. Udviklingen af revisors påtegning	19
5.2 Foreslåede ændringer	19
5.2.1 Specifikation af forslaget om "Auditor Commentary"	20
5.3 Høringssvar – 1. runde	21
5.3.1 Spørgsmål 3: KAM som koncept	22
5.3.2 Spørgsmål 4: Vurdering og indhold i KAM	23
5.3.3 Spørgsmål 5: Illustrativt forslag af KAM.....	25
5.3.4 Spørgsmål 6: Omkostninger vs. værdi ved indførelsen af KAM	26
5.3.5 Spørgsmål 7: KAM som krav til PIE	26
5.4 Forslag til ny ISA 701	27
5.5 Høringssvar - 2. runde.....	28
5.6 Den nye ISA 701	31
5.6.1 Fastlæggelse af centrale forhold ved revisionen (KAM)	32
5.6.2 Udformningen af KAM	34
6. Analyse.....	36
6.1 Tidligere analyser	36
6.2 Analysestrategi.....	36
6.3 Behandling af udledte hypoteser.....	40
6.3.1 Hypotese 1: Antallet af fastlagte KAM i revisors påtegning varierer inden for samme branche ..	40
6.3.2 Hypotese 2: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche	41
6.3.3 Hypotese 3: Alle fastlagte KAM har samme længde.....	42

6.3.4 Hypotese 4: Beskrivelsen af den fastlagte KAM er en "boilerplate"	45
6.3.5 Hypotese 5: Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM er en boilerplate	59
6.3.6 Hypotese 6: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten	70
6.3.7 Hypotese 7: KAM mindsker informationskløften	73
6.3.8 Hypotese 8: KAM mindsker forventnings- og forståelseskøften	74
6.4 Opsummering	75
7. Konklusion	77
8. Perspektivering	79
9. Litteraturliste	81
10. Bilag.....	85
10.1 Bilag 1 – KAM BankNordik P/F	85
10.2 Bilag 2 – KAM Nordea AB	87
10.3 Bilag 3 – KAM Nordjyske Bank A/S.....	88

1. Indledning

Den 19. maj 2016 vedtog folketinget ændringer til revisorloven. Ændringerne var et led i implementeringen af EU-forordningen (EU) nr. 537/2014 af 16. april 2014, udarbejdet af Europa Parlamentets og Rådets Forordning. EU-forordningen indeholder en række ændringer til revisorer i alle medlemslandene, og har til formål at hæve revisionskvaliteten ved at sætte fokus på revisors professionelle skepsis. Den har også til formål at skærpe kravene til revisors uafhængighed og herved øge investorernes tillid til de finansielle oplysninger (EY, 2016)

I relation til EU-forordningens øgede krav til revisorer har International Auditing and Assurance Standards Board (herfra: IAASB) udarbejdet en ny revisionspåtegning, benævnt ISA 701, som skal anvendes af alle PIE-virksomheder i Danmark. ISA 701 indeholder et nyt afsnit med overskriften "Centrale forhold ved revisionen", der på engelsk benævnes "Key Audit Matters" (Herfra: KAM). Det overordnede formål med KAM er at skabe gennemsigtighed og øge kommunikationsværdien til regnskabsbruger ved netop at beskrive centrale forhold ved revisionen.

I de følgende afsnit vil jeg redegøre for internationale og nationale forhold, der danner grundlaget for ændringen af revisorloven den 19. maj 2016.

1.1. EU-forordningen

Ved vedtagelse af en forordning i EU er der tale om en bindende retsakt, som er direkte gældende i samtlige medlemslande. Det betyder, at den skal implementeres i dansk lovgivning og anvendes af myndigheder og danske domstole. De nye og ajourførte erklæringer, der er udarbejdet af IAASB, herunder ISA 701, er et led i en større proces i EU, der har til hensigt at forbedre kvaliteten af den lovpligtige revision. EU agter, at forbedringen skal ske ved at sætte fokus på revisors professionelle skepsis samt skærpe kravene til revisors uafhængighed og til revisionsfirmaernes interne organisation og kvalitetsstyring. Netop dette formål står beskrevet i EU-forordning (EU) nr. 537/2014 af 16. april 2014, som den 17. juni 2016 blev effektueret i alle medlemslande.

Som i alle medlemslande har denne EU-forordning også medført ændringer i Danmark. Disse ændringer vil jeg tage et nærmere kig på i det følgende afsnit.

1.2 Revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen

Ved implementeringen af EU-forordningen i Danmark blev det nødvendigt at ændre i den danske revisorlov for at leve op til kravene i EU-forordningen, ligesom relevante valgmuligheder foranlediget af EU-forordningen også skulle implementeres. I Danmark er revisors påtegning reguleret af erklæringsbekendtgørelsen, der er udstedt med hjemmel i revisorlovens § 16 stk. 5.

Efter reguleringerne til revisorloven blev vedtaget i maj 2016 blev det nødvendigt at tilpasse erklæringsbekendtgørelsen, således at revisors påtegning i Danmark levede op til kravene i de internationale revisionsstandards (ISA), herunder ISA 701. Hvis ikke den danske erklæringsbekendtgørelse blev reguleret, ville de danske påtegninger ikke kunne efterleve kravene fra de nye og ajourførte internationale revisionsstandards. Erklæringsbekendtgørelse nr. 736 af 17. juni 2016 blev vedtaget med virkning for selskaber med balancedag d. 30. juni 2017 eller senere.

En af de, for denne afhandling, centrale ændringer i revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen var ændringerne til revisors påtegning og implementering af det nye afsnit i selv samme påtegning vedrørende KAM, som skal beskrives ved brug af den nye ISA 701. Beskrivelsen af KAM har til hensigt at hjælpe regnskabsbrugere til at forstå ” (...) de forhold, som efter revisors faglige vurdering har været de mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode.” (IAASB, 2016, s. 4). Formålet er herigennem at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring til regnskabsbruger ved at skabe gennemsigtigheden af den udførte revision. Alle nye og ajourførte standarder trådte i kraft for danske børsnoterede selskaber med regnskabsafslutning d. 15. december 2016, eller senere.

1.2 Afhandlingens formål I

Formålet i denne afhandling er, hvorvidt det i Danmark, efter første år med ISA 701, er lykkedes at indfri formålet med revisionsstandarden i forhold til beskrivelserne af KAM.

For at gøre dette kigger jeg nærmere på de to høringsrunder, der har været i forbindelse med tilblivelses- og implementeringsprocessen af ISA 701. Dette, med et særligt blik på tilblivelsen af KAM. Med udgangspunkt i dette søger jeg svar på, hvorvidt formålet med indførelsen af ISA 701 er indfriet. Dette gøres ved at analysere revisors påtegning på regnskaber for år 2016.

1.3 Forskningsspørgsmål I

For at opnå viden om afhandlingens overordnede formål søger afhandlingen at besvare følgende forskningsspørgsmål:

Hvad var udvalgte centrale aktørers holdninger til IAASB's forslag om at indføre afsnittet KAM i revisors påtegning, og er der med indførelsen af KAM formålet at blive skabt gennemsigtighed og

øget kommunikationsværdi i revisors påtegning på de danske børsnoterede banker, som er det overordnede formål med ISA 701?

Til besvarelse af mit forskningsspørgsmål vil jeg arbejde med nedenstående undersøgelsesspørgsmål. Første undersøgelsesspørgsmål relaterer sig primært til første led i forskningsspørgsmålet, mens det andet undersøgelsesspørgsmål primært relaterer sig til det sidste led i forskningsspørgsmålet:

1. Hvad svarede de centrale aktører i første – og anden høringsrunde på de spørgsmål i IAASB's undersøgelse, der var relevant for forslaget om at indføre afsnittet KAM?
2. Er der med udgangspunkt i teori om forventning, forståelses- og informationskløften skabt gennemsigtighed og en øget kommunikationsværdi, som er det overordnede formål med ISA701?

For yderligere at fokusere og strukturere arbejdet med at besvare mit forskningsspørgsmål gennem mine undersøgelsesspørgsmål vil jeg anvende hypoteser. Disse hypoteser vil løbende blive afledt i afsnittet om 1.- og 2. høringsrunde.

2. Metode

Formålet med dette kapitel er at skabe tydelighed om rammen for den systematiske dokumentanalyse af de 25 aflagte årsregnskaber for branchens børsnoterede forretningsbanker. Jeg vil først præsentere og begrunde valget af dokumentanalyse som metode, herunder hvilken overordnet videnskabsteoretisk form analysen vil tage. Dernæst beskriver jeg afhandlingens datagrundlag samt dataindsamling.

2.1 Dokumentanalyse som forskningsmetode

I nærværende afhandling anvendes en overvejende kvalitativ dokumentanalyse for at finde svar på afhandlingens forskningsspørgsmål. I det øjeblik, et dokument bliver anvendt til forskning, bliver det til empirisk materiale, der kan gøres til genstand for analyse (Mik-Meyer, 2005). Dokumentmateriale kan forekomme i mange forskellige udgaver, og er i nærværende afhandling udgjort af de børsnoteredes bankers regnskaber, som der netop danner grundlaget for min analyse.

En dokumentanalyse indeholder som metode forskellige former for analyser, der dækker over indholdsanalyse, kildekritisk analyse, argumentanalyse, diskursanalyse osv. (Lynggaard, 2015). Det er afhandlingens forskningsspørgsmål, der er styrende for, hvilken analysetype der skal vælges, og derigennem hvordan dokumenterne skal læses¹. Formålet med min undersøgelse er at finde ud af, hvad de centrale aktørers (respondenterne) udtrykte holdninger var til forslaget om KAM, og om indførelsen af KAM har formået at skabe gennemsigtighed og øge kommunikationsværdien, hvorfor en indholdsanalyse af de børsnoterede bankers påtegninger synes at være den mest oplagte analysetype. Dette, da den hypotetisk-deduktive indholdsanalyse henleder en opmærksomhed på revisionspåtegningernes indhold ud fra på forhånd udledte hypoteser, og på den måde fokuserer analysen på afhandlingens forskningsspørgsmål. Hertil kommer det, at analysen af et dokumentmateriale skaber grundlaget for en mere konkret analyse, idet materialet er fastlagt på forhånd, og derfor ikke i samme grad påvirkes af undersøgerens forforståelse (Justesten, 2005). Dette, fordi jeg som undersøger ikke medvirker til selve påtegningens produktion, eftersom påtegningen i første omgang ikke er direkte tiltænkt at skulle bruges i den sammenhæng, som jeg anvender den i (Lynggaard, 2015).

Da jeg lader dokumentmateriale stå som genstand for min analyse er det nødvendigt at lave en metodisk reduktion (Sonne-Ragans, 2012). Dette skyldes, at dokumentmateriale ofte er meget

¹ I nærværende afhandling skal dokumenter forstås som de børsnoteredes bankers regnskaber.

omfattende, hvorfor en afgrænsning af det empiriske materiale er nødvendig (Justesten, 2005). Det kan siges, at forskningsspørgsmålet i denne afhandling i sig selv afgrænser mulighederne i det empiriske materiale, idet der primært kan søges svar i afsnittet om centrale forhold i revisors påtegning. Alligevel afgrænser de udledte hypoteser dette lille område i hele regnskabet yderligere, hvilket kan betragtes som en metodisk reduktion, der skaber en endnu mere fokuseret analyse.

Når dokumentmaterialet analyseres kan det gøres med enten en hypotetisk-deduktiv form eller en analytisk-induktiv form. Den hypotetisk-deduktive form tager udgangspunkt i et antal klart definerede variable, hvorimod den analytisk-induktive form finder variablene i selve analysearbejdet (Lynggaard, 2015). I praksis tager denne slags analyser ofte udgangspunkt i en kombination af de to former, hvilket også vil være tilfældet i nærværende afhandling. Analyseformen er i udgangspunktet hypotetisk-deduktiv, idet jeg på forhånd har defineret et antal variable, der i denne afhandling er udgjort af de hypoteser, der er udledt på baggrund af høringsvarene. Samtidig er jeg åben for, at der undervejs i selve analysen kan findes andre interessante forhold, som jeg på forhånd ikke har været opmærksom på. På den måde inddrages den analytisk-induktive form også.

2.2 Dataindsamling og grundlag

For overhovedet at kunne gennemføre analysen er det nødvendigt at indsamle relevante dokumenter, som i denne afhandling er de børsnoterede bankers påtegninger. Når der kigges på dokumenttyper i litteraturen, skelnes der mellem primære, sekundære og tertiære dokumenter. Forskellen på disse dokumenttyper findes i, hvem der har adgang til dokumenterne samt tidsperspektivet (Lynggaard, 2015). Valget af dokumenttype skal tages med udgangspunkt i det genstandsfelt, der skal undersøges. De primære dokumenter er tilgængelige blandt en afgrænset gruppe af mennesker og er altså ikke henvendt til offentligheden, ligesom primærdokumenter ligger tidsmæssigt tæt på den begivenhed, som dokumenterne refererer til. Kendetegnet ved de sekundære dokumenter er, at de ofte ligger offentligt tilgængelige og er produceret på et tidspunkt, der ligger relativt tæt på den begivenhed, som de kan lære os noget om. Tertiære dokumenter er også offentligt tilgængelige, men produceret på et tidspunkt senere end sekundære dokumenter og indeholder ofte analytiske bearbejdninger af den begivenhed, som der fortælles om, ligesom de også først er tilgængelige en vis tid efter, at den dokumenterede begivenhed har fundet sted. På baggrund af denne afhandlings forskningsspørgsmål anvender jeg sekundære dokumenter i form af påtegningerne på de 25 børsnoterede bankers årsrapporter. Årsrapporterne ligger offentligt tilgængelige og indeholder informationer om det foregående regnskabsår. På den måde vil der ikke blive anvendt primær eller tertiære dokumenter i analysen.

Årsrapporterne har jeg fremskaffet ved at fremsøge dem inde på www.cvr.dk, hvor de ligger offentligt tilgængelige for alle, og enkelte årsrapporter er fundet på bankernes egen hjemmeside.

På den måde har jeg ikke haft nogen udfordringer forbundet med at anskaffe relevant analysemateriale, idet de børsnoterede selskaber har oplysningspligt.

Baggrunden for, at analysen vil være af de børsnoterede forretningsbanker, kommer fra min indledende analyse. Denne analyse synliggjorde, at af alle børsnoterede selskaber i Danmark var det forretningsbankerne, der var den branche, der indeholdt flest sammenlignelige selskaber. Samtidig var forretningsbankerne også den branche, der var bedst repræsenteret på den danske børs' forskellige indeks, og det blev på baggrund heraf vurderet, at det ville give det bedste afsæt for analysen at vælge denne branche. Resultatet af den indledende analyse kan ses i displayet herunder:

Selskab	Beskæftiger sig med	Sektor if. Norden	Branche if. Norden	Indeks if. børs	Regnskabsdato if.	Regnskab indhentet fra
BankNordik RIF	Pengeinstitut i Danmark, Færøerne, Grønland og Island	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	27.02.2017	www.banknordik.dk
Danske Andelskassers Bank	Lokalt pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	18.05.2017	www.cvr.dk
Danske Bank A/S	Danmarks største bank	Finans	Forretningsbanker	C20	22.03.2016	www.danskebank.com
Djurslands Bank A/S	Lokal bank på Djursland og i Århus	Finans	Forretningsbanker	Alle danske aktier	20.03.2017	www.cvr.dk
Fynske Bank A/S	Pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	30.03.2017	www.cvr.dk
Grønlandsbanken A/S	Bank på Grønland	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	30.03.2017	www.cvr.dk
Hvidbjerg Bank	Lokalt pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	24.03.2017	www.cvr.dk
Jutlander Bank	Pengeinstitut i Danmark	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	13.06.2017	www.cvr.dk
Jyske Bank	Tredjestørste pengeinstitut på det danske marked	Finans	Forretningsbanker	C20	12.04.2017	www.cvr.dk
Kreditbanken A/S	Sønderjysk lokalbank	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	24.03.2017	www.cvr.dk
Lollands Bank A/S	Lokalt pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	31.03.2017	www.cvr.dk
Lån og Spar Bank A/S	Pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	13.06.2017	www.cvr.dk
Møns Bank	Lokalt pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	21.03.2017	www.cvr.dk
Nordea Bank	Blandt de største banker i Norden	Finans	Forretningsbanker	C20	13.02.2017	www.nordea.dk
Nordfyns Bank A/S	Dansk Nordjysk pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	13.03.2017	www.cvr.dk
Nordjyske Bank A/S	Regionalt pengeinstitut med fokus på Nordjylland	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	08.02.2017	www.nordjyskebank.dk
Ringkjøbing Landbobank	Dansk regionalbank	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	27.02.2017	www.cvr.dk
Salling Bank	Jysk lokalbank	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	24.03.2017	www.cvr.dk
Skjern Bank	Lokalbank	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	14.03.2017	www.cvr.dk
Spar Nord Bank A/S	Er blandt Danmarks større banker	Finans	Forretningsbanker	Large Cap	13.06.2017	www.cvr.dk
Sparekassen Sjælland-Fyn	Pengeinstitut i Danmark	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	13.06.2017	www.cvr.dk
Sydbank A/S	Er Danmarks fjerde største bank	Finans	Forretningsbanker	Large Cap	13.07.2017	www.cvr.dk
Totalbanken A/S	Lokalt pengeinstitut	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	16.05.2017	www.cvr.dk
Vestjysk Bank	En af Danmarks største banker	Finans	Forretningsbanker	Mid Cap	28.03.2017	www.cvr.dk
Østjysk Bank A/S	Lokalbank med 7 afdelinger	Finans	Forretningsbanker	Small Cap	24.03.2017	www.cvr.dk

Figur 1: Indledning dataindsamling, egen tilvirkning

Som det ses i figur 1, er både small cap, mid cap samt C20 repræsenteret, når der kigges på de indeks, hvor forretningsbankerne er repræsenteret. På den måde tilbyder branchen muligheden for en analyse, der på sin vis kan hævdes at være repræsentativ for den valgte branche, idet netop small cap, mid cap og C20 er repræsenteret.

Dette afrunder de metodemæssige og videnskabsteoretiske overvejelser og valg, der er truffet i forbindelse med nærværende afhandlings undersøgelse. I det følgende kapitel gives et indblik i afhandlingens overordnede struktur.

3. Opgavens struktur

Opgavens struktur er illustreret i nedenstående figur. Første del af opgaven tager afsæt i principal-agent-teorien. Der er med udgangspunkt i denne teori blevet redegjort for teorien om forståelses-, forventnings- og informationskløften. Det er en forudsætning for forståelsen af nærværende afhandling, at disse teorier medtages, da det er centralt for at kunne besvare anden del af afhandlingens forskningsspørgsmål. Anden del af opgaven har, med udgangspunkt i revisors rolle, fremhævet centrale aktørers høringssvar, hvorefter der bliver udledt hypoteser til brug for analysen. Dette til brug for at kunne besvare første led i afhandlingens forskningsspørgsmål. Tredje del af opgaven består af at bekræfte eller forkaste mine udledte hypoteser, ved hjælp af blandt andet en dokumentanalyse. Sidste del af opgaven besvarer overordnet afhandlingens forskningsspørgsmål, ligesom jeg også perspektiverer mine resultater.

Figur 2: Illustration af opgavens struktur, egen tilvirkning

I næste kapitel tager jeg hul på redegørelsen af revisionsteorierne ud fra principal-agent-teoriens perspektiver.

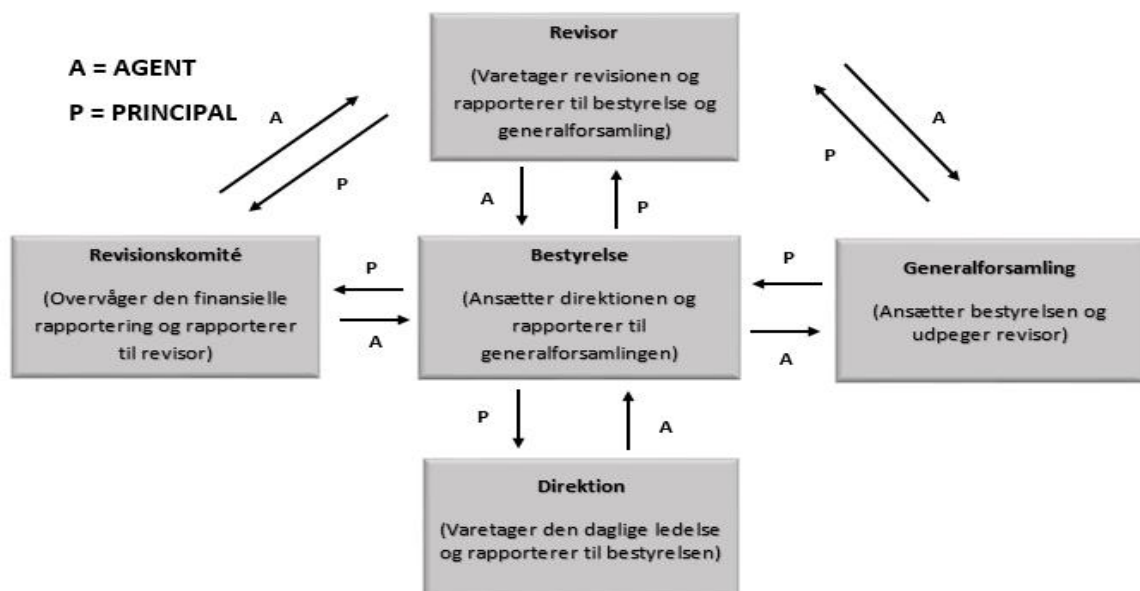
4. Revisionsteori

Formålet med dette kapitel er at give et indblik i de teorier, der er centrale for besvarelsen af afhandlingens forskningsspørgsmål. Først berøres principal-agent-teorien, hvorefter der sættes fokus på teori vedrørende informationskløften. Slutteligt gives et indblik i forståelses- og informationskløften.

4.1 Principal-agent-teorien

Følgende afsnit indeholder beskrivelse af principal-agent-teorien, og vil teoretisk beskrive revisors rolle samt rollen for den etablerede revisionskomite i børsnoterede virksomheder, herunder banker, hvortil kravene er blevet skærpet ved indførelsen af EU-forordningen.

Principal-agent-teorien bygger på relationerne mellem de forskellige ledelsesmæssige forhold, der findes i en traditionel organisations struktur i børsnoterede selskaber, herunder banker (Elm-Larsen, 2013). I nedenstående figur illustreres principal-agent-forholdene i den traditionelle organisationsstruktur:

Figur 3: Illustration af principal-agent-forhold i en børsnoteret virksomhed, egen tilvirkning (Elm-Larsen, 2013)

Generalforsamlingen (principalen), der består af aktionærene, er det øverste organ i ledelsesstrukturen i de danske børsnoterede banker. Aktionærene består af mange former for investorer,

der spænder bredt, lige fra daytradere og den almindelige borger der selv forvalter sin pensionsopsparing - til store investeringsfonde og alt derimellem. Typen af aktionærer varierer alt efter bankens størrelse, dog fælles for dem alle er, at de ønsker så højt et afkast af deres investering som muligt.

Generalforsamlingen i banken ansætter en bestyrelse til at varetage aktionærernes interesser. Bestyrelsen ansætter herefter en direktion til at varetage bankens daglige drift og til at lede virksomheden i den ønskede retning, bestyrelsen har fastlagt. Direktionen vil i denne rolle disponere over bankens ressourcer og meget hurtigt opnå en større information om bankens finansielle position end bestyrelsen. Det siges, at der opstår en informationsasymmetri mellem principal og agent, der i denne beskrivelse er bestyrelse (principal) og direktion (agent).

Asymmetrisk information opstår teoretisk, når den ene part har mere information end den anden, hvilket skaber en magt-ubalance (Elm-Larsen, 2013). I principal-agent-teorien er denne asymmetriske information kerneproblemet, fordi det asymmetriske forhold gør, at bestyrelsen (principalen) ikke er i stand til at sikre, at direktionen (agenten) udfører arbejdet til bestyrelsens fulde tilfredshed og i dennes interesse. Direktionen kan have andre ønsker for arbejdets udførelse, som bestyrelsen ikke har mulighed for at påvirke grundet den asymmetriske information.

Et forsøg på at imødekomme informationsasymmetrien er ved implementering af en incitamentsstruktur eller et styringsinstrument (Elm-Larsen, 2013). Et styringsinstrument indeholder typisk et element af overvågning og kontrol af agenten. Styringsinstrumentet ses i praksis blandt andet som revisionskomiteen (revisionsudvalget). Revisionskomiteen blev implementeret i danske børsnoterede virksomheder i forbindelse med ændringerne til revisorloven i 2008. Formålet med revisionskomiteen er at overvåge den finansielle rapportering og forestå al kommunikation med revisor. Dette for at sikre, at der ikke er nogen medarbejdere, der kan få indflydelse på revisionen og derved skabe usikkerhed om revisors uafhængighed. Det er derudover også revisionskomiteens opgave at sørge for, at revisor udfører revisionen på en tilfredsstillende måde og sikre, at revisor forholder sig objektivt. Revisionskomiteen står ligeledes for at føre tilsyn med den finansielle rapportering, både den interne og den eksterne, og herigennem bidrage til at øge troværdigheden af den finansielle rapportering og revisors arbejde. Det skal hertil bemærkes, at det i Danmark er muligt for bestyrelserne at varetage revisionskomiteens arbejde, da de danske børsnoterede selskaber, herunder bankerne, typisk er meget mindre end børsnoterede selskaber i udlandet.

I EU-forordningen nr. 537/2014 af 16. april 2014 kom der nye og skærpede krav til, hvad revisionskomiteens rolle og opgaver som et minimum skal omhandle for at mindske informationsasymmetrien:

1. "Underrette bestyrelsen om resultatet af udført revision og regnskabsaflæggelse
2. Overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen
3. Overvåge virksomhedens interne kontrolsystem

4. Overvåge den lovpligtige revision af årsregnskabet og kvalitetskontrol af revisionsvirksomheden
5. Overvåge revisors uafhængighed, herunder godkende leverance af ikke-revisionsydelse fra revisor
6. Være ansvarlig for proces med udvælgelse og indstilling af revisor til valg. ” (EY, 2016, s. 6)

Behovet for revision opstår, fordi bestyrelsen (principalen) gerne vil føle sig sikker på at blive informeret om alt, der foregår i banken, mens direktionen (agenten) reelt har mulighed for kun at rapportere om, hvad der for den synes relevant (Elm-Larsen, 2013). Revisors opgave er derved at foretage revision af de finansielle oplysninger, der rapporteres. På den måde opnås der en sikkerhed for, at disse informationer giver et retvisende billede af banken. Det er i både bestyrelsens (principalens) og direktionens (agentens) interesse at få udført revision, da dette kan øge troværdigheden af direktionens (agentens) arbejde overfor bestyrelsen (principalen), og samtidig bekræfte bestyrelsen (principalen) i, at de informationer, denne løbende har fået rapporteret, har været korrekte.

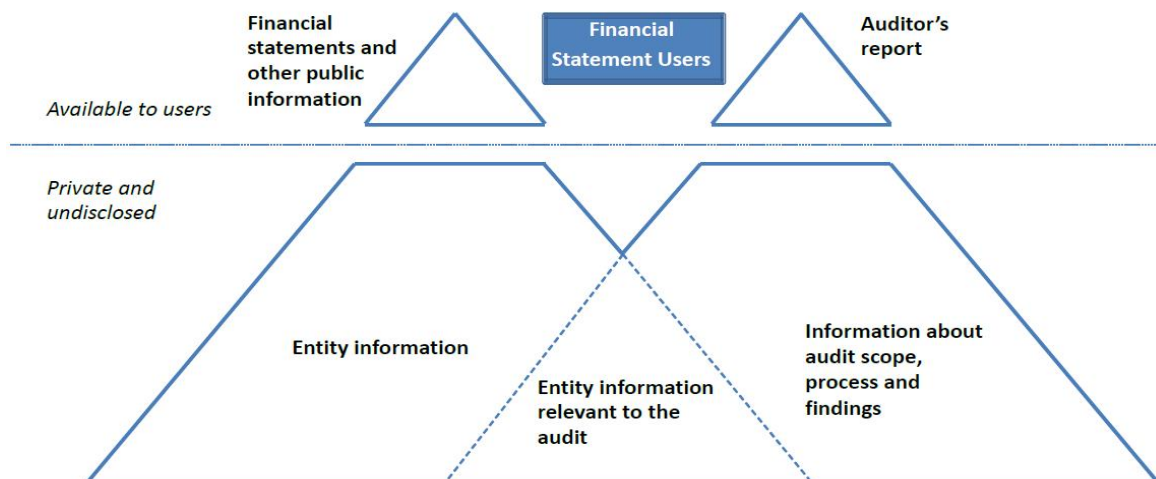
I forbindelse med revisionen og aflæggelsen af bankens årsrapport underskriver revisor en påtegning, der indeholder en konklusion om indeværende års aktivitet og finansielle stilling pr. statusdagen (Elm-Larsen, 2013). Revisor udtaler sig i denne påtegning om, at bankens regnskab giver et retvisende billede af bankens finansielle stilling pr. statusdagen. Indtil indførelsen af den nye ISA 701 for regnskaber, aflagt pr. 15. december 2016, har revisors erklæring på børsnoterede virksomheder ikke været virksomhedsspecifik, men alene en overordnet udtalelse om den reviderede årsrapport.

Til vurdering af, hvorvidt aktionærerne skal opretholde deres investering – måske endda øge den, eller om de skal sælge deres aktier og investere i noget andet, benytter de primært bankens reviderede årsrapport som beslutningsgrundlag (Elm-Larsen, 2013). Årsrapporten indeholder, foruden reviderede tal, også generelle oplysninger om det forgangne år, ledelsens forventninger til fremtiden, og hvilke nye tiltag der skal drive banken i den retning, som vurderes at skabe mest værdi for aktionærerne.

Informationsasymmetrien findes ikke kun mellem bestyrelsen og direktionen, men også mellem banken og regnskabsbrugerne – her kaldet informationskløften (Elm-Larsen, 2013). Revisionskomiteens rolle er at mindske informations-asymmetrien internt, men eksternt imellem bank og regnskabsbruger er der stadig en informationskløft, da regnskabsbrugerne ønsker endnu flere oplysninger til brug for deres beslutning om deres investering, end årsrapporten hidtil har budt på. Denne informationskløft vil blive uddybet i det følgende afsnit.

4.2 Informationskløften

Informationskløften findes, som beskrevet i foregående afsnit, mellem banken og regnskabsbrugere. Denne teori belyser også mange af de samme forhold som principal-agent teorien. Informationskløften mellem virksomhederne, herunder bankerne og regnskabsbrugere beror på, at regnskabsbrugere gerne vil have så mange informationer om bankerne som muligt. Nedenfor ses informationskløften illustreret af IAASB:

Figur 4: Illustration af Informationskløften (IAASB, 2011, 9)

Trekanterne udgør den samlede information, som revisor og banken er i besiddelse af (IAASB, 2011). Den horisontale linje deler informationen op i, hvad der er offentligt tilgængeligt materiale, og hvad der er bankens private oplysninger. Den offentligt tilgængelige information er årsrapporten og revisors påtegning, samt hvad virksomheden selv har ønsket offentliggjort via deres egen hjemmeside og pressen. Den resterende information, under den horisontale linje, bliver ikke offentliggjort og indeholder blandt andet informationer om virksomhedens kompleksitet, fremtidige planer, revisors fund under revisionen og eventuelle kommende udfordringer eller ændringer i virksomheden.

Med tiden er regnskabsbrugere blevet yderligere opmærksomme på denne informationskløft, og at de ikke får fuld tilgængelighed til informationer, der i større grad vil kunne hjælpe dem med at vurdere, hvorvidt de skal foretage en investering i virksomheden. De påpeger selv problemstillingen og ønsker at sænke den horisontale linje, således at de får flere informationer. I IAASB's (2011) rapport står det også beskrevet, hvordan regnskabsbrugere finder denne informationskløft bekymrende, og der foreslås en række tiltag, der ville kunne mindske informationskløften. Virksomhederne, herunder bankerne er også selv interesserede i, at der bliver foretaget investeringer hos dem og har derfor også en interesse i at imødekomme regnskabsbrugernes ønsker om flere informationer, dog uden at det vil kunne skade deres position på markedet.

Ønsket om at mindske informationskløften er forsøgt imødekommet ved indførelsen af ISA 701, men forventningerne til, hvad revisor skal og kan udtrykke i det nye afsnit vedrørende KAM,

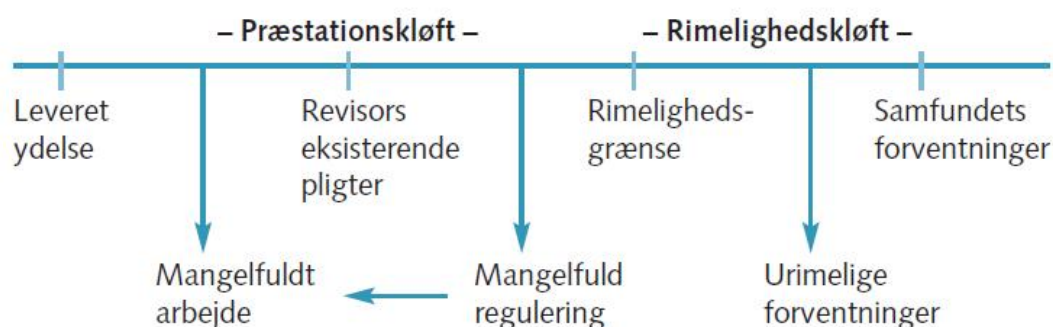
kan skabe en forventningskløft, idet revisor er underlagt regler og lovgivning om, hvad afsnittet præcis må indeholde.

Dette afrunder teorien om informationskløften, og jeg vil nu bevæge mig videre mod forståelses- og forventningskløften.

4.3 Forståelses- og forventningskløften

Forståelses- og forventningskløften findes i revisionsbranchen som udtryk for uoverensstemmelse mellem, hvad regnskabsbrugerne forventer, at revisor skal udføre, og hvad revisor reelt mener at skulle udføre (Bøg & Kiertzner, 2007).

Teorien om forståelses- og forventningskløften blev illustreret første gang af Brenda Porter i 1990. Modellen tager udgangspunkt i begreberne "præstationskløft" og "rimelighedskløft", som blot er andre udtryk for forståelses- og forventningskløft.

Figur 5: Illustration af komponenterne i forventningskløften (Bøg & Kiertzner, 2007, s. 15)

I modellen vises forskellen på opfattelsen af revisors faktiske ydelser og samfundets forventninger til ydelserne. Imellem disse standpunkter findes forventningskløften, som er den helt overordnede problemstilling ved opfattelsen af revisionspåtegningen (Bøg & Kiertzner, 2007).

Rimelighedskløften, der dækker over forventningskløften, omhandler, hvad forventningerne til revisor er, og hvad der er rimeligt at forvente af revisor. Dette er vist i modellen som *urimelige forventninger* (Bøg & Kiertzner, 2007).

Præstationskløften skildrer samfundets opfattelse af det arbejde, revisor har udført. Samme præstationskløft kan ifølge modellen opdeles i yderligere to komponenter; *mangelfuld regulering* og *mangelfuldt arbejde* (Bøg & Kiertzner, 2007).

Mangelfuld regulering omfatter, at samfundet finder revisors arbejde utilfredsstillende til trods for, at revisor har udført arbejdet efter gældende lovgivning. Der kan ved dette punkt linkes direkte til Brenda Portes model om informationskløften, da det handler om, at regnskabsbruger ikke har fået nok information til at vide, om revisor har udført sit arbejde tilstrækkeligt (Bøg & Kiertzner, 2007).

Mangelfuldt arbejde defineres ved, at revisor udfører arbejdet utilstrækkeligt, og opgaven derved ikke lever op til den kvalitet, der forventes (Bøg & Kiertzner, 2007).

De tre forhold, *mangelfuldt arbejde*, *mangelfuld regulering* og *urimelige forventninger* er i større eller mindre grad med til at påvirke den eksisterende forventnings- og forståelseskluft. For at imødekomme de tre forhold, og derved søge at mindske forventnings- og forståelseskluften, kan der iværksættes forskellige tiltag til hvert af de tre forhold. Implementeringen af ISA 701 anses som værende ét tiltag for at mindske en del af forventnings- og forståelseskluften, i relation til mangelfuld regulering, ved at skabe større kommunikation fra revisor til regnskabsbruger. Et andet tiltag, der har været implementeret i længere tid, er den førnævnte revisionskomite. Denne har, som beskrevet i foregående afsnit, blandt andet til formål at sikre, at revisionen bliver udført tilstrækkeligt, og revisor forholder sig objektivt og professionelt (Bøg & Kiertzner, 2007).

Jeg har nu redegjort for informationskluften og forventnings- og forståelseskluften med udgangspunkt i principal-agent-teorien. Dette leder mig videre til næste kapitel, der omhandler udviklingen og implementeringen af ISA 701.

5. Udviklingen af revisors påtegning

I 2006 iværksatte IAASB en international undersøgelse omhandlende regnskabsbrugernes opfattelse af revisors påtegning på reviderede regnskaber og eventuelle muligheder for at forbedre kvaliteten og relevansen af revisors påtegning (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2011).

Undersøgelsen blev iværksat på opfordring fra investorer og finansielle analytikere, der alle søgte revisors hjælp til at navigere i de stadigt mere komplekse årsregnskaber, og samtidig få revisor til at omtale de områder, hvorom revisors arbejde har været fokuseret (IAASB, 2012). Resultatet af undersøgelsen viste, at der var et stort behov for større gennemsigtighed omkring væsentlige forhold i regnskabet samt en mere individualiseret revision, hvilket ville bidrage til en forøget informationsværdi i både regnskabet og revisors påtegning.

I det følgende kapitel vil jeg redegøre for de foreslåede ændringer i forbindelse med indførelsen af ISA 701, ligesom jeg også gennemgår første og anden høringsrunde i forbindelse med implementeringen af ISA 701. På baggrund af svarene i disse høringsrunder udleder jeg de hypoteser, som i analysen søges bekræftet eller forkastet.

Kapitlet er skrevet i den kronologiske orden, som begivenhederne historisk fandt sted. På den måde kan det siges, at jeg i kapitlet fortæller historien om ISA 701's tilblivelse, ligesom jeg også for alvor tager hul på at besvare afhandlingens første undersøgelsesspørgsmål.

5.2 Foreslåede ændringer

På baggrund af IAASB's (2011) rapport, benævnt *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*, nåede boardet til enighed om forslag til følgende ændringer af revisors påtegning og standarder, der blev præsenteret i deres *Invitation to Comment* (Herfra: ITC). Følgende er min oversættelse fra engelsk til dansk:

- Auditor Commentary: Tilfører yderligere information i revisors påtegning om de forhold revisor har vurderet som værende vigtigst for regnskabsbrugere, til deres forståelse af det reviderede årsregnskab.
- Going Concern: Revisors konklusion om hensigtsmæssigheden af ledelsens brug af Going Concern ved udarbejdelse af årsregnskabet samt en særskilt angivelse af, hvorvidt væsentlige usikkerheder i forhold til Going Concern er blevet identificeret

- Other information: En erklæring fra revisor om, hvorvidt der er væsentlige uoverensstemmelser mellem det reviderede årsregnskab og anden information i forbindelse med revisors gennemgang af disse informationer, og hertil en specifik identifikation af de oplysninger, som revisor læser
- Fremtrædende placering af revisors konklusion og andre virksomhedsspecifikke oplysninger i revisors påtegning
- Yderligere forslag om at skabe større gennemsigtighed om den udførte revision, samt præcisere ansvarsområderne for revisor, ledelsen og den øverste ledelse i forbindelse med revisionen (IAASB, 2011, s. 6)

Forslaget blev sendt til høring i selv samme ITC i slutningen af juni 2012 med frist for besvarelse 8. oktober 2012.

Nærværende afhandling omhandler alene punktet vedrørende Auditor Commentary og vil ikke nærmere uddybe eller specificere de andre forslag fra IAASB.

5.2.1 Specifikation af forslaget om "Auditor Commentary"

Forslaget om at indføre yderligere information i revisors påtegning opstod hovedsageligt på baggrund af opfordringer fra især investorer og analytikere. De ønskede en større information og gennemsigtighed af revisionen på specielt de børsnoterede selskaber og mente, at en indfrielse af disse ønsker ville tilføre mere værdi til regnskabsbrugerne, der benytter regnskaberne til at vurdere, om de skal foretage investeringer i virksomhederne (IAASB, 2012).

Til trods for enighed mellem regnskabsbrugerne om at tilføre revisors påtegning mere information, var der langt fra enighed om, hvilken information de enkelte regnskabsbrugere mente ville skabe den største værdi.

Nogle mente, at hvis revisor fremhævede oplysninger om de områder, revisor fandt mest væsentlige, ville det øge regnskabsbrugerens forståelse af årsrapporten. Andre mente, at det ville give bedre mening, hvis revisor specificerede de allerede fremhævede områder med yderligere beskrivelser, specielt de områder, der i forvejen er blevet drøftet med ledelsen. Der blev hertil foreslået, at revisor kunne beskrive, hvorfor et område i et revisionsmæssigt perspektiv er blevet vurderet vigtigt, samt eventuelt beskrive arbejdshandlinger, der er udført for at afdække risikoen på førnævnte områder. Et tredje forslag gik på en dybere beskrivelse af udførelsen af revisionen, og hvilke fokusområder der blev identificeret i planlægningsfasen (IAASB, 2012).

Andre af regnskabsbrugerne opfordrede også til, at revisor skulle give indsigt i mere subjektive områder. Dette ved, at revisor tilkendegiver dennes synspunkter om kvaliteten af virksomhedens regnskabspraksis og virksomhedspolitik samt revisors perspektiv på, om ledelsens estimer og vurderinger befinder sig på et acceptabelt, højt eller lavt niveau. Formålet med en mere subjektiv indsigt var, at det ville kunne give en større forståelse af niveauet af ledelsens aggressivitet eller konservatisme i forbindelse med udarbejdelse af årsregnskabet (IAASB, 2012).

På baggrund af regnskabsbrugernes holdning til, hvad "værdi" var for dem, udarbejdede IAASB forslaget om at indføre et afsnit kaldet Auditor Commentary i revisors påtegning. Afsnittet skulle skabe mere gennemsigtighed på områder fra revisionen, som revisor vurderede relevante for regnskabsbrugeren. På denne måde ville det give revisor mulighed for at kommunikere mere direkte til regnskabsbrugeren igennem påtegningen omkring faktiske forhold og relevante omstændigheder i aflagte regnskab. Forslaget indeholdt samtidig en række minimumskrav til, hvad Auditor Commentary skulle indeholde (IAASB, 2012, s. 23):

- 1) Områder med væsentlig indflydelse fra ledelsen (herunder virksomhedens regnskabspraksis og vurdering af regnskabsmæssige skøn)
- 2) Væsentlige eller usædvanlige transaktioner (eksempelvis betydelige transaktioner med nærtstående parter)
- 3) Områder af særlig revisionsmæssig betydning, herunder:
 - i) Svære eller omstridte forhold, der bliver konstateret under revisionen eller andre revisionsmæssige forhold, der typisk ville blive diskuteret med en kvalitetskontrol
 - ii) Andre forhold af betydning i relation til revisionen og strategien heraf

Med udgangspunkt i ønsker fra regnskabsbrugerne og ovenstående minimumskrav blev forslaget om Audit Commentary sendt til høring i slutningen af juni 2012, som også er nævnt i foregående afsnit.

Overskriften Audit Commentary blev senere i processen ændret til overskriften KAM uden ændringer til overskriftens formål eller indhold. For lethedens skyld vil overskriften KAM blive benyttet i resten af nærværende afhandling.

Kommende afsnit vil redegøre for høringssvarene, og på baggrund heraf er der udledt hypoteser til brug for besvarelsen af afhandlingens undersøgelsesspørgsmål.

5.3 Høringssvar – 1. runde

Høringen fandt sted ved, at respondenterne skulle besvare en række spørgsmål om de fremsendte forslag fra IAASB. Spørgsmålene, der vedrørte KAM, var følgende, og er oversat fra engelsk til dansk (IAASB, 2012, s. 14):

Spørgsmål 3: Tror du, at konceptet omkring KAM er en passende løsning på opfordringen til revisor om give regnskabsbrugerne mere information gennem revisors påtegning? Hvorfor, hvorfor ikke?

Spørgsmål 4: Er du enig i, at de forhold, der skal omtales i KAM, skal være op til revisors professionelle vurdering med udgangspunkt i revisionsstandarderne? Hvorfor, hvorfor ikke? Hvis ikke, hvad

mener du så bør gøres for at lette revisors beslutningsproces i udvælgelse af de forhold, der skal omtales i KAM?

Spørgsmål 5: Har de illustrative eksempler på KAM den informative eller beslutningstagende værdi, som regnskabsbruger søger? Hvorfor, hvorfor ikke? Hvis ikke, hvilke aspekter i eksemplet er ikke fyldestgørende, eller hvad mangler det? Hvad er din holdning til at indføre en beskrivelse af revisionsprocessen og resultaterne heraf, i KAM?

Spørgsmål 6: Vil implementeringen af KAM medføre yderligere omkostninger, som ikke vil kunne opvejes af den eventuelle værdi, der skabes for regnskabsbrugerne?

Spørgsmål 7: Er du enig i, at afsnittet vedrørende KAM burde være et krav for virksomheder af særlig offentlig interesse (PIE)? Hvorfor, hvorfor ikke? Hvis ikke, hvilke kriterier burde så opstilles til at vurdere, hvilke revisioner der skal indeholde afsnit om KAM?

Følgende afsnit vil fremhæve udvalgte respondents høringsvar. På baggrund af de fremhævede høringsvar vil jeg udlede hypoteser, som søges bekræftet eller forkastet i min analyse med henblik på besvarelse af opgavens formulerede forskningsspørgsmål.

5.3.1 Spørgsmål 3: KAM som koncept

Spørgsmål 3 spurgte til, om respondenterne mente, at indførelsen af KAM i revisors påtegning var den rigtige måde at imødekomme regnskabsbrugernes ønsker om at få flere oplysninger fra revisor og derved skabe større gennemsigtighed omkring revisors arbejde.

Et af de positive høringsvar til dette spørgsmål er svaret fra Basel Committee On Banking Supervision (2012). De tilkendegiver deres positive indstilling til indførelsen af afsnittet om KAM og mener, at dette ville kunne bidrage til at mindske forventnings- og forståelseskløften mellem regnskabsbruger og revisor. Foruden at besvare spørgsmålene i ITC'en fremhæver de også vigtigheden af kvalitetsrevisioner af bankerne og mener, at hvis disse kvalitetsrevisioner kombineres med kommunikation af fokusområder fra revisor, vil dette være med til at give den søgte merværdi til regnskabsbrugerne.

Et andet høringsvar, modtaget fra Institute of Certified Public Accountants of Kenya (2012), er dog af den modsatte holdning. De erkender, at det er nødvendigt, at revisors påtegning skal ændres for at kunne skabe den ønskede merværdi, men udtrykker ikke enighed i måden IAASB ønsker at skabe denne merværdi på – altså ved at indføre afsnittet KAM. Institute of Certified Public Accountant er en pendant til det danske FSR og ser forslaget fra revisors perspektiv. Til grund for deres negative holdning udtrykte de stærk bekymring for, at indførelsen af KAM kun ville skabe større forvirring for læser og bidrage til misforståelse af, hvad der er revisors ansvar. De bruger samtidig udtrykket "knowing more about less" og mener ikke, at indførelsen af KAM vil bidrage til at mindske forventnings- og forståelseskløften, tværtimod, da revisor ikke kan/må

komme med oplysninger i beskrivelsen af KAM, som ledelsen ikke i forvejen selv har oplyst, hvorfor KAM kun bliver en uddybende beskrivelse af revisors fokusområde, men ikke reelt bliver værdiskabende.

Det danske FSR (2012) indsendte også deres høringssvar, men er ikke enige med Institute of Certified Public Accountants of Kenya. FSR udtrykker sig positivt om, at revisorer har muligheden for at udtrykke sig mere detaljeret om det arbejde, de rent faktisk har udført, i stedet for lange beskrivelser af det arbejde, revisor ikke har udført, og at forøgelsen af detaljeringsgraden vil have positiv effekt på skabelsen af den søgte merværdi.

Forståelses- og forventningskløften bliver nævnt i 2 af de 3 fremhævede høringssvar til dette spørgsmål. Dog i hvert høringssvar med omvendt fortegn. Formålet med at indføre et afsnit som KAM var, som beskrevet i forrige afsnit, at indfri efterspørgslen om yderligere information fra revisor til regnskabsbruger. Denne yderligere information skulle medvirke til at mindske forventnings- og forståelseskloften, hvorfor det findes interessant, at nogle revisorer mener, at det kan bidrage til netop det modsatte, som der bliver udtrykt i høringssvaret fra Institute of Certified Public Accountants of Kenya (2012). Jeg udleder på baggrund af dette følgende hypotese til brug for besvarelse af mit forskningsspørgsmål:

H1: Indførelsen af KAM vil bidrage til formindskelse af forståelses- og forventningskløften

5.3.2 Spørgsmål 4: Vurdering og indhold i KAM

Spørgsmål 4 omhandlede, hvem der skulle beslutte, hvad afsnittet KAM skulle indeholde og på baggrund af hvad. IAASB lagde op til, at det skulle være revisors professionelle vurdering, og besvarelsene fra respondenterne viste sig også som værende positivt indstillet overfor dette forslag.

En af de mange positive respondenter der mente, at det skulle være op til revisors professionelle vurdering, hvad KAM skulle indeholde, var den eksterne aktør European Banking Authority (2012) fra England. European Banking Authority er generelt positivt indstillede for indførelsen af KAM og er åbne for alle forslag, der forbedrer kommunikationen og øger gennemsigtigheden af revisors arbejde. Ved besvarelsen af spørgsmål 4 beskriver de, at i relation til formålet med KAM om at mindske forventnings, forståelses- og informationskløften bør IAASB overveje at udarbejde detaljerede retningslinjer til revisor, til brug for udfyldelsen af KAM. Dette for at gøre det muligt for revisor at komme med beskrivelser, der er virksomhedsrelevante og ikke bare en gentagelse samt for at undgå, at sproget bliver en "boilerplate", og for at teksten heraf bliver standardiseret. En boilerplate-tekst er en formuleret tekst, der kan blive benyttet i nye kontekster uden at blive væsentligt ændret fra den oprindelige tekst. De mener derfor, at en detaljeret guide vil være det bedste værktøj til revisor, når det samtidig skal være op til revisor, hvad afsnittet skal indeholde, og for at sikre at revisors beskrivelser medvirker til mindskelse af de ovennævnte kløfter.

En anden ekstern aktør i form af Canadian Chief Accountants Committee (2012) har mange af de samme pointer i deres høringsvar, men mener dog at det skal skærpes yderligere overfor revisor, hvordan KAM skal udarbejdes og derved ikke alene være op til revisor, hvad indholdet i KAM skal være. I forbindelse med at udtrykke subjektive vurderinger i officielle dokumenter, har de tidligere erfaret, at dette har medført manglende konsistens og overholdelse af de eksisterende krav i forbindelse hermed. De mener at på trods af, at IAABS ikke ønsker at sætte et minimumskrav til, hvor mange KAM der som minimum skal identificeres og ej heller et maksimum, så er det nødvendigt. De opfordrer derfor IAASB til at udarbejde en mere omfattende vejledning, end EBA efter-spørger, hvori det blandt andet skal specificeres, hvor mange KAM der som minimum skal identificeres, og hvor lang beskrivelsen af disse skal være. Det beskrives yderligere, at disse krav også skal være med til at undgå 'boilerplate'-effekten.

En tredje ekstern aktør, British Petroleum (2012), er dog, i modsætning til de to andre høringsvar, fuldstændig uenige i IAASB's forslag til indførelsen af KAM. De mener, at årsrapporterne i forvejen er uoverskuelige og komplekse for regnskabsbruger at læse, og at yderligere information ikke vil bidrage til at gøre det mere forståeligt for regnskabsbruger. Deres grundlæggende holdning til revisors påtegning indebærer, at revisor ikke skal omtale forhold omkring virksomheden, og at revisor ikke skal gentage, hvad ledelsen i forvejen har udtrykt andre steder i regnskabet. Ved at følge disse principper er det kun en begrænset mængde information, revisor kan tilføje regnskabet, og dette vil udelukkende kun handle om revisionen, og dette er ikke, hvad IAASB lægger op til i ITC'en. Et andet perspektiv, de også fremhæver, er definitionen af "mere information til regnskabsbrugerne", da de mange forskellige typer brugere af regnskaberne ikke nødvendigvis søger den samme information. De mener, at årsrapporten udelukkende skal henvende sig til virksomhedens kapitalejere og ikke tage hensyn til, hvad andre regnskabsbrugere søger af mere information omkring virksomheden. I relation til denne betragtning erkender de dog, at nogle regnskabsbrugere ville kunne finde det informationsgivende at vide, hvad der bliver drøftet mellem ledelsen, revisorkomiteen og underskrivende revisor, men stadig ikke at det skal omtales i revisors påtegning.

Respondenternes ønske om en vejledning til brug for, hvordan revisor skulle udfylde Auditor Commentary, blev hørt og i den endelige version af revisors påtegning er der i ISA 701 udarbejdet en vejledning til fastlæggelsen og beskrivelsen af KAM. 2 ud af de 3 høringsvar omtales Boilerplate-effekten og risikoen for, at denne opstår. Begge respondenter udtrykker, at jo mere detaljeret vejledning, jo bedre, og Canadian Chief Accountants Committee (2012) ønsker, at IAASB skal helt ned og definere, hvor mange KAM der skal anføres og hvor lange disse skal være for at mindske den eventuelle boilerplate-effekt. På baggrund af disse udtalelser har jeg udledt følgende hypotese:

H2: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten

5.3.3 Spørgsmål 5: Illustrativt forslag af KAM

I forbindelse med IAASB's forslag vedrørende KAM, udarbejdede de samtidig et illustrativt eksempel på, hvordan afsnittet kunne se ud i revisors påtegning. Respondenterne blev bedt om at komme med deres holdning til, om afsnittet øger den informative og beslutningstagende værdi, som regnskabsbruger søger, og samtidig tilkendegive deres holdning til at indføre en beskrivelse af revisionsprocessen og resultaterne heraf i KAM. Respondenterne blev samtidig bedt om at uddybe, hvis ikke de mener, at den informative og beslutningstagende værdi øges.

RSM International (2012), der er et revisionsfirma, udtrykker til dette spørgsmål et klart "ja" til, at det illustrative eksempel øger den informative og beslutningstagende værdi, der søges. Til trods for deres ja til det illustrative eksempel mener de ikke, at en detaljeret beskrivelse af revisionsprocessen og resultaterne heraf vil give den værdi, der ønskes, og dette i stedet vil medvirke til at øge forventningskløften. De argumenterer for dette med, at ved revision af komplekse områder udfører revisor mange indbyrdes forbundne handlinger, der tilsammen giver et tilstrækkeligt og passende revisionsbevis. Disse handlinger og revisionsprocedurer kan være mere eller mindre komplekse, og ved at beskrive disse handlinger og procedurer tilstrækkeligt detaljerede kan det medføre en meget omfangsrig og ikke-værdiskabende påtegning.

Hong Kong Institute of Certified Public Accountants (2012) har overordnet samme holdning til beskrivelse af revisionsprocessen og dertilhørende konklusioner, som RSM International. De mener, at det vil blive for svært at få beskrevet revisionsproceduren, handlinger og resultater tilstrækkeligt detaljerede og i et sprog, der er let forståeligt for regnskabsbruger, uden det vil gøre det for langt og indviklet. Forslaget vil også kunne forvirre regnskabsbrugerne, hvis de begynder at sammenligne revisionspåtegninger inden for samme branche, da regnskabsbrugerne ikke får et overordnet billede af den enkelte revision, men kun får et svagt indblik i enkelte områder via KAM.

En anden respondent, der også udtrykker bekymring for sammenligneligheden i revisors påtegning, er Malaysian Institute of Certified Public Accountants (2012). De er enige med både RSM International (2012) og Hong Kong Certified Public Accountants, men fokuserer mere på, at indførelsen af KAM vil udfordre det generiske i en revisionspåtegning. Hidtil har påtegningen været standardiseret i opbygning, og alle påtegninger præsenteres på samme måde. Ved indførelsen af KAM vil det give revisor mulighed for selv at "designe" sin påtegning, og dette mener Malaysian Institute of Certified Accountants (2012) også vil kunne skabe større forvirring end værdi for regnskabsbrugerne. Ikke kun fordi påtegningen naturligt bliver længere, men også fordi de nu ikke længere i samme grad vil være sammenlignelige.

Generelt er indtrykket af høringssvarene, at respondenterne er positive overfor det illustrative eksempel på KAM, men at der udtrykkes en større uenighed omkring, hvorvidt revisionsprocessen og revisors handlinger skal beskrives og i hvilken grad. Jeg udleder på baggrund af dette afsnit ingen hypoteser.

5.3.4 Spørgsmål 6: Omkostninger vs. værdi ved indførelsen af KAM

Spørgsmål 6 omhandler, hvordan implementeringen af Auditor Commentary vil medføre omkostninger, som ikke nødvendigvis kan opvejes af den mulige værdi, der bliver skabt til regnskabsbrugere.

Der er bred enighed fra flere af respondenterne, herunder ASSIREVI (2012), DnR (2012), Institute of Certified Public Accountants in Ireland (2012), PKF (2012), Dubai Financial Services Authority (2012), The Securities Analysts Association of Japan (2012) og CGA-Canada (2012) om, at det vil øge revisors tidsforbrug ved udarbejdelsen af erklæringen at skulle beskrive så detaljeret og subjektivt, som der er lagt op til i IAASB's forslag. Et andet gennemgående argument, som der bliver brugt, er, at revisor vil være nødsaget til at afholde flere møder med bestyrelsen i de pågældende banker eller selskaber for at sikre, at det, revisor rapporterer, ikke bliver oplysninger, ledelsen ikke i forvejen har udtrykt andre steder i årsrapporten.

Til trods for den brede enighed om, at det vil øge omkostningerne for revisor at udarbejde KAM, er der ikke enighed blandt de samme respondenter om, hvorvidt det værdiskabende element vil overskygge det økonomiske element. Blandt andet DnR (2012) udtrykker tydeligt, at det vil skabe en større værdi end den økonomiske, fordi kommunikationsprocessen mellem revisor og ledelsen er nødsaget til at blive større, og herved vil revisor også kunne skabe en bedre beskrivelse af KAM, som vil medvirke til en større værdi for regnskabsbrugere. Og ikke kun det norske DNR, men også det danske FSR (2012) er positive og mener ikke, at de økonomiske omkostninger vil være større end den afledte forståelsesværdi. FSR lægger vægt på, at den øgede kommunikation, som det Norske DNR også fremhæver, ikke kun vil give en bedre kommunikation mellem ledelsen og revisor, men en direkte forbedring af årsrapporten og kvaliteten af revisionen.

Af respondenterne, der ikke udtrykte en direkte positiv holdning til, at nytteværdien ville overgå den økonomiske værdi, var blandt andre Crowe Horwath Internationals (2012) og Dubai Financial Services Authority (2012). Deres svar til spørgsmål 6 indeholder alene kommentarer til, at det afkræver revisor et større tidsforbrug, som vil kunne afspejles i honoraret, og at det øgede tidsforbrug vil kunne have indvirkning på, om tidsfristerne for rapportering kan overholdes. Deres manglende kommentar til, hvorvidt nytteværdien overstiger den økonomiske værdi, tolker jeg som værende et udtryk for, at den økonomiske værdi er størst.

5.3.5 Spørgsmål 7: KAM som krav til PIE

Spørgsmål 7 omhandlede, hvorvidt respondenterne mente, at KAM kun skulle være et krav til virksomheder af offentlig interesse (PIE). Groupe of Credit Solutions Providers in Sweden (2012) påpeger i deres høringssvar, at de eksterne investorer og finansielle analytikere ikke har den samme interesse i SME-virksomheder som i PIE-virksomheder, og at SME-virksomhedernes regnskaber ikke er af særlig kompleks karakter. De mener derfor, at KAM kun skal benyttes på PIE-virksomheder. Dette er BlackRock Inc. (2012) enige i. De mener heller ikke, at KAM vil skabe værdi i

regnskaber, der ikke er særlig komplekse og mener derfor også, at KAM kun skal benyttes på PIE-virksomheder.

En anden holdning findes derimod i høringssvaret fra Wirtschaftsprüferkammer (2012). De mener, at KAM skal benyttes i påtegninger på alle revisioner, uanset selskabets størrelse, for ikke at skabe et indtryk af, at PIE-selskaber er "vigtigere" end ikke-PIE-selskaber. Dog erkender de samtidig, at SME-regnskaberne er mindre komplekse, og det måske bliver for voldsomt at indføre KAM på disse virksomheder også. Tyskerne mener, at KAM skal benyttes på både PIE og andre børsnoterede selskaber. Dette er flere af respondenterne enige i.

En tredje vinkel på dette spørgsmål kommer fra Hermes Equity Ownership Service (2012). De mener, at KAM skal være et krav til alle børsnoterede selskaber og PIE-virksomheder, men samtidig være en valgmulighed for SME. Dette for at kunne løfte de mindre regnskaber, hvis der føles behov for dette i den enkelte situation. Ved brug af KAM i påtegninger af SME mener de, at det skal være op til revisors professionelle vurdering ved den enkelte revision.

Ekstra aktuelt for nærværende afhandling er holdningen fra European Banking Authority (2012) og International Association of Insurance Supervisors (2012). De udtrykker begge i deres høringssvar, at KAM også skal gælde revisors påtegning på finansielle institutioner.

5.4 Forslag til ny ISA 701

Efter modtagelse af respondenternes besvarelser af alle de foreslåede ændringer til revisors påtegning, trak IAASB sig tilbage for at bearbejde deres modtagne data. Efter utallige rundbordsmøder med samarbejdspartnere, samt møder med politikere og nationale ansvarshavende for rapporteringsinitiativer, kunne IAASB endelig forelægge resultaterne af deres undersøgelser, der i 2013 udmundede i forslag til nye og ajourførte ISA'er. De foreslåede ISA'er repræsenterede kulminationen af IAASB overvejelser om emnet, samt respondenternes holdninger der blev tilkendegivet i de gennemførte undersøgelser af IAASB, herunder de gennemgåede høringssvar (IAASB, 2013).

De nye og ajourførte ISA'er omhandlede følgende (IAASB, 2013, s. 6):

Ajourført ISA 700, *Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements*

Ny ISA 701, *Communicating KAM in the independent Auditors Report*

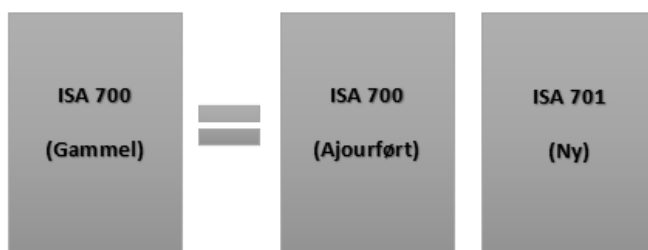
Ajourført ISA 260, *Communication with Those Charged With Governance*

Ajourført ISA 570, *Going Concern*

Ajourført ISA 705, *Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report*

Ajourført ISA 706, *Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter*

Som det fremgår ovenfor, udarbejdede IAASB en helt ny standard ISA 701. Det blev besluttet, at denne standard skulle benyttes ved revision af børsnoterede selskaber, herunder også børsnoterede finansielle institutioner. Samtidig ajourførte IAASB også ISA 700, som er den erklæring, der hidtil er blevet brugt. Udviklingen kan illustreres som følgende:

Figur 6: Udviklingen fra ISA 700 til ISA 700 samt 701, egen tilvirkning.

Udkastet til den nye ISA 701 blev udarbejdet med udgangspunkt i den ajourførte ISA 700, hvor ISA 701 blandt andet indeholdt en præsentation af, hvordan revisor skal kommunikere de af revisor fastlagte KAM. De fastlagte KAM skal præsenteres under overskriften af samme navn under afsnittet KAM, eller på dansk "Centrale forhold ved revisionen" i revisors påtegning. Det nye afsnit vedrørende Centrale forhold ved revisionen skulle betragtes som en ekstra kommunikation til regnskabsbruger med ekstra information om revisionens forløb. Formålet med den øgede kommunikation var at give regnskabsbrugerne en bedre mulighed for at forstå de, efter revisors professionelle bedømmelse, mest centrale forhold ved den pågældende revision, præcis som aktieanalytikere og investorer havde ønsket sig, og som lå til grund for hele undersøgelsen i første omgang.

ISA 701 og de andre ajourførte standarder blev sendt i udkast til endnu en høring. Høringsfristen var denne gang sat til den 22. november 2013, og heraf fremgik det, at besvarelserne kunne medvirke til ændringer i de udsendte forslag før udsendelse af de endelige versioner. Høringsudkastet indeholdt 14 specifikke spørgsmål, der søgte respondenternes holdninger og eventuelle ændringer af ordlyden i de foreslåede ISA'er. De 14 spørgsmål vedrørte emnerne KAM, going concern, navn på opgaveansvarlig partner, overholdelse af uafhængighed og andre forbedringer til den foreslåede ISA 701.

5.5 Høringssvar - 2. runde

2. høring af den nye ISA 701 indbragte respons fra ca. 139 foreninger, virksomheder og andre regnskabsbrugere med interesse i at tilkendegive deres holdning omkring den nye standard.

Som nævnt i foregående afsnit, omhandlede 2. høringsrunde ikke kun spørgsmål til KAM, men ligeledes spørgsmål om going concern, navn på opgaveansvarlig partner, overholdelse af uafhængighed m.m. Nærværende afhandling vil alene fokusere på 2 af de 8 spørgsmål vedrørende

KAM. Det er vurderet, at de resterende 6 spørgsmål vedrørende KAM ikke vil kunne bidrage til besvarelsen af nærværende afhandlings undersøgelses- samt forskningsspørgsmål.

Første spørgsmål, der vil blive behandlet, lyder således:

“Do users of the audited financial statements believe that the introduction of a new section in the auditor’s report describing the matters the auditor determined to be of most significance in the audit will enhance the usefulness of the auditor’s report? If not, why?” (IAASB, 2013, s. 23)

Spørgsmålet, der omhandlede, om indførelsen af KAM ville medføre en større anvendelighed af revisors påtegning, fik positive tilkendegivelser. Ikke nok med at det ville øge anvendeligheden, så mente respondenterne også, at det ville imødekomme investorernes ønske om en mere transparent revisionspåtegning. Det blev blandt andet udtrykt fra både PWC (2013) og Fédération des Experts comptables Européens (2013), at forventningen til KAM var, at det ville være med til at forhindre revisor i at indsætte en tekst, som blot var en boilerplate fra tidligere påtegninger, fordi revisor er forpligtet til at udarbejde en subjektiv beskrivelse. PWC (2013) udtrykte i svaret til samme spørgsmål, at det blev anset af dem som den vigtigste forbedring af revisionspåtegningens anvendelighed, samt det der ville give mest værdi til regnskabsbrugerne. Dog understregede de, at en forudsætning for denne forbedring var, at indholdet i sektionen blev anført og beskrevet på en måde, der gav indsigt og var meningsfuld og forståelig for regnskabsbruger.

Dansk Aktionærforening (2013), som er en ekstern aktør, var enig med de resterende positive respondenter i, at indførelsen af KAM var positiv, men at revisors erklæring burde være kort og præcis og mente, at eksemplet i høringsudkastet ville gøre det sværere for regnskabsbruger at forstå erklæringen, da den nu indeholdt flere informationer og derved var blevet længere. Dette bakker danske Novo Nordisk (2013) op om og udtrykker samme holdning omkring længden af revisors påtegning i deres høringssvar.

Sammenlignet med første høringsrunde går de positive tilkendegivelser igen, og respondenterne mente, at KAM ville skabe større transparens i revisors påtegning. Begrebet transparens er i denne sammenhæng tolket som mere information til regnskabsbruger. Der udtrykkes dog samtidig en klar holdning til, at for at opnå den ønskede transparens skulle både den fastlagte KAM og revisors handlinger i relation til den fastlagte KAM være beskrevet på en måde, der gav indsigt og var meningsfuld. I denne sammenhæng skal indsigt og meningsfuldt forstås som en subjektiv beskrivelse fra revisor om den pågældende revision, hvilket leder til følgende hypoteser:

H3: KAM mindsker informationskløften

H4: Beskrivelsen af den fastlagte KAM er en "boilerplate"

H5: Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM er en "boilerplate"

Andet spørgsmål i høringen lød således:

“Do respondents believe the proposed requirements and related application material in proposed ISA 701 provide an appropriate framework to guide auditor’s judgment in determining the key audit matters? If not, why? Do respondents believe the application of proposed ISA 701 will result in reasonably consistent auditor judgments about what matters are determined to be the key audit matters? If not, why?” (IAASB, 2013, s. 23)

Spørgsmålet omhandlede, hvorvidt respondenterne mente, at vejledningen til vurdering og fastlæggelse af KAM, der fandtes i ISA 701, var tilstrækkelig. Respondenterne til dette spørgsmål var af forskellige holdninger, hvor nogle mente, at en mere præcis vejledning ville være at foretrække, mens andre mente, at vejledningen var passende.

Et interessant argument kommer fra FSR (2013), der ønsker vejledningen mere specifik. De udtrykker en bekymring for, hvordan revisor vil komme til at fastlægge deres KAM på baggrund af det nuværende udkast til vejledningen. De mener, at man vil komme til at se revisorer sammenligne deres revision med andre offentliggjorte påtegninger inden for samme branche og herved finde ”inspiration” til, hvordan andre har tolket vejledningen og herved fastlægge deres KAM. Dette mener de vil kunne bidrage til at skabe en uhensigtsmæssig fortolkning af, hvad der udgør en betydelig risiko for den enkelte revision.

Ernst & Young (2013) udtrykte derimod bekymring i forhold til, om man ville opleve forskelle i antallet af rapporterede KAM og detaljeringsgraden af disse. FSR’s (2013) holdning til dette var, at antallet af KAM og længden på beskrivelsen af disse skulle være præciserede, men dog begrænsede for at undgå en boilerplate-beskrivelse.

Med ovenstående udtalelse omkring sammenligning af revisionspåtegninger inden for samme branche og forsøget på at sikre ensartethed i forståelsen af KAM, medfører dette også en bekymring om, hvorvidt revisor vil føle sig så inspireret af beskrivelsen af KAM, at revisor vælger at beskrive eget KAM på samme måde og herved aktivt skabe en boilerplate i egen påtegning.

Ernst & Young (2013) udtrykte direkte bekymring for, om man ville opleve forskelle i antallet af KAM og længden på beskrivelsen af disse. Med henblik på definitionen af KAM i høringsudkastet fremgår det tydeligt, at KAM skal give yderligere information til den tiltænkte bruger af regnskabet og hjælpe dem til at forstå de forhold, som efter revisors faglige vurdering, har været de mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode. KAM skal være subjektiv for hver revision. På baggrund af ovenstående udledninger udledes følgende hypoteser:

H6: Alle KAM har samme længde

H7: Antallet af KAM varierer inden for samme branche

H8: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche

Høringen af de udsendte nye og ajourførte ISA’er sluttede den 22. november 2013.

5.6 Den nye ISA 701

IAASB udarbejdede på baggrund af respondenternes høringssvar de endelige ændringer til fremsendte forslag på de nye og ajourførte standarder. I september 2014 blev de sidste rettelser godkendt, hvilket ledte frem til udgivelsen af de endelige standarder i januar 2015, gældende fra 2016.

Samtidig med drøftelserne om KAM til ISA 701 foregik også en række andre tiltag og ændringer i forbindelse med ajourføring af de andre førømtalte standarder. De mest væsentlige ændringer for disse, og som også relaterer sig til ISA 701, er ændringerne til indhold og opbygningen af revisors erklæring. De tre store ændringer var følgende:

- "Konklusionen på revisionen blev til forrest i erklæringen, efterfulgt af en beskrivelse af grundlaget for konklusionen. " (FSR, 2015)
- "Erklæringens indhold om virksomhedens mulighed for fortsat drift blev udvidet (...) " (FSR, 2015)
- "Erklæringens beskrivelse af revisors uafhængighed blev strammet op, beskrivelsen af revisor ansvar og indholdet i en revision forbedret. " (FSR, 2015)

De strukturelle ændringer, samt indhold til revisors erklæring, overholder alle minimumskravene i erklæringsbekendtgørelsen; BEK nr. 736 af 17. juni 2016 § 5. Udformningen af ISA 701, dog med mulighed for ændringer af overskrifter ved revision af koncernregnskaber, ser ud som følgende:

Til kapitalejerne i Børsnoteret Bank A/S

Konklusion

Vi har revideret årsregnskabet for Børsnoteret Bank A/S for regnskabsåret 01.01.16 - 31.12.16. der omfatter resultatopgørelse, totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, pengestrømsopgørelse og noter...

Grundlag for konklusion

Vi har udført vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision og dayderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i...

Centrale forhold ved revisionen

Centrale forhold ved revisionen er de forhold, der efter vores faglige vurdering var mest betydelige ved vores revision af årsregnskabet. Disse forhold blev behandlet som led i vores revision af årsregnskabet som helhed og udformningen af vores konklusion herom. Vi afgiver ikke nogen særskilt konklusion om disse forhold.

Udtalelse om ledelsesberetningen

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen.

Vores konklusion om årsregnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af årsregnskabet er det vores ansvar at...

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med International Financial Reporting Standards...

Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed...

København, den 2017

Figur 7: Udklip af revisors erklæring på børsnoterede selskaber (Beierholms erklæringsdatabase, 2016)

Ændringerne til opbygning og indhold af revisors erklæring medførte en mere omfattende erklæring end set tidligere, idet den blev meget længere.

5.6.1 Fastlæggelse af centrale forhold ved revisionen (KAM)

ISA 701 er en ny revisionsstandard, som medfører et nyt afsnit i revisionspåtegningen, benævnt KAM, eller på dansk "Centrale forhold ved revisionen". Afsnittet ses i det ovenstående illustrative eksempel af revisionspåtegningen i figur 6.

Definitionen af KAM er beskrevet i ISA 701 og skal forstås som følgende:

”Centrale forhold ved revisionen - de forhold, der efter revisors faglige vurdering var mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode. Centrale forhold ved revisionen vælges blandt forhold, der er kommunikeret med den øverste ledelse” (FSR, 2016, s. 5)

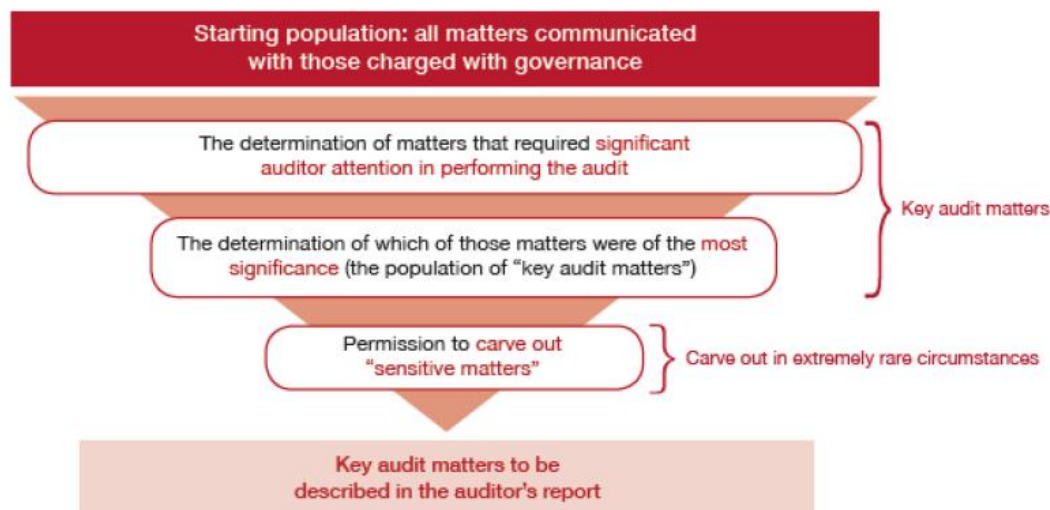
Det blev besluttet, at ISA 701 skal anvendes ved revision af børsnoterede virksomheder og vil jf. EU-forordningen også være gældende for PIE-virksomheder. Formålet med ISA 701 står defineret til at være følgende:

”Formålet med kommunikation af Key Audit Matters er at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision” (FSR, 2016, s. 4)

Hensigten med rapportering af KAM er at give regnskabsbruger yderligere information om forhold, der, efter revisors vurdering, kræver betydelig opmærksomhed. Revisor skal, blandt de forhold der er rapporteret til den øverste ledelse, fastlægge de forhold, der krævede betydelig opmærksomhed fra revisors side ved udførelsen af revisionen. Revisor skal ved denne fastlæggelse tage hensyn til følgende:

- a) ”Områder med højere vurderet risiko for væsentlig fejlinformation eller betydelige risici identificeret i overensstemmelse med ajourført ISA 315.
- b) Betydelige vurderinger fra revisors side vedrørende områder i regnskabet, der har involveret betydelig ledelsesvurdering, herunder regnskabsmæssige skøn der er identificeret som værende forbundet med stor skønsmæssig usikkerhed.
- c) Indvirkning på revisionen af betydelige begivenheder eller transaktioner, der har fundet sted i perioden.” (FSR, 2016, s. 5)

Fastlæggelsen af KAM er illustreret således:

Figur 8: Illustrativt eksempel på fastlæggelsen af KAM (PWC, 2015, s. 4)

5.6.2 Udformningen af KAM

ISA 701 indeholder, ligesom andre revisionsstander, en vejledning og andet forklarende materiale til forståelse af revisionsstandardens formål, og hvordan revisor skal udføre sit arbejde. I høringsrunderne blev det ønsket af flere respondenter, at der blev udarbejdet en meget specifik vejledning til brug for revisor i forbindelse med processen omkring fastlæggelse af KAM. Om vejledningen er mere eller mindre specifik end andre vejledninger, har jeg ikke taget stilling til. Vejledningen i ISA 701 strækker sig fra A1 – A64.

Formålet med kommunikationen af KAM er, som beskrevet i foregående afsnit, at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision. I vejledningen beskrives det i punkterne fra A34 – A59, hvordan revisor skal beskrive de fastlagte KAM i påtegningen, og hvilke hensyn de skal tage ved beskrivelsen af, hvordan revisor har behandlet de fastlagte KAM således, at beskrivelserne af KAM lever op til formålet med ISA 701. Det fremgår ligeledes af vejledningen, hvordan revisor skal kommunikere med den øverste ledelse, hvordan oplysninger i de fastlagte KAM ikke må være original information om virksomheden, og hvordan KAM skal præsenteres i påtegningen.

Til udformningen af KAM skriver vejledningen blandt andet følgende:

A34: "..." Beskrivelsen af et centralt forhold ved revisionen har til formål at give en rammende og afbalanceret forklaring, så tiltænkte brugere kan forstå hvorfor forholdet var et af de mest betydelige ved revisionen... Begrænset brug af meget tekniske revisionsbegreber hjælper også tiltænkte brugere, der ikke har et rimeligt kendskab til revision" (FSR, 2016, s. 16)

A44 "At forbinde et forhold direkte til virksomhedens specifikke omstændigheder kan også være med til at minimere muligheden for, at sådanne beskrivelser bliver alt for standardiserede og mindre nyttige over tid... I beskrivelsen af hvorfor revisor betragtede forholdet som et af de forhold, der var mest betydelige, kan det være nyttigt at fremhæve virksomhedsspecifikke aspekter... Dette kan også være vigtigt ved beskrivelsen af et centralt forhold ved revisionen der optræder i flere perioder" (FSR, 2016, s. 18)

A47 "For at tiltænkte brugere skal kunne forstå betydeligheden af et centralt forhold ved revisionen... Kan det være nødvendigt at vise omhu, så det sprog der anvendes i beskrivelsen af et centralt forhold ved revisionen forbinder forholdet direkte med virksomhedens specifikke omstændigheder og undgår generisk eller standardiseret sprogbrug" (FSR, 2016, s. 19)

Dette afslutter kapitlet omhandlende udviklingen af revisors påtegning og implementeringen af ISA 701. I det næste kapitel vil analysen blive udfoldet.

6. Analyse

Det er første år, at danske børsnoterede banker er blevet aflagt med den nye ISA 701. På baggrund af foregående redegørelse om høringssvarene og de deraf udledte hypoteser vil mit analysearbejde blive udfoldet. Dette med henblik på at besvare andet led i mit forskningsspørgsmål. Der lægges ud med at kigge på tidligere analyser, hvorefter afhandlingens analysestrategi præsenteres, inden selve analyseresultaterne præsenteres.

6.1 Tidligere analyser

Der har tidligere ikke været udarbejdet samme analyse, som jeg har til hensigt at foretage. Dog har Statsautoriseret revisor H. C. Krogh fra PWC udarbejdet dele af samme analyse, som jeg har til hensigt at foretage i relation til mine kvantitative hypoteser. Han præsenterede sine analyseresultater på kurset "Kursus for revisorer i penge og realkreditinstitutter", der blev afholdt på Radisson Blu Scandinavia Hotel, København S, tirsdag d. 14. november 2017.

Vores analyser adskiller sig ved, at han foruden de børsnoterede banker har medtaget yderligere 5 ikke-børsnoterede pengeinstitutter i sit datagrundlag, hvor revisor frivilligt har valgt at anvende ISA 701, selvom dette ikke var et lovkrav.

Til trods for at vores datagrundlag ikke er ens forventes det, at min analyse af mine kvantitative hypoteser vil give samme billede af rapporteringen af KAM, som i H.C. Kroghs analyse.

6.2 Analysestrategi

Min analyse af bankerne vil tage udgangspunkt i mine hypoteser, der løbende er udledt i foregående teoriafsnit. Hypotesernes formål er at hjælpe med besvarelsen af mine undersøgelsesspørgsmål og i sidste ende mit forskningsspørgsmål. I nedenstående skema præsenterer jeg i venstre spalte mine udledte hypoteser opdelt i hvilke hypoteser, der er kvantitative, og hvilke der er kvalitative. I spalten til højre beskriver jeg den fremgangsmåde, jeg vil benytte på hver enkel hypotese.

Formålet med både at anvende kvantitative og kvalitative hypoteser er for at besvare mit forskningsspørgsmål så nuanceret som muligt, hvilket jeg mener, en kombination af det kvantitative og kvalitative kan bidrage til.

Hypoteser	Operationalisering
Kvalitative:	
H1: KAM mindsker forventnings- og forståelseskølften	Besvarelsen vil tage udgangspunkt i et sammen- drag af de foregående syv hypoteser samt inddra- gelse af teori
H2: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten	På baggrund af udfaldet af blandt andet hypotese 4 og 5 vil det blive diskuteret, om revisors vejledning spiller en rolle, og om hvorvidt en meget detaljeret vejledning vil ændre udfaldet
H3: KAM mindsker informationskølften	Med baggrund i blandt andet de kvantitative hypoteser og inddragelse af begreber i revisionsteorien vil det blive diskuteret om KAM har mindsket informationskølften
H4: Beskrivelsen af fastlagte KAM er en boilerplate	Sammenlignelige KAM vil blive analyseret og sammenlignet med andre KAM af samme overskrift med henblik på at vurdere, om hvorvidt der er tale om en boilerplate
H5: Beskrivelse af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM er en boilerplate	På sammenlignelige KAM vil revisors arbejdshandlinger blive analyseret og sammenlignet med andre revisors arbejdshandlinger med henblik på at vurdere, om der er tale om en boilerplate
Kvantitative:	
H6: Alle fastlagte KAM har samme længde	Antal af ord vil blive talt
H7: Antallet af fastlagte KAM varierer inden for samme branche	Overskrifterne for de fastlagte KAM vil blive talt
H8: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche	Overskrifterne for KAM vil blive noteret, og ens overskrifter vil blive defineret som de samme KAM

For at kunne udarbejde min analyse systematisk har jeg først opdelt påtegningerne for bankerne efter, hvilket revisionshus den underskrivende revisor tilhører. Herefter er påtegningerne inden for hvert revisionshus opdelt efter, hvem den underskrivende revisor er. Jeg har herefter analyseret ét revisionshus ad gangen, opdelt efter underskrivende revisor og noteret mig mine analyseresultater i før omtalte Excel-ark. Herefter har jeg analyseret revisionshusene på tværs med henblik på at finde tendenser, der ikke umiddelbart kommer til syne i den enkelte gruppe. Mine analyseresultater af de 25 påtegninger vil blive præsenteret løbende under behandlingen af mine hypoteser.

Analysen af påtegningerne har varieret alt efter, hvilke hypoteser der blev søgt afklaret. Ovenstående gruppering er den overordnede tilgang til min analyse af alle hypoteserne, mens der ved nogle hypoteser er blevet lavet yderligere opdeling, tolkning m.m. Dette vil blive beskrevet under de hypoteser, hvor det har været aktuelt.

Ved at opdele påtegningerne i grupper i analysen opnår jeg en højere grad af sammenlignelighed på tværs af de forskellige revisionshuse samt underskrivende revisorer. Dette er nødvendigt for at kunne fremskaffe transparente og gyldige analyseresultater, som i sidste ende kan bruges til at besvare afhandlingens forsknings spørgsmål.

Jeg har indledende udarbejdet en mindre deskriptiv analyse af alle 25 påtegninger for at kunne lave mine grupperinger. Den indledende analyse førte til følgende grupperinger:

Gruppe 1:

PriceWaterhouseCoopers (PWC)		
Bank	Underskrivende revisorer	Placering Børsen
BankNordik P/F	H.C. Krogh Heini Thomsen Christian Fredensborg Jakobsen	OMXC Mid Cap
Hvidbjerg Bank A/S	H.C. Krogh	OMXC Small Cap
Jutlander Bank A/S	Michael Laursen Carsten Jensen	OMXC Mid Cap
Nordea Bank AB	Peter Clemetson Catarina Ericsson	C20
Ringkjøbing Landbobank A/S	H.C. Krogh	OMXC Mid Cap
Salling Bank A/S	Michael Laursen	OMXC Small Cap
Skjern Bank A/S	H.C. Krogh Heidi Brander	OMXC Small Cap
Totalbanken A/S	H.C. Krogh	OMXC Small Cap
Vestjysk Bank A/S	Jesper Edelbo Carsten Jensen	OMXC Mid Cap

Gruppe 2:

Deloitte		
Bank	Underskrivende revisorer	Placering Børsen
Danske Andelskassers Bank A/S	Anders Oldau Gjelstrup Jakob Lindberg	OMXC Small Cap
Danske Bank A/S	Erik Holst Jørgensen Jens Ringbæk	C20
Grønlandsbanken A/S	Jens Ringbæk	OMXC Small Cap

Jyske Bank A/S	Hans Trærup Kasper Bruhn Udam	C20
Kreditbanken A/S	Hans Trærup	OMXC Small Cap
Aktieselskabet Lollands Bank	Henrik Wellejus Thomas Hjortkær Petersen	OMXC Small Cap
Lån og Spar Bank A/S	Henrik Wellejus Christian Dalmoose Pedersen	OMXC Small Cap
Møns Bank A/S	Christian Dalmoose Pedersen Bjørn Phillip Rosendal	OMXC Small Cap
Nordfyns Bank A/S	Anders Oldau Gjelstrup Jakob Lindberg	OMXC Small Cap
Sparekassen Sjælland-Fyn A/S	Anders Oldau Gjelstrup Christian Dalmoose Pedersen	OMXC Mid Cap
Østjydsk Bank A/S	Hans Trærup	OMXC Small Cap

Gruppe 3:

Ernest & Young (EY)		
Bank	Underskrivende revisorer	Placering Børsen
Djurslands Bank A/S	Jon Midtgaard Klaus Skovsen	Alle danske Aktier
Fynske Bank A/S	Per Gunslev Kenneth Skov Hansen	OMXC Samll Cap
Spar Nord Bank A/S	Torben Bender Anne Tønsberg	OMXC Large Cap
Sydbank A/S	Lars Rhod Søndergaard Klaus Skovsen	OMXC Large Cap

Gruppe 4:

BDO / Beierholm		
Bank	Underskrivende revisorer	Placering Børsen
Nordjyske Bank A/S	Flemming Bro Lund (BDO) Jens Rytter Andersen (Beierholm) Per Lindholt (Beierholm)	OMXC Mid Cap

6.3 Behandling af udledte hypoteser

I følgende afsnit vil jeg bekræfte eller forkaste mine udledte hypoteser. Rækkefølgen, hypoteserne vil blive behandlet i, vil ikke være i samme rækkefølge, de er blevet udledt i foregående afsnit. Analysen af mine kvalitative hypoteser vil tage udgangspunkt i de bekræftede eller forkastede kvantitative hypoteser, hvorfor de kvantitative hypoteser vil blive behandlet først. Jeg har derfor udarbejdet nedenstående "oversættelsesskema" der danner ny rækkefølge af hypoteserne:

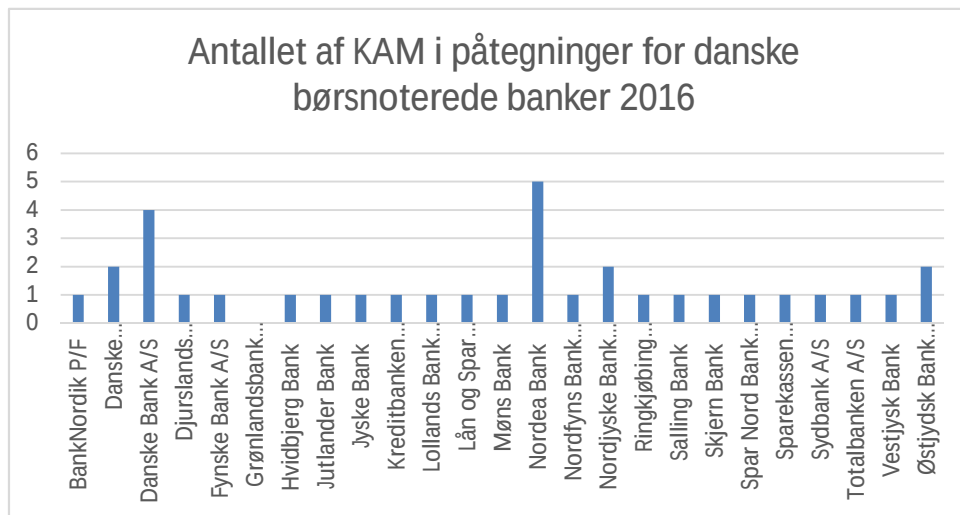
Oversættelsesskema	
H7: Antallet af fastlagte KAM varierer inden for samme branche	= H1
H8: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche	= H2
H6: Alle fastlagte KAM har samme længde	= H3
H4: Beskrivelsen af den fastlagte KAM er en boilerplate	= H4
H5: Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM er en boilerplate	= H5
H2: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten	= H6
H3: KAM mindsker informationskløften	= H7
H1: KAM mindsker forventnings- og forståelseskøften	= H8

Således bliver den oprindelige hypotese 7 (H7) nu til hypotese 1 (H1) og så fremdeles. Hypoteserne vil i de kommende afsnit blive behandlet numerisk fortløbende.

6.3.1 Hypotese 1: Antallet af fastlagte KAM i revisors påtegning varierer inden for samme branche

Som beskrevet tidligere i afsnit 5.5 blev der fra EY udtrykt bekymring om, at antallet af KAM ville variere i påtegninger inden for samme branche. Der blev på baggrund af denne bekymring afledt hypotese 1 (tidligere H7).

Hypotesen er formuleret og analyseret som en kvantitativ hypotese, der er direkte målbar. Alle 25 regnskaber for danske børsnoterede banker er blevet analyseret med henblik på at tælle, hvor mange KAM der blev rapporteret i revisors påtegning på årsregnskaberne 2016.

Figur 9: Graf udarbejdet på baggrund af indsamlet data, egen tilvirkning

Det ses af grafen, at antallet af KAM i danske børsnoterede banker generelt ikke er mange. I Nordea og Danske Bank er der henholdsvis 5 og 4 KAM, og det er også disse påtegninger, der indeholder flest KAM'er. Dansk Andelskassers Bank A/S, Nordjyske Bank A/S og Østjysk bank A/S følger efter med 2 rapporterede KAM i hver af deres påtegninger, mens 19 banker kun har ét fastlagt KAM og påtegningen på Grønlandsbanken A/S slet ikke indeholder nogen fastlagte KAM.

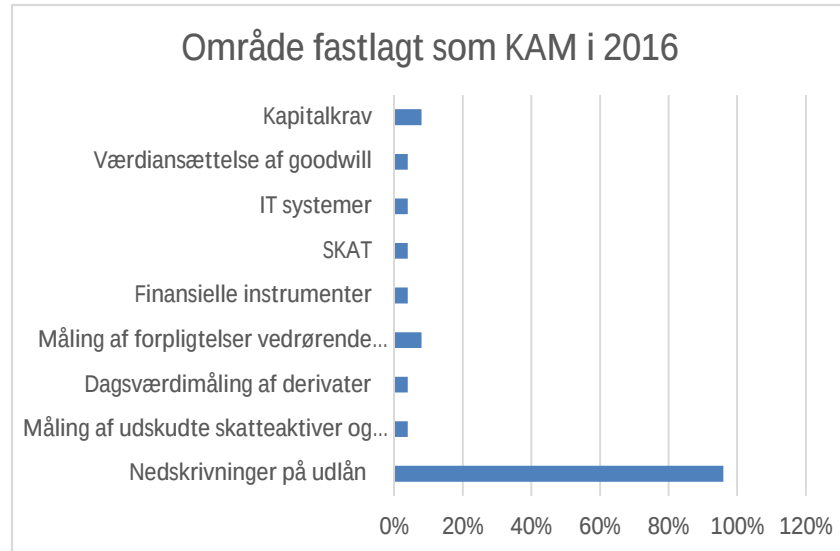
Procentuelt er fordelingen, at 76 % af de danske børsnoterede banker kun har 1 KAM, mens 20 % af de børsnoterede banker har 2-5 KAM. De resterende 4 % er påtegninger uden fastlagte KAM.

Med udgangspunkt i ovenstående data forkaster jeg min hypotese om, at antallet af KAM i revisors påtegning varierer inden for samme branche.

I behandlingen af de kommende hypoteser vil jeg ikke tage højde for påtegningen på Grønlandsbanken A/S, da denne påtegning som sagt ikke indeholder nogen fastlagte KAM og derfor ikke er relevant at medtage i den resterende del af analysen.

6.3.2 Hypotese 2: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche. I afsnit 5.5 høringssvar 2. runde udtrykker FSR sig om, at ved fastlæggelsen af KAM vil revisorer formentlig komme til at kigge på hinanden i praksis i forsøg på at vurdere om, hvorvidt de fastsætter et KAM på baggrund af de samme vurderinger og forståelse af vejledningen. Dette vurderede jeg ledte til hypotesen om, hvorvidt sammenligningen ville medføre, at revisorerne endte med at fastlægge de samme KAM som kollegaerne i de andre revisionshuse.

Jeg har på baggrund af påtegningerne på de børsnoterede banker 2016 klarlagt, hvilke KAM der er blevet fastlagt:

Figur 10: Områder fastlagt som KAM 2016, på baggrund af indsamlet data, egen tilvirkning

Der er i alt 9 fastlagte KAM. I alle 24 analyserede påtegninger er "Nedskrivninger på udlån" fastlagt som et KAM. De resterende 8 KAM fremgår af de 5 årsrapporter der indeholder mere end ét fastlagt KAM. Størstedelen er i Danske Bank og Nordea Bank.

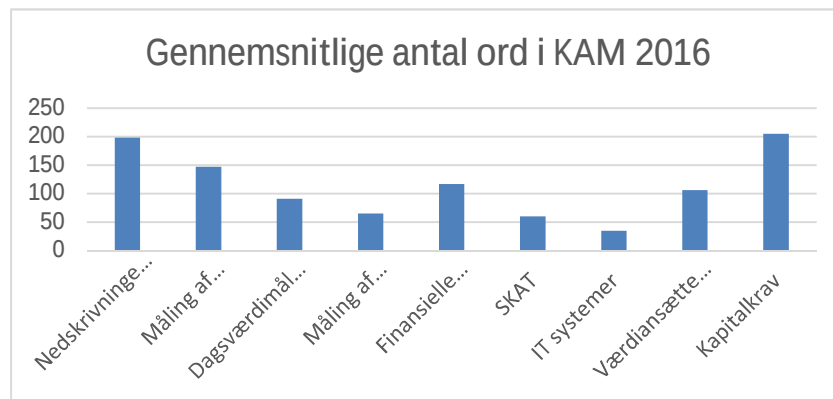
Jeg kan på baggrund af min analyse og ovenstående graf bekræfte min hypotese og fastslå, at det er de samme KAM, der bliver fastlagt i regnskaberne inden for min valgte branche i form af bankerne.

6.3.3 Hypotese 3: Alle fastlagte KAM har samme længde

Hypotese 3 blev udledt på baggrund af høringssvaret fra EY i 2. høringsrunde, hvor de udtrykte en holdning til, at alle KAM skulle være samme længde for ikke at gøre påtegningerne for forskellige fra hinanden og samtidig give revisor en specifik guidance til fastlæggelsen af KAM.

For at kunne bekræfte eller forkaste denne hypotese har jeg analyseret og talt antallet af ord i alle de fastlagte KAM i de 24 påtegninger for børsnoterede banker.

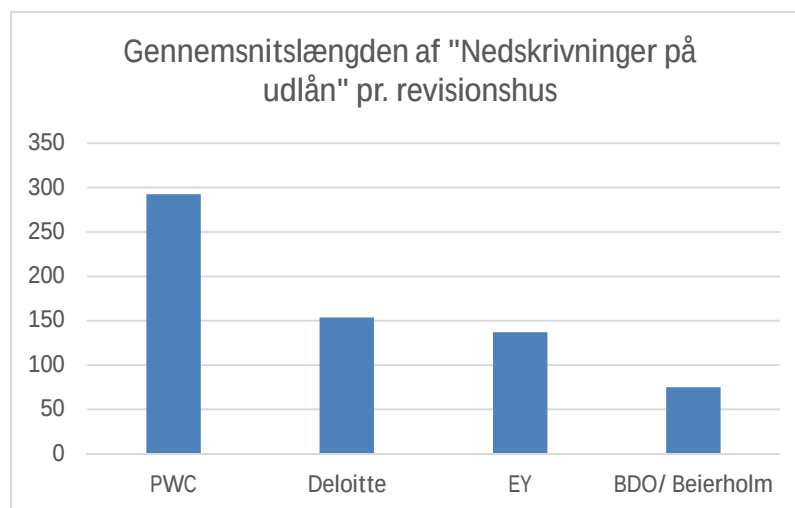
I nedenstående graf vises der, hvor mange ord der er i hver af de 9 fastlagte KAM identificeret i hypotese 2. For KAM "nedskrivninger på udlån", der fremgår af alle 24 regnskaber, vises gennemsnittet af antal ord. For KAM "Kapitalkrav", der beskrives i 2 af de 24 regnskaber, bliver der også her vist det gennemsnitlige antal ord.

Figur 11: Gennemsnitlige antal ord anvendt til beskrivelse af fastlagte KAM, på baggrund af indsamlet data, egen tilvirkning

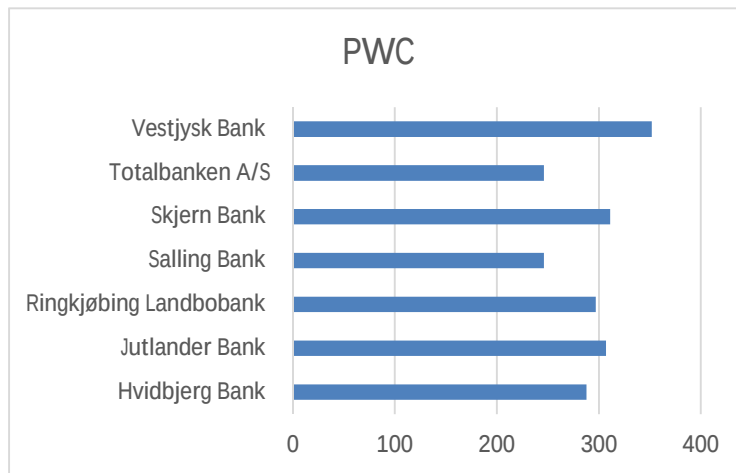
I det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån", der fremgår af alle 24 påtegninger, er gennemsnitslængden talt til 199 ord. Den længste beskrivelse af "Nedskrivninger på udlån" findes i påtegningen fra PWC på Vestjysk Bank A/S og fylder 352 ord. Den korteste beskrivelse af "Nedskrivninger på udlån" findes hos BDO/Beierholm i påtegningen på Nordjyske Bank A/S og fylder 75 ord. Jeg har i denne opgørelse ikke medtaget de engelske påtegninger på BankNordik P/F og Nordea AB, da det engelske sprog ikke kan sammenlignes med det danske.

Forskellen på længden af beskrivelsen af de fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" viser sig værende varierende mellem revisionshusene. Med udgangspunkt i alene denne KAM og med revisionshusene som fordelingsnøgle viser det, at PWC i gennemsnit bruger langt flere ord på at beskrive samme KAM end de 3 andre revisionshuse.

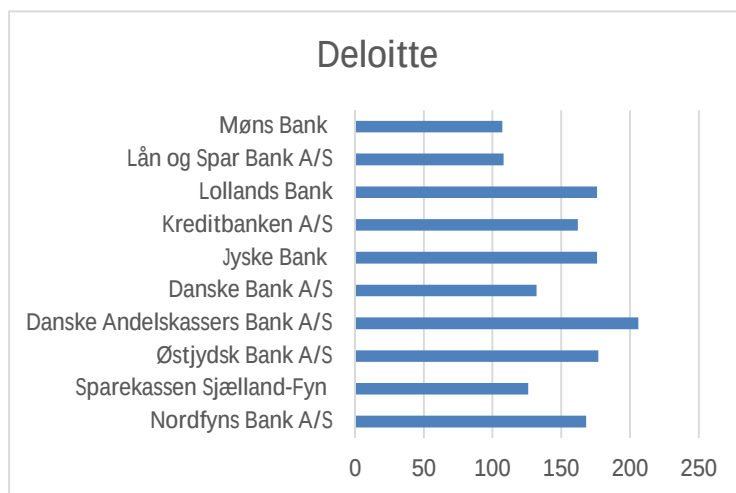

Figur 12: Gennemsnitslængden af "Nedskrivninger på udlån" pr. revisionshus, på baggrund af indsamlet data, egen tilvirkning

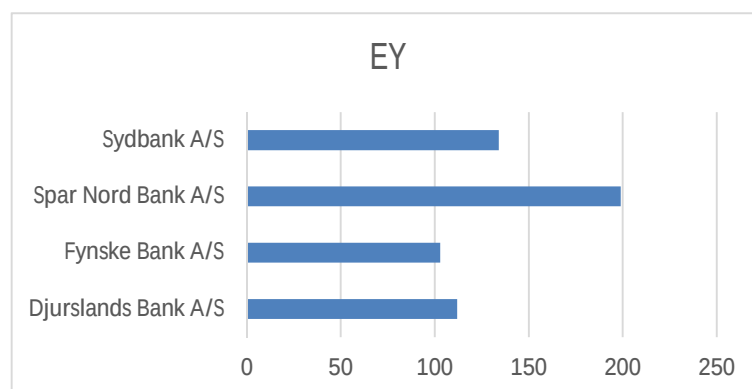
Hvis vi i stedet kigger internt i hvert revisionshus, varierer længden af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" langt fra i samme grad som mellem revisionshusene.

Figur 13: Hvor mange ord der er i beskrivelsen af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" i påtegninger underskrevet af PWC, egen tilvirkning

Figur 14: Hvor mange ord der er i beskrivelsen af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" i påtegninger underskrevet af Deloitte, egen tilvirkning

Figur 15: Hvor mange ord der er i beskrivelsen af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" i påtegninger underskrevet af EY, egen tilvirkning

Da BDO/Beierholm kun skriver på et regnskab, er det ikke muligt at lave en intern sammenligning med denne påtegning.

I grafen for påtegninger underskrevet af PWC (figur 13) ses det, at længden af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" bliver beskrevet med en variation på kun 106 ord mellem den længste beskrivelse i påtegningen for Vestjysk Bank på 352 ord og de korteste beskrivelser i Salting Bank og Totalbanken, der begge er beskrevet med præcis 246 ord.

Samme billede får vi, hvis vi kigger på grafen for Deloitte (figur 14). Her er den største variation i længden af det samme fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" på 99 ord mellem den længste beskrivelse i Danske Andelskassers Bank på 206 ord og den korteste beskrivelse i Møns Bank A/S og Lån og Spar Bank A/S, der begge er på 107 ord. Dog skal det her nævnes, at da beskrivelserne af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" i påtegninger underskrevet af Deloitte generelt er kortere end beskrivelserne af samme KAM i PWC (se figur 13 og 14), vil en forskel på 100 ord i beskrivelsen af det fastlagte KAM i Deloitte blive tolket som en større variation, selvom antallet af ord, det varierer med, næsten er ens.

I EY tegner der sig samme billede som i de 2 andre revisionshuse. Det fastlagte KAM "nedskrivninger på udlån" er i Spar Nord Bank beskrevet med 199 ord, mens den korteste beskrivelse er i påtegningen for Fynske Bank A/S, hvor der bliver brugt 103 ord. En samlet variation på 96 ord. EY og Deloitte viste i figur 14 og 15, at gennemsnitslængden af deres beskrivelse af "Nedskrivninger på udlån" ikke varierede meget fra hinanden sammenlignet med PWC og BDO/Beierholm, hvorfor variationen i disse påtegninger internt i EY bliver tillagt samme variationsgrad som Deloitte.

Til brug for at kunne bekræfte eller forkaste min hypotese om, at alle fastlagte KAM har samme længde, har jeg taget ovenstående analyseresultater i betragtning. Imellem revisionshusene er det tydeligt, at gennemsnitslængden varierer, men internt i revisionshusene varierer beskrivelsen af det samme fastlagte KAM kun med omkring 100 ord. Da opgørelsen af variationen mellem revisionshusene kun baserer sig på en gennemsnitslængde, og variationen mellem påtegningerne internt i revisionshusene er opgjort på baggrund af præcise optællinger, vælger jeg på baggrund heraf at bekræfte min hypotese om, at alle fastlagte KAM har samme længde.

6.3.4 Hypotese 4: Beskrivelsen af den fastlagte KAM er en "boilerplate"

Holdningerne til om revisors beskrivelse af KAM ville blive en boilerplate gik begge veje og var en bekymring, der blev udtrykt igennem begge høringsrunder. Definitionen af en boilerplate-tekst er, at det er en udarbejdet tekst, der kan kopieres og indsættes i andre sammenhænge uden at ændre teksten væsentligt. Til brug for fastlæggelsen af om beskrivelsen af de fastlagte KAM i påtegningerne 2016 for de danske børsnoterede banker er en boilerplate, har min analyse taget udgangspunkt i min grupperinger af revisionshuse. Først har jeg analyseret internt i hver gruppe (revisionshus) for derefter at sammenligne på tværs af grupperne. Tendenser, der tegner sig i ana-

lysematerialet, vil blive præsenteret undervejs. Analysen af om, hvorvidt beskrivelsen af den fastlagte KAM er en boilerplate eller ej vil udelukkende tage udgangspunkt i det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån", da denne KAM optræder i alle 24 påtegninger. Det er mig ikke muligt at vurdere, om der er tale om en boilerplate-effekt i min population ved at sammenligne KAM, der ikke omhandler det samme, hvorfor min analyse kun vil omhandle boilerplate-effekten vedrørende "Nedskrivninger på udlån".

PWC:

Banker, hvor PWC står som underskrivende revisor, omfatter BankNordik P/F, Hvidbjerg Bank A/S, Jutlander Bank A/S, NordeaBank AB, Ringkjøbing Landbobank A/S, Salling Bank A/S, Skjern Bank A/S, Totalbanken A/S og Vestjysk Bank A/S. Præsentationen af bankerne er også vist i nærværende afhandlings afsnit 6.3 "Analysestrategi".

Jeg vil starte min analyse med at kigge på Totalbanken A/S, Hvidbjerg Bank A/S og Ringkjøbing Landbobank A/S. Disse tre banker har det tilfælles, at det er de eneste banker, hvor der kun er én underskrivende revisor, og sammenfaldet vil også, at det er den samme revisor, der underskriver alle tre regnskaber; Statsautoriseret revisor H.C. Krogh.

Længden af beskrivelsen af KAM i de tre nævnte banker spænder fra 246 ord til 297 ord jf. hypotese 3. Dette er en variation på 51 ord mellem den længste og den korteste af disse 3 beskrivelser. Nedenfor er udklip af de tre beskrivelser af KAM indsat.

Nedskrivninger på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balancedagen på baggrund af indtrufne begivenheder. Nedskrivninger af bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det har en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevise vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, som er udviklet af brancheforeningen Lokale Pengeinstitutter og som korrigeres af ledelsen for at tage højde for ændrede konjunkturføl, herunder tidlige hændelser. Som følge af de fortsatte betydelige økonomiske udfordringer i landbruget er en væsentlig del af bankens nedskrivninger relateret til landbrug. Landbrugets situation medfører en forøget usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet indenfor udlån til landbrugssektoren. Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivningerne på udlån. Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivninger: • Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden af registrering af udlån med OIV, der indgår i beregningen af nedskrivninger. • Væsentligste forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, som indgår i nedskrivningsberegningerne. • Bankens opgørelse af gruppevise nedskrivninger, herunder procedurer for identifikation og vurdering af effekten af tidlige hændelser i relation til kunder, som pr. statusdagen måtte være kommet i betydelige økonomiske vanskeligheder, men hvor dette endnu ikke har materialiseret sig i restance eller anden indikation af OIV. Dette omfatter ledelsens vurdering af effekten pr. statusdagen af gældende markedsforhold, herunder aktuelle prisforhold i landbruget. Der henvises til årsregnskabsnotatet om »Regnskabsmæssige skøn og vurderinger« samt note 36 »Risikoforhold og risikostyring« og note 37 »Kreditrisiko« hvor forhold, der kan påvirke nedskrivninger på udlån er beskrevet.	Nedskrivninger på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balancedagen på baggrund af indtrufne begivenheder. Nedskrivninger af bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det har en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevise vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, som er udviklet af brancheforeningen Lokale Pengeinstitutter. Som følge af de fortsatte betydelige økonomiske udfordringer i landbruget udgår nedskrivninger på udlån til landbrugskunder en relativt stor andel af bankens samlede nedskrivninger. Landbrugets situation medfører en forøget usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet indenfor udlån til landbrugssektoren. Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivninger på udlån. Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivninger: • Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden af registrering af udlån med indikation for værdiforringelse (OIV), der indgår i beregningen af nedskrivninger. • Væsentligste forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, som indgår i nedskrivningsberegningerne. • Bankens opgørelse af gruppevise nedskrivninger, herunder procedurer for identifikation og vurdering af effekten af tidlige hændelser i relation til kunder, som pr. statusdagen måtte være kommet i betydelige økonomiske vanskeligheder, men hvor dette endnu ikke har materialiseret sig i restance eller anden indikation af OIV. Dette omfatter ledelsens vurdering af effekten pr. statusdagen af gældende markedsforhold, herunder aktuelle prisforhold i landbruget. Der henvises til årsregnskabsnotatet om »Regnskabsmæssige skøn og vurderinger« samt note 36 »Risikoforhold og risikostyring« hvor forhold, der kan påvirke nedskrivninger på udlån er beskrevet.	Nedskrivninger på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balancedagen på baggrund af indtrufne begivenheder. Nedskrivninger af Bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det har en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevise vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, som er udviklet af brancheforeningen Lokale Pengeinstitutter og som korrigeres af ledelsen for at tage højde for ændrede konjunkturføl, herunder tidlige hændelser. En væsentlig del af Bankens nedskrivninger er relateret til landbrug. De fortsatte betydelige økonomiske udfordringer inden for landbruget medfører, at der er en forøget usikkerhed ved opgørelsen af nedskrivningsbehovet for landbrugsudlån. Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivningerne på udlån. Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivninger: • Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden af registrering af udlån med indikation for værdiforringelse (OIV), der indgår i beregningen af nedskrivninger. • Væsentligste forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, som indgår i nedskrivningsberegningerne. • Bankens opgørelse af gruppevise nedskrivninger, herunder ledelsesmæssige justeringer til gruppevise nedskrivninger som følge af tidsmæssige eller modelmæssige begrænsninger. Der henvises til regnskabsnotatet 32 Kreditrisiko og note 48 Regnskabsmæssige skøn hvor forhold, der kan påvirke nedskrivninger på udlån er beskrevet.
---	---	--

Ringkjøbing Landbobank A/S

Hvidbjergbank A/S

Totalbanken A/S

Markeringerne med gult viser, hvor beskrivelserne af KAM afviger fra hinanden de tre beskrivelser imellem. Det skal dog her bemærkes, at der er flere steder, hvor beskrivelserne i to af bankerne er ens, men hvor det ikke gælder den tredje bank. Dette er markeret med de farvede bokse.

Mellem Ringkjøbing Landbobank A/S og Totalbanken A/S er 2. afsnit markeret med gult, selvom afsnittet imellem disse to banker er helt ens. Heraf de røde bokse, fordi Hvidbjerg Bank A/S ikke indeholder disse sætninger.

Ringkjøbing Landbo Bank A/S og Hvidbjerg Bank A/S er stort set identiske i formuleringen af det fastlagte KAM. De blå bokse markerer, at teksten mellem disse to banker er ens, men er stadig markeret med gult, fordi formuleringen i Totalbanken A/S afviger herfra. På trods af de få afvigelser i formuleringerne mellem de tre fremhævede KAM, er indholdet fuldstændig identisk. Både redegørelsen for valget af "Nedskrivninger på udlån" som KAM og fokusområder for revisionen er de samme i alle tre beskrivelser og omhandler overordnet, hvordan nedskrivninger på lån er indregnet, at det er fastlagt som KAM, fordi der er tale om ledelsesmæssigt skøn, hvordan nedskrivningerne foretages, landbrug, og fokusområderne: forretningsgange, væsentlige forudsætninger og opgørelsen af nedskrivninger. Bankernes placering på børsen er for Totalbanken A/S og Hvidbjergbank A/S på OMXC Small Cap, mens Ringkjøbing Landbobank A/S er indekseret på OMXC Middle Cap.

Skjern Bank A/S og BankNordik P/F har det tilfælles med de foregående tre banker, at de også bliver underskrevet af Statsautoriseret revisor H.C. Krogh. Dog er der en medunderskrivende revisor på disse regnskaber, hvilket gør det interessant at kigge på, om der er mindre forskel mellem disse beskrivelser af KAM sammenlignet med de foregående tre banker. De medunderskrivende revisorer er ikke medunderskrivende på andre regnskaber end disse.

BankNordik P/F's påtegning er på engelsk, hvorfor fremhævelsen af forskelle i formuleringer ikke kan udarbejdes på samme måde som mellem de foregående påtegninger. Jeg har valgt ikke at oversætte denne påtegning til dansk. Dette, da jeg finder en oversættelse værende for subjektiv i forhold til mit formål med denne hypotese. Jeg ønsker ikke selv at påvirke sammenhængen i formuleringerne, men blot analysere og konstatere sammenhænge der reelt er til stede. Min vurdering af indholdet i påtegning for BankNordik P/F er dog, at det er magen til indholdet i de foregående tre banker, og både redegørelser og fokusområder også her har samme omdrejningspunkt som: hvordan nedskrivninger på lån er indregnet, at det er fastlagt som KAM, fordi der er tale om ledelsesmæssigt skøn, hvordan nedskrivningerne foretages, landbrug, og fokusområderne: forretningsgange, væsentlige forudsætninger og opgørelsen af nedskrivninger. Opbygningen af det fastlagte KAM i den engelske påtegning giver indtryk af, at den danske beskrivelse af KAM blot er oversat direkte til engelsk og herefter anvendt i regnskabet. BankNordik P/F er indekseret på børsens OMXC Middle Cap. Påtegningen for BankNordik P/F 2016 er vedlagt som bilag.

I forhold til beskrivelsen af KAM i påtegningen på Skjern Bank A/S er analysen foretaget på samme måde som før, og der fremhæves med gult hvor beskrivelserne af KAM varierer fra Totalbanken A/S, Hvidbjerg bank A/S og Ringkjøbing Landbobank A/S. Længden af beskrivelsen af KAM

er jf. Hypotese 311 ord i Skjern Bank A/S og befinder sig i samme boldgade hvad længden angår, som de ovenstående gennemgåede PWC-påtegninger.

Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger.	
Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, der forventes at være på udlån pr. balancedatoen på baggrund af indtrufne begivenheder.	
Vurdering af nedskrivningsbehov foretages på alle udlån ved ledelsens individuelle vurderinger samt ved gruppevis vurdering på alle udlån uden nedskrivninger. Hvis ledelsen ved vurderingen af et udlån konstaterer objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder (fx manglende betaling ved forfald), og det vurderes at have en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger fra kunden, foretages nedskrivning af udlånet. Den gruppevis vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, som er udviklet af brancheforeningen Lokale Pengeinstitutter.	
Banken har en relativ stor andel af udlån indenfor landbrug primært til mælkeproducenter. Som følge af de fortsatte økonomiske udfordringer i landbruget er en væsentlig del af bankens nedskrivninger relateret til landbrug. Landbrugets situation medfører en forøget usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet indenfor landbrugsudlån.	
Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivninger på udlån.	
Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivningen:	
• Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden i registreringen af udlån med indikation for værdiforringelse (OIV). • Væsentlige forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord. • Bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder procedurer for identifikation og vurdering af effekten af tidlige hændelser i relation til kunder, som pr. statusdagen måtte være kommet i betydelige økonomiske vanskeligheder, men hvor dette endnu ikke har materialiseret sig i restance eller anden indikation af OIV. Dette omfatter ledelsens vurdering af effekten pr. statusdagen af gældende markedsforhold, herunder aktuelle prisforhold i landbruget.	
Der henvises til note 32 om beskrivelse af selskabets kreditrisici. Herudover henvises til beskrivelsen af skøn og usikkerheder i note 32 for så vidt angår vurdering af sikkerheder.	

Skjern Bank A/S

Forskellen mellem Skjern Bank A/S og de foregående tre banker synes umiddelbart større, baseret på de gule markeringer. Formuleringen af KAM er ikke helt så identisk som mellem de andre tre banker, men KAM i Skjern Bank A/S indeholder de samme redegørelser og fokusområder, blot formuleret anderledes, se eksempelvis beskrivelsen i 2. afsnit i Skjern Bank A/S sammenholdt med foregående tre banker. Det er det samme indhold, men forskellig detaljeringsgrad. Skjern bank A/S er indekseret på børsens OMXC Small Cap.

Imellem bankerne Jutlander Bank A/S, Salling Bank A/S og Vestjysk Bank A/S er der også betydelige ligheder at finde. Og lighederne kan også trækkes direkte op til de foregående fire beskrivelser af KAM. Længden af disse 3 KAM beskrivelser strækker sig fra 246 ord til 352 ord jf. hypotese 3, og bankerne er indekseret på børsens OMXC Small Cap og Middle Cap.

De første to fastlagte KAM jeg kigger på er fra påtegningerne i Jutlander Bank A/S og Salling Bank A/S. Foruden både formulering og indhold i beskrivelsen af det fastlagte KAM har de også det tilfælles, at det er den samme underskrivende revisor; Statsautoriseret revisor Michael Laursen. I påtegningen for Jutlander Bank A/S har han en medunderskrivende kollega; Statsautoriseret revisor Carsten Jensen. På regnskabet for Vestjysk Bank A/S optræder Carsten Jensen igen som

underskrivende revisor, dog denne gang med en anden medunderskrivende revisor. Denne medunderskrivende revisor skriver ikke på andre påtegninger i min population. Beskrivelserne af KAM for hver af de tre regnskaber er præsenteret nedenfor.

Nedskrivninger på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balance dagen på baggrund af indtrufne begivenheder. Nedskrivninger af bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det har en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevisse vurdering foretages ved en credit score model udviklet i samarbejde med en ekstern IT-leverandør med korrektion af et ledelsesmæssigt skøn, der tager højde for tidligere hændelser på landbrugsområdet. Som følge af de betydelige økonomiske udfordringer i landbruget er en væsentlig del af bankens nedskrivninger relateret til landbrug. Landbrugets situation medfører en forøget usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet indenfor udlån til landbrugssektoren. Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivninger på udlån. Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivninger: - Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden af registreringer af udlån med OIV, der indgår i beregningen af nedskrivninger. - Væsentlige forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, som indgår i nedskrivningsberegningerne. Bankens opfølgning af gruppevisse nedskrivninger, herunder procedurer for identifikation og vurdering af effekten af tidlige hændelser i relation til kunder, som pr. statusdagen måtte være kommet i betydelige økonomiske vanskeligheder, men hvor dette endnu ikke har materialiseret sig i reference eller anden indikation af OIV. Dette omfatter ledelsens vurdering af effekten pr. statusdagen af gældende markedsforhold, herunder aktuelle prisforhold i landbruget. Der henvises til årsregnskabets omtale af "Regnskabsmæssige skøn" i note 1 samt note 32 "Finansielle risici og politikker og mål for styring af finansielle risici" og note 36 "Kreditrisiko" hvor forhold, der kan påvirke nedskrivninger på udlån er beskrevet. Jutlander Bank A/S	Nedskrivning på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balance dagen på baggrund af indtrufne begivenheder. Nedskrivninger af bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det har en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevisse vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, der er udarbejdet af brancheorganisationen Lokale Pengeinstitutter. Som følge af de fortsatte betydelige økonomiske udfordringer i landbruget er en væsentlig del af bankens nedskrivninger relateret til landbrug. Landbrugets situation medfører en forøget usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet indenfor udlån til landbrugssektoren. Nedskrivninger på udlån er et centralt fokusområde, fordi ledelsen udøver væsentlige skøn over, om der skal foretages nedskrivninger på udlån og størrelsen af nedskrivninger på udlån. Vores revision fokuserede på følgende områder af nedskrivninger: - Bankens forretningsgange for at sikre fuldstændigheden af registreringer af udlån med OIV, der indgår i beregningen af nedskrivninger. - Væsentlige forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, som indgår i nedskrivningsberegningerne. Ledelsesmæssige justeringer til gruppevisse nedskrivninger som følge af tidsmæssige eller modelmæssige begrænsninger herunder effekten af markedsforhold på statusdagen, eksempelvis aktuelle prisforhold i landbruget. Der henvises til regnskabs note 26a om beskrivelse af bankens kreditrisici. Endvidere henvises til note 32 om beskrivelsen af skøn og usikkerheder vedrørende nedskrivninger på udlån og tilgodehavender samt gruppevisse nedskrivninger. Salling Bank A/S	Nedskrivninger på udlån Udlån måles til amortiseret kostpris med fradrag af nedskrivninger. Nedskrivninger på udlån er ledelsens bedste skøn over de tab, som forventes at være på udlån pr. balance dagen på baggrund af indtrufne forhold. Banken har en forholdsvis stor andel af kunder med svejhedsskøn og kunder med nedskrivninger, hvorfor nedskrivninger på udlån er forbundet med væsentlig usikkerhed. Banken har en relativ stor andel af udlån inden for landbrug, og en væsentlig del af bankens nedskrivninger er relateret hertil. Usikkerheden om landbrugets situation afspejlet af meget lave strøgpriser medfører en særlig usikkerhed om opgørelsen af nedskrivningsbehovet inden for udlån til landbrug. Nedskrivninger af bankens udlån foretages såvel individuelt som gruppevist. Der foretages individuelt eller gruppevisse nedskrivninger, hvis der konstateres objektiv indikation for værdiforringelse (OIV) ud fra indtrufne begivenheder, og det vurderes at have en indvirkning på størrelsen af de forventede betalinger. Den gruppevisse vurdering foretages ved en segmenteringsmodel, som er udviklet af brancheorganisationen Lokale Pengeinstitutter. Vi fokuserede på nedskrivninger på udlån, fordi ledelsen udøver komplekse og subjektive skøn over både tidspunktet og størrelsen af behovet for nedskrivninger på udlån. Vores revision fokuserede særligt på følgende områder af nedskrivninger: - Bankens kreditpolitik og bankens forretningsgange for at sikre korrekt kreditmæssig behandling og fuldstændigheden i udlån med OIV, der indgår i beregningen af nedskrivninger, med henblik på at undgå at vurdere og opføre eventuelle behov for nedskrivninger. - Væsentlige forudsætninger og skøn anvendt af ledelsen i nedskrivningsberegningerne, herunder principper for vurdering af sikkerhedsværdier på bl.a. landbrugsjord, staldtænk og ejendomme i øvrigt, som indgår i nedskrivningsberegningerne. - Bankens opfølgning af gruppevisse nedskrivninger, herunder procedurer for identifikation og vurdering af effekten af tidlige hændelser i relation til kunder, som pr. statusdagen måtte være kommet i betydelige økonomiske vanskeligheder, men hvor dette endnu ikke har materialiseret sig i reference eller anden indikation af OIV. Dette omfatter ledelsens vurdering af effekten pr. statusdagen af gældende markedsforhold, herunder de aktuelle strøgpriser for landbrugsprodukter på primært mælk og svinekad. Der henvises til årsregnskabets note 2 "Usikkerhed, kapitalforhold og forløst OIV", hvor forhold, der kan påvirke nedskrivninger på udlån, er beskrevet. Der henvises endvidere til note 33 "Risikoforhold og risikostyring" samt kreditrisiko 35-41. Vestjysk Bank A/S
--	---	--

Forskellene mellem Jutlander Bank A/S og Salling Bank A/S, med hensyn til formulering og præsentation, er ikke store. Områderne markeret med gult viser der, hvor formuleringen af KAM ikke er fuldstændig identisk, men indholdet er derimod det samme som i de foregående gennemgåede banker. Et eksempel, med hensyn til formuleringen, er i afsnittet markeret med røde cirkler. Her bliver beskrevet stort set det samme, blot formuleret anderledes. Henvisningerne i bunden af KAM er ikke mellem nogen af beskrivelserne identiske, men alligevel ens i den forstand, at de er til stede med hver deres formulering og individuelle henvisning.

Jutlander Bank A/S og Salling Bank A/S har også slående ligheder mellem formuleringerne af KAM i de foregående banker, herunder særligt Hvidbjerg Bank A/S.

Vestjyske Bank A/S skiller sig lidt mere ud. Sammenlignet med de andre fremhævede banker er der flere passager i Vestjysk Bank A/S, som ikke formuleres på samme måde. Indholdet vurderer jeg som værende det samme, men detaljeringsgraden er en smule større her. Til trods for at Vestjysk Bank A/S umiddelbart adskiller sig en smule fra de andre banker, vil jeg ikke vurdere denne beskrivelse af KAM som værende "uafhængig" af de andre. Der er som sagt stadig tale om samme indhold.

Nordea AB er den sidste påtegning i PWC-regi. Denne påtegning er underskrevet af to svenske revisorer i Stockholm, og formuleringen af KAM "Nedskrivninger på udlån" afviger fuldt ud fra de danske beskrivelser af selv samme KAM. Indholdet i beskrivelsen af deres KAM har mange af de samme elementer, men er dog beskrevet med markant færre ord end de andre banker. Nordea AB er placeret på børsens C20-indeks. Påtegningen for Nordea AB er vedlagt som bilag.

Min vurdering af beskrivelserne af KAM i påtegninger, underskrevet af PWC, er, at der er tale om boilerplates. Det ses, at det er de samme formuleringer, der går igen, samme opbygning og samme indhold dog med enkelte variationer og detaljeringsgrader. Sammenligneligheden på tegningerne imellem vurderes ikke at have sammenhæng til indekseringen på børsen. Sammenhængen til de andre revisionshuse vil blive diskuteret løbende i indeværende afsnit.

Deloitte:

Banker, hvor Deloitte står som underskrivende revisor, omfatter Danske Andelskassers Bank A/S, Danske Bank A/S, Jyske Bank A/S, Kreditbanken A/S, Aktieselskabet Lollands Bank, Lån og Spar Bank A/S, Møns Bank A/S, Nordfyns Bank A/S, Sparekassen Sjælland-Fyn A/S og Østjydsk Bank A/S. Præsentationen af bankerne er også vist i nærværende afhandlings-afsnit 6.3 "Analysestrategi".

Analysen af Deloitte's påtegninger viser desværre også, at beskrivelsen af den fastlagte KAM er meget enslydende og nogle beskrivelser næsten identiske i en endnu større grad end hos PWC. Det ses, at formulering og indhold i alle påtegningerne er den samme, og det er kun i påtegningen for Jyske Bank A/S, at revisor skriver et særskilt afsnit på 45 ord, der ikke fremgår på samme måde som i de andre påtegninger.

Blandt de næsten helt identiske beskrivelser af fastlagte KAM, skal vi finde i påtegningerne på Møns Bank A/S, Lån og Spar Bank A/S samt Sparekassen Sjælland-Fyn A/S. Der hvor påtegningerne varierer, er alene i numeriske værdier, herunder også notehenvvisninger. I Sparekassen Sjælland-Fyn A/S har revisor dog også tilføjet koncern-perspektivet, hvorfor denne beskrivelse varierer en smule fra de andre med henblik på formuleringen. Variationerne mellem disse banker er markeret med gult:

Nedskrivninger på udlån Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån er forbundet med skøn og vurderinger. Som følge af væsentligheden er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Udlån udgør 11.553 mio.kr., og nedskrivninger på udlån udgør 119 mio.kr. pr. 31. december 2016. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 2.2. Vi har vurderet, at følgende områder er de mest skønsmæssige og har krævet en øget opmærksomhed ved revisionen: - Vurdering af om der på udlån er objektive indikationer på værdiforringelse. - Værdiansættelse af sikkerheder som indgår i opgørelsen af nedskrivningsbehovet. - Ledelsesmæssige tillæg.	Nedskrivninger på udlån Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån er forbundet med skøn og vurderinger. Som følge af væsentligheden er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Udlån udgør i koncernen og sparekassen henholdsvis 10.474 mio.kr. og 10.429 mio.kr., og nedskrivninger på udlån udgør i koncernen og sparekassen henholdsvis 1.035 mio.kr. og 989 mio.kr. pr. 31. december 2016. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 41. Vi har vurderet, at følgende områder er de mest skønsmæssige og har krævet en øget opmærksomhed ved revisionen: - Vurdering af om der på udlån er objektive indikationer på værdiforringelse - Værdiansættelse af sikkerheder som indgår i opgørelsen af nedskrivningsbehovet - Ledelsesmæssige tillæg	Nedskrivninger på udlån Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån er forbundet med skøn og vurderinger. Som følge af væsentligheden er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Udlån udgør 1.338 mio. kr., og nedskrivninger på udlån udgør 125 mio. kr. pr. 31. december 2016. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 3. Vi har vurderet, at følgende områder er de mest skønsmæssige og har krævet en øget opmærksomhed ved revisionen: • Vurdering af om der på udlån er objektive indikationer på værdiforringelse • Værdiansættelse af sikkerheder som indgår i opgørelsen af nedskrivningsbehovet • Ledelsesmæssige tillæg
Lån og Spar Bank A/S	Sparekassen Sjælland-Fyn A/S	Møns Bank A/S

De tre banker; Lån og Spar Bank A/S, Sparekassen Sjælland-Fyn A/S og Møns Bank A/S er placeret på henholdsvis Small Cap og Middle Cap på børsens Indeks og har alle samme underskrivende revisor; Statsautoriseret revisor Christian Dalmoose Pedersen, der skriver sammen med forskellige kollegaer på hver af de tre påtegninger.

Længden af disse 3 beskrivelser af KAM er jf. hypotese 3, at Møns Bank A/S og Lån og Spar Bank A/S har præcis samme længde med 107 ord, hvor Sparekassen Sjælland-Fyn er 126 ord lang. De ekstra ord i beskrivelsen af KAM i Sparekassen Sjælland-Fyn er brugt på beskrivelsen af deres koncernforhold, der er flettet ind i teksten i 2. afsnit. Indholdet i de tre beskrivelser består af omtale om ledelsesmæssige skøn, hvordan nedskrivningerne er indregnet, principper for opgørelse af nedskrivningsbehovet, værdiansættelse. Sammenlignet med indholdet i påtegninger hos PWC går alle de fremhævede områder igen. Deloitte beskriver mere detaljeret omkring værdiansættelsesprincipperne og ledelsesmæssige skøn, hvorimod PWC kun nævner det én gang og i stedet omtaler forretningsgange m.m. Overordnet er der ingen forskel i indholdet mellem beskrivelserne af de fastlagte KAM mellem Deloitte og PWC, men det er tydeligt, at opbygningen og formuleringen er meget anderledes i Deloitte end hos PWC.

En anden række af påtegninger, der også er næsten identiske i både formulering og opbygning, men alligevel varierer en lille smule fra de ovenstående tre banker, er påtegningerne på Danske Andelskassers Bank A/S, Aktieselskabet Lollands Bank og Aktieselskabet Nordfyns Bank. Det er på nedenstående udklip ligeledes her markeret med gult, hvor de varierer fra hinanden.

Nedskrivninger på udlån Udlån og garantier udgør 2.108 mio.kr. pr. 31. december 2016, og der er foretaget nedskrivninger herpå med 234 mio.kr. pr. 31. december 2016 i såvel koncernregnskabet som årsregnskabet. Fastlæggelsen af forudsætninger for målingen af nedskrivninger er forbundet med høj grad af subjektivitet, idet den i stor udstrækning er baseret på ledelsens skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån og garantier i koncernen og banken er revisionen af nedskrivninger på udlån og garantier et centralt forhold ved revisionen. Ændringer i forudsætninger og den anvendte metodik kan have stor indvirkning på målingen af nedskrivninger på udlån og garantier. Princippene for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 1 og 12 i koncernregnskabet. De forhold vedrørende udlån og garantier, som indeholder størst skøn, og som derfor kræver øget opmærksomhed ved revisionen er: • Vurdering af om udlån og garantier er værdiforringet • Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet på værdiforringede udlån • Ledelsesmæssige skøn.	Nedskrivninger på udlån og garantier Udlån og garantier udgør 2.494 mio.kr. pr. 31. december 2016, og der er foretaget nedskrivninger herpå med 91 mio.kr. pr. 31. december 2016. Fastlæggelsen af forudsætninger for målingen af nedskrivninger er forbundet med høj grad af subjektivitet, idet den i stor udstrækning er baseret på ledelsens skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån og garantier i koncernen og selskabet er revisionen af nedskrivninger på udlån og garantier et centralt forhold ved revisionen. Ændringer i forudsætninger og den anvendte metodik kan have stor indvirkning på målingen af nedskrivninger på udlån og garantier. Princippene for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 35 i koncernregnskabet. De forhold vedrørende udlån og garantier, som indeholder størst skøn, og som derfor kræver øget opmærksomhed ved revisionen er: • Vurdering af om udlån og garantier er værdiforringet • Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet på værdiforringede udlån • Ledelsesmæssige skøn.	Nedskrivninger på udlån og garantier Udlån og garantier udgør 9.836 mio.kr. pr. 31. december 2016, og der er foretaget nedskrivninger herpå med 66 mio. kr. pr. 31. december 2016 i såvel koncernregnskabet som årsregnskabet. Fastlæggelsen af forudsætninger for målingen af nedskrivninger er forbundet med høj grad af subjektivitet, idet den i stor udstrækning er baseret på ledelsens skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån og garantier i koncernen og selskabet er revisionen af nedskrivninger på udlån og garantier et centralt forhold ved revisionen. Ændringer i forudsætninger og den anvendte metodik kan have stor indvirkning på målingen af nedskrivninger på udlån og garantier. Princippene for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 35 i koncernregnskabet. De forhold vedrørende udlån og garantier, som indeholder størst skøn, og som derfor kræver øget opmærksomhed ved revisionen, er: • Vurdering af om udlån og garantier er værdiforringet • Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet på værdiforringede udlån • Ledelsesmæssige skøn. Vores revision har omfattet en gennemgang af virksomhedens forretningsgange for nedskrivninger på udlån og garantier, test af relevante kontroller og analyse af udviklingen i kreditrisikoen på udlån m.v., herunder størrelsen af nedskrivningerne.
Lollands Bank	Aktieselskabet Nordfyns Bank	Danske Andelskassers Bank A/S

I disse tre påtegninger beskrives der sammen med udlån også bankens garantier. Derudover er rækkefølgen i beskrivelsen af KAM "Nedskrivninger på udlån" også anderledes end fra de foregående tre banker underskrevet af Deloitte. I Lollands Bank A/S, Aktieselskabet Nordfyns Bank og Danske Andelskassers Bank A/S starter alle KAM med en kortlægning af udlån og garantiers størrelse, hvor dette først bliver præsenteret i 2. afsnit i Lån og Spar Bank A/S, Sparekassen Sjælland-Fyn A/S og Møns Bank A/S. Indholdet i beskrivelserne er dog det samme og omhandler også ledelsesmæssige skøn, hvordan nedskrivningerne er indregnet m.m. Som beskrevet på forrige side. Det er tydeligt at se, at alle påtegningerne minder om hinanden, selvom de ikke alle er identiske i formulering og opbygning.

I Lollands Bank A/S bliver der brugt 176 ord til beskrivelsen af KAM "Nedskrivninger på udlån", og i Aktieselskabet Nordfyns Bank bliver der brugt 168 ord jf. hypotese 3. Forskellen i længden af beskrivelserne ligger i den ekstra notehenvielse i 2. afsnit samt tilføjelse af "koncernregnskab" og årsregnskab i Lollands Bank linje 4. I Danske Andelskassers Bank A/S bliver der derimod benyttet 206 ord til beskrivelsen af det samme KAM. Forskellen er her en mere uddybende beskrivelse af de ledelsesmæssige skøn sidst i påtegningen. Foruden dette forlængede afsnit og de numeriske værdier i udlån og garantiers størrelse, er Danske Andelskassers Bank A/S's KAM identisk med specielt Lollands Bank A/S. I Danske Andelskassers Bank A/S og Aktieselskabet Nordfyns Bank henvises der til samme note i koncernregnskabet. Det kan her konstateres, at i begge regnskaber

omhandler note 35 "Kredit Risici", hvorfor det blot er et tilfælde, at de har samme note-henvisning.

I modsætning til Lån og Spar Bank A/S, Sparekassen Sjælland-Fyn A/S og Møns Bank A/S har de ovenstående tre banker ikke alle samme underskrivende revisor. På disse påtegninger er der sammenfald mellem Aktieselskabet Nordfyns Bank og Danske Andelskassers Bank A/S, der begge underskrives af både Statsautoriseret revisor Anders Oldau Gjelstrup og Statsautoriseret revisor Jakob Lindberg. Lollands bank A/S underskrives af Statsautoriseret revisor Henrik Wellejus og Statsautoriseret revisor Thomas Hjortkær Pedersen.

Lollands Bank A/S, Aktieselskabet Nordfyns Bank og Danske Andelskassers Bank A/S er alle præsenteret på børsens indeks OMXC small Cap. Der kan dog ikke udledes nogen sammenhæng eller tendenser på baggrund af dette.

Danske Bank A/S' KAM om "Nedskrivninger på udlån" minder meget om Lollands Bank A/S, Aktieselskabet Nordfyns Bank og Danske Andelskassers Bank A/S. Beskrivelsen af KAM "Nedskrivninger på udlån" fylder kun 132 ord i Danske Bank A/S' påtegning i modsætning til de henholdsvis 176, 168 og 206 ord i de andre påtegninger. Dette, da indledningen i 1. afsnit er meget kortere end i de 3 andre påtegninger. Danske Bank A/S er placeret på børsens C20-indeks og bliver underskrevet af Statsautoriseret revisor Erik Holst Jørgensen og Statsautoriseret revisor Jens Ringbæk. Udklippet fra Danske Banks påtegning vedrørende "Nedskrivninger på udlån" er markeret med gult de steder, hvor formulering og rækkefølge ikke er direkte identisk med de foregående 3 påtegninger, og som det ses, afviger selv Danske Banks påtegning sig ikke meget fra de andre påtegninger underskrevet af Deloitte, til trods for at det er Danmarks største bank.

Nedskrivninger på udlån

Nedskrivninger på udlån udgør i 2016 168 mio. kr. for koncernen. Fastlæggelsen af forudsætninger for målingen af nedskrivninger er forbundet med høj grad af subjektivitet, idet den i stor udstrækning er baseret på ledelsens skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån i koncernen er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Ændringer i forudsætninger og den anvendte metodik kan have stor indvirkning på målingen af nedskrivninger på udlån.

Principperne for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 14 og noterne om risikostyring [kreditrisiko] i koncernregnskabet.

De områder med størst skøn er:

- Vurdering af om udlån er værdiforringet
- Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme
- Ledelsesmæssige skøn, herunder det nødvendige nedskrivningsbehov.

Danske Bank A/S

Indholdet i beskrivelsen af den fastlagte KAM i Danske Bank A/S omhandler i lighed med de andre banker, hvordan nedskrivningerne er indregnet, ledelsesmæssigt skøn, opgørelse af nedskrivningsbehovet mv.

De resterende 3 banker i Deloitte's regi er Jyske Bank A/S, Kreditbanken A/S og Østjydsk Bank A/S. Disse tre påtegninger har også flere fællestræk i deres beskrivelser af "Nedskrivninger på udlån" og er næsten identiske på flere områder, og differentierer sig samtidig ikke synderligt fra de foregående 7 påtegninger hvad angår indholdet. Længden af beskrivelsen af "Nedskrivninger på udlån" i disse tre påtegninger går fra 162 ord til 176 ord jf. hypotese 3. Disse 3 påtegninger har samme underskrivende revisor, Statsautoriseret revisor Hans Trærup. Påtegningen for Jyske Bank A/S underskriver Hans Trærup dog med sin kollega, Statsautoriseret revisor Kasper Bruhn Udam, de andre to påtegninger underskriver han alene.

Østjydsk Bank A/S og Kreditbanken A/S er begge placeret på børsens OMXC Small Cap Indeks, hvor Jyske Bank A/S er placeret på børsens C20-indeks.

Der er på nedenstående udklip af påtegningerne fra de 3 banker markeret med gult, hvor de i formuleringen varierer fra hinanden:

Kreditbanken A/S	Østjydsk Bank A/S	Jyske Bank A/S
Nedskrivninger på udlån Udlån udgør 1.628 mio. kr. pr. 31. december 2016, og der er foretaget nedskrivninger herpå med 263 mio. kr. pr. 31. december 2016. Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån afhænger i høj grad af forventning til den fremtidige udvikling, og er i et vist omfang baseret på ledelsesmæssige skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er nærmere beskrevet i anvendt regnskabspraksis og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 3, 13 og 16. I 2016 har landbrug krævet særlig opmærksomhed ved revisionen. De forhold vedrørende udlån, som indeholder størst skøn, og som derfor kræver øget opmærksomhed ved revisionen, er: - Vurdering af om udlån, herunder udlån til landbrug, er værdiforringede. - Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet på værdiforringede udlån, herunder værdiansættelse af landbrugsejendomme mv. stillet til sikkerhed for udlån. - Ledelsesmæssige tillæg.	Nedskrivninger på udlån Udlån udgør 1.395 mio. kr. pr. 31. december 2016, og der er foretaget nedskrivninger herpå med 515 mio. kr. pr. 31. december 2016. Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån afhænger i høj grad af forventning til den fremtidige udvikling og er i et vist omfang baseret på ledelsesmæssige skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er nærmere beskrevet i anvendt regnskabspraksis og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 3 og 37. I 2016 har udlån til landbrug og udlån til finansiering af erhvervsjendomme krævet særlig opmærksomhed ved revisionen. De forhold vedrørende udlån, som indeholder størst skøn, og som derfor kræver øget opmærksomhed ved revisionen, er: - Vurdering af om udlån, herunder udlån til landbrug og finansiering af erhvervsjendomme, er værdiforringede. - Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet på værdiforringede udlån, herunder værdiansættelse af landbrugsejendomme og øvrige erhvervsjendomme mv. stillet til sikkerhed for disse udlån. - Ledelsesmæssige tillæg.	Nedskrivninger på udlån Udlån udgør 422.445 mio. kr. pr. 31. december 2016, og nedskrivninger herpå udgør 5.503 mio. kr. pr. 31. december 2016. Fastlæggelsen af nedskrivningsbehovet på udlån er forbundet med betydelig usikkerhed og i et vist omfang baseret på ledelsens skøn. Som følge af væsentligheden af disse skøn og størrelsen af udlån i koncernen og moderselskabet er revision af nedskrivninger på udlån et centralt forhold ved revisionen. Princippet for opgørelse af nedskrivningsbehovet er beskrevet i anvendt regnskabspraksis, og ledelsen har nærmere beskrevet håndteringen af kreditrisici samt vurdering af nedskrivningsbehovet i note 50-56. Koncernen er i betydeligt omfang eksponeret mod udlån til finansiering af ejendomme, herunder landbrugsejendomme. Som følge af, at der er et væsentlig skønselement i værdiansættelsen af ejendomme stillet til sikkerhed for disse udlån, har vi fokuseret særligt på denne kategori af udlån i vores revision. De områder med størst skøn, og som derfor har krævet øget opmærksomhed ved revisionen, er: - Vurdering af om udlån er værdiforringede. - Værdiansættelse af sikkerheder og fremtidige pengestrømme, som indgår i beregningen af nedskrivningsbehovet for værdiforringede udlån. - Ledelsesmæssige tillæg.

Som det ses af markeringen, adskiller påtegningen i Jyske Bank A/S sig en smule fra de 2 andre sammenlignelige påtegninger. Dette, fordi beskrivelsen af KAM indeholder et afsnit omkring eksponering af lån til ejendomme, der ej heller er beskrevet i nogen af de andre påtegninger.

Generelt i Deloitte's beskrivelse af det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" kan det siges, at ordlyden og indholdet i alle ti påtegninger er ens. Nogle af de fastlagte KAM har samtidig identisk opbygning og indhold og har tilfælles også at have samme underskrivende revisor, hvorfor boilerplate-effekten vurderes også at være indtruffet i påtegninger underskrevet af Deloitte.

Sammenligner man påtegningerne underskrevet af Deloitte med påtegninger underskrevet af PWC, ses der ikke umiddelbar identisk sammenhæng i selve beskrivelsen. Indholdet er meget lig hinanden, da det er samme KAM, de beskriver, men hvor Deloitte blandt andet oplyser numeriske værdier, oplyser PWC opgørelsesmetoden, og de numeriske værdier medtages slet ikke. Derudover omtaler PWC i alle deres beskrivelser af KAM, med undtagelse af de engelske påtegninger, risikoen ved landbrug – dette uanset bankens størrelse eller placering. Deloitte henviser kun til landbrug i tre af sine beskrivelser.

EY:

I påtegninger på børsnoterede banker, hvor EY er underskrivende revisor, indgår Djursland Bank A/S, Fynske Bank A/S, Spar Nord Bank A/S og Sydbank A/S. Præsentationen af disse banker er også vist i nærværende afhandlingsafsnit 6.3 "Analysestrategi".

Analysen af påtegninger underskrevet af EY giver et lidt andet indtryk end hos de foregående to revisionshuse. To af de fire påtegninger er meget ens i formulering, hvorimod de resterende to påtegninger afviger mere i formulering, end set i påtegninger fra de foregående revisionshuse. Det skal her nævnes, at der kun er tale om fire påtegninger fra EY, hvorfor sammenligningsgrundlaget naturligvis er mindre end hos Deloitte og PWC. Dette vælger jeg dog ikke at tillægge nogen betydning i relation til nærværende afhandling.

De to påtegninger, der minder mest om hinanden i beskrivelsen af KAM "Nedskrivninger på udlån" hos EY, er Sydbank A/S og Djursland Bank A/S. Heller ikke disse to banker er indekseret ens på børsen. Markeret med gult er de områder i den fastlagte KAM, der ikke er formuleret ens:

Måling af udlån og garantier

- **Risiko:** En væsentlig del af bankens aktiver består af udlån til bankens kunder (48,6% af bankens samlede aktiver), som indebærer risici for tab i tilfælde af kundens manglende betalingsevne. I tilknytning hertil ydes garantier og andre finansielle produkter, som ligeledes indebærer risici for tab.

Revisionen har navnlig været fokuseret på bankens opgørelse af nedskrivninger på udlån og hensættelser til tab på garantier m.v., da området indebærer væsentlige beløb og ledelsesmæssige skøn. Dette vedrører især vurdering af, om der er indtrådt indikation på værdiforringelse, realisationsværdi af modtagne sikkerheder samt kundens betalingsevne i tilfælde af misligholdelse.

Måling af udlån og garantier

- **Risiko:** En væsentlig del af bankens aktiver består af udlån til bankens kunder (53 pct. af koncernens samlede aktiver), som indebærer risici for tab i tilfælde af kundens manglende betalingsevne. I tilknytning hertil ydes garantier og andre finansielle produkter, som ligeledes indebærer risici for tab.

forbindelse med fastsættelse af metoder og parametre for opgørelse af

Sydbank A/S

Revisionen har navnlig været fokuseret på opgørelse af nedskrivninger på udlån og hensættelser til tab på garantier m.v., da området indebærer væsentlige beløb og mange ledelsesmæssige skøn. Dette vedrører især vurdering af, om der er indtrådt indikation på værdiforringelse, realisationsværdi af modtagne sikkerheder samt kundens betalingsevne i tilfælde af misligholdelse.

Større udlån vurderes individuelt mens nedskrivning af mindre udlån til private kunder i vid udstrækning opgøres på grundlag af modeller og porteføljetragtninger. Endvidere indgår der ledelsesmæssige skøn i forbindelse med fastsættelse af metoder nedskrivninger.

Djursland Bank A/S

Det ses tydeligt, at den eneste reelle forskel i formuleringen mellem disse to banker er, at KAM i Sydbank A/S indeholder et afsnit på 22 ord, der ikke fremgår i KAM i Djursland Bank A/S. Dette stemmer ligeledes overens med længderne af KAM behandlet i hypotese 3, hvor det ses, at længden af Djursland bank A/S er 112 ord mod Sydbank, der er 134 ord.

En anden ting, disse to påtegninger også har tilfælles, er underskrivende revisor Klaus Skovsen, der i begge banker underskriver med en kollega, der dog ikke er den samme. Det er det samme billede, der ses hos PWC og Deloitte - når underskrivende revisor er den samme, er der langt større lighed mellem beskrivelsen af den fastlagte KAM. Indholdet i de fastlagte KAM omhandler opgørelse på nedskrivninger, ledelsesmæssige skøn, værdiforringelse og indregningsmetoder og opgørelsesmetoder. Indholdet i beskrivelserne af KAM i EY er en del mindre, som følge af de kortere beskrivelser, der generelt er af KAM hos EY end i de andre revisionshuse. Ser man bort fra de korte beskrivelser, er der i indholdet stadig store ligheder med indholdet i KAM i Deloitte og PWC. Detaljeringsgraden er markant mindre i EY, hvorfor indholdet måske synes anderledes.

De sidste to påtegninger hos EY er for Fynske Bank A/S og Spar Nord Bank A/S. Fynske Bank A/S slægter Djursland Bank A/S en anelse på, men er dog ikke lige så ens som Djursland Bank A/S og Sydbank A/S. Markeret med gult er de tekststykker og formuleringer i Fynske Bank A/S, der ikke er identiske med de ovenstående to påtegninger:

Måling af udlån

- *Risiko:* En væsentlig del af aktiverne består af udlån (46 % af koncernens henholdsvis moderselskabets samlede aktiver), som indebærer risici for tab i tilfælde af kundens manglende betalingsevne,

Bankens gennemgang af udlån foretages ud fra en risikobaseret tilgang, hvor større udlån alle vurderes individuelt, mens mindre udlån udvælges og vurderes individuelt ud fra en løbende overvågning og risikobetragtning. Endvidere indgår der ledelsesmæssige skøn i forbindelse med fastsættelse af metoder og parametre for opgørelse af gruppevis nedskrivninger.

Der henvises til omtale af Regnskabsmæssige skøn og usikkerheder samt Udlån og tilgodehavender til amortiseret kostpris i note 1. Endvidere henvises til note 10 om nedskrivninger på udlån.

Fynske Bank A/S

Som det ses ovenfor, er der tilføjet flere specifikke afsnit i denne påtegning end hos Sydbank A/S og Djursland Bank A/S. Længden af KAM i Fynske Bank A/S er jf. hypotese 3, 103 ord og i samme niveau med de foregående 2 påtegninger. Underskrivende revisor for Fynske Bank A/S er statsautoriserede revisorer Per Gunslev og Statsautoriseret revisor Kenneth Skov Hansen. Ingen af dem er underskrivende revisor på de andre påtegninger i min population. Fynske Bank A/S er placeret på børsen indeks OMXC Small Cap. Indholdet i beskrivelsen af det fastlagte KAM i Fynske Bank A/S er meget sparsomt og omhandler i store træk kun gennemgangen af udlån ud fra en risikobaseret tilgang, og hvordan udlån vurderes individuelt. Der er altså her tale om en beskrivelse, der skiller sig ud fra de andre i indholdet, men også en beskrivelse af KAM, der ikke omtaler, hvad revisionen har været fokuseret på. Dette forbinder jeg ikke med en mere værdiskabende beskrivelse end de andre beskrivelser af fastlagte KAM.

Den sidste bank hos EY er Spar Nord Bank A/S. Formuleringen af KAM "Nedskrivninger på udlån" i denne påtegning er den, der varierer mest fra de andre påtegninger og har generelt ikke

mange ligheder i forhold til de andre påtegninger underskrevet af EY. Beskrivelsen af KAM i Spar Nord Bank A/S er 199 ord lang og dermed også den længste beskrivelse EY har. Markeret med gult i nedenstående udklip er de tekststykker, der ikke er ens ved beskrivelsen af KAM, sammenlignet med de foregående 3 påtegninger:

Nedskrivninger af udlån

Risikovurdering i forhold til vores revision:

- En væsentlig del af bankens aktiver består af udlån til bankens kunder, svarende til 53 % af aktiver i alt. Udlån til bankens kunder indebærer risici for tab, og de væsentlige skøn, som ledelsen udøver ved vurderingen af nedskrivningsbehovet, vurderes at være en central risiko i revisionen. Nedskrivningerne udgør pr. 31. december 2016 4,4 % af udlån og tilgodehavender i såvel koncernregnskabet som årsregnskabet.
- Vurdering af værdiforringelse af udlån indebærer skøn over forhold, hvorom der kan være en høj grad af usikkerhed. De ledelsesmæssige skøn indebærer bl.a. vurdering af, om der er indtrådt indikation på værdiforringelse, realisationsværdi af modtagne sikkerheder samt kundens betalingsevne i tilfælde af misligholdelse. For udlånseksponeringer over 250.000 kr. sker der i Spar Nord Bank en individuel vurdering, mens der for udlånseksponeringer under 250.000 kr. sker en mere automatiseret vurdering af bonitetsmarkerede kunder, baseret på kundens registrerede data og karakteristika.
- Endvidere indgår der væsentlige ledelsesmæssige skøn i forbindelse med fastsættelse af metoder og parametre for opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder især ledelsesmæssige skøn og justeringer vedrørende udsatte brancher.
- Der henvises endvidere til omtalen af væsentlige regnskabsmæssige skøn og vurderinger vedrørende nedskrivninger af udlån i note 2 samt omkring nedskrivninger af udlån og kreditrisici i note 15 og 51.

Spar Nord Bank A/S

Til trods for, at sammenligneligheden mellem SparNord Bank A/S og de foregående tre banker ikke er stor når det kommer til formuleringen af KAM, er indholdet en anden snak. Der er ingen tvivl om, at detaljeringsgraden i beskrivelsen af det fastlagte KAM i SparNord A/S er markant højere end i de andre påtegninger fra EY, men indholdet omhandler også i SparNord A/S; ledelsens skøn, nedskrivningsbehov, vurdering af værdiforringelser, opgørelsesmetoder og vurdering af nedskrivninger, ligesom de andre påtegninger fra både EY, Deloitte og PWC:

Påtegningen i SparNord Bank A/S er underskrevet af Statsautoriseret revisor Torben Bender og Statsautoriseret revisor Anne Tønsberg. Disse revisorer underskriver ikke andre påtegninger i min population.

Sammenholder man EY's beskrivelser af fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" med Deloitte og PWC, findes der heller ikke her nogen direkte identiske træk i formulering og opbygning. Indholdet i de fastlagte KAM i påtegninger underskrevet af EY har mange ligheder med de andre revisionshuse, og det er i store træk de samme emner, revisorerne berører med brug af forskellige detaljeringsgrader. Som også konkluderet hos både Deloitte og PWC er der også i EY tale om boilerplates ved beskrivelsen af de fastlagte KAM. Dog skal det bemærkes, at Spar Nord Bank A/S adskiller sig en smule.

BDO og Beierholm:

Påtegningen i Nordjyske Bank A/S er underskrevet af både BDO og Beierholm i forening. Da disse revisionshuse ikke underskriver på andre påtegninger i min population, er det mig ikke muligt at lave en intern sammenligning af beskrivelserne af KAM i lighed med tidligere.

Sammenligner man BDO og Beierholms indhold i beskrivelsen af KAM med de andre tre revisionshuse, er der heller ikke her tale om en identisk formulering mellem husene. BDO og Beierholm minder om en kombination af Deloitte og PWC, da de oplyser om både numeriske værdier og målingen. Beskrivelsen af KAM i denne påtegning fylder kun 75 ord jf. hypotese 3, og er derved den korteste beskrivelse af KAM på alle børsnoterede banker. Indholdet i beskrivelsen af KAM i Nordjyske Bank A/S indeholder også omtale af ledelsesmæssige skøn, nedskrivningsbehov, værdiforringelser og nedskrivningsberegninger, ligesom i de andre 23 gennemgåede påtegninger.

Med henblik på at bekræfte eller forkaste hypotese 4 om, hvorvidt beskrivelsen af det fastlagte KAM er en boilerplate, er det er min vurdering, at der internt i revisionshusene tydeligt bliver benyttet det samme udgangspunkt, hvilket gør beskrivelsen af de fastlagte KAM meget generiske og nogle steder direkte identiske. Sammenligner man beskrivelserne af de fastlagte KAM mellem revisionshusene, er der ikke mange formuleringer eller beskrivelser, der er ens, men det er indholdet derimod. Alle revisionshusene omtaler ledelsesmæssige skøn, opgørelse af nedskrivninger, indregnings- og opgørelsesmetoder, værdiforringelser og forretningsgange. Nogle banker nævner alle punkter, andre nævner få af dem.

I hypotese 3 viser jeg forskellen i længderne af KAM. Til trods for at der internt i nogle huse er en større forskel i længden af beskrivelsen, har dette vist sig ikke at have nogen indflydelse på, om boilerplate-effekten indtræder ved beskrivelsen af KAM. Det er i samme omfang forsøgt synliggjort, hvor på børsen de forskellige banker er indekseret med henblik på at undersøge, om der er nogen sammenhæng mellem bankernes påtegninger i forhold til deres placering på børsen. Der tegnede sig ikke nogen tendenser her.

Jeg antager, at sammenfaldet i indholdet af de fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" opstår ved, at revisorerne har anvendt deres fagligafdelings udkast til denne påtegning. Udkastet har revisorerne selv haft til opgave at tilpasse den enkelte bank, således at beskrivelsen blev subjektiv. Dette er ikke lykkedes i helt den grad, man kunne have håbet på, og boilerplate-effekten er derfor opstået, specielt internt i revisionshusene. FSR udtrykte i 2. høringsrunde, at de mente, der ville blive kigget til "naboens" beskrivelse af KAM, og at beskrivelserne af de fastlagte KAM derfor ville komme til at virke ens. Denne betragtning finder jeg yderst relevant, da indholdet i alle KAM er ens til trods for, de formuleringsmæssigt adskiller sig lidt fra hinanden.

På baggrund af ovenstående bekræfter jeg min hypotese om, at beskrivelsen af den fastlagte KAM er en boilerplate.

6.3.5 Hypotese 5: Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM er en boilerplate

Jeg har i foregående hypotese (hypotese 4) fastslået, at beskrivelsen af de fastlagte KAM ikke er subjektiv nok og derved en boilerplate. I 1. spørgsmål i 2. høringsrunde bliver det beskrevet, at for at kunne skabe transparens og heraf øge informationsværdien, er det vigtigt at beskrive KAM på en meningsfuld måde, forstået som subjektivt. Da dette ikke er tilfældet i beskrivelsen af de fastlagte KAM, og det samtidig er vurderet til at være en boilerplate, er det derfor interessant at kigge nærmere på beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM. Kan en meningsfuld beskrivelse af revisors handlinger, i relation til de fastlagte KAM, skabe den ønskede transparens til regnskabsbrugerne, selvom det fastlagte KAM blot er en boilerplate? Og er beskrivelsen af revisors handlinger overhovedet subjektive eller også blot en boilerplate? På baggrund af dette blev hypotese 5 udledt og har til formål at bekræfte eller forkaste hypotesen om, at beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM ikke er en boilerplate.

Analysen af denne hypotese vil foregå på samme måde som ved analysen af hypotese 4. Udgangspunktet vil være grupperingen af revisionshusene, hvor der vil blive analyseret internt for derefter at sammenligne og analysere på tværs af grupperne. Tendenser, der tegner sig i analyse-materialet, vil blive præsenteret undervejs. Analysen af revisors handlinger i relation til den fastlagte KAM relaterer sig her udelukkende til revisors handlinger på "Nedskrivninger af udlån".

PWC:

Med samme tilgang som ved behandlingen af hypotese 4 startede jeg med at tage udgangspunkt i påtegninger underskrevet af samme revisor, for derefter at sammenholde beskrivelserne af revisors handlinger, i relation til fastlagte KAM, på tværs af revisorerne. I analysen af påtegninger underskrevet af PWC har ensartetheden været slående ens i beskrivelsen af revisors handlinger til det fastlagte KAM. Det er med få variationer til formuleringen og ingen afvigelser i indhold, at revisors handlinger står beskrevet i alle ni påtegninger.

Et eksempel kan ses her ved sammenligning af Ringkjøbing Landbo Bank A/S og Totalbanken A/S. Tekst markeret med gult er, hvor formuleringen afviger fra hinanden:

Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen

Vi gennemgik og vurderede de af Banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne.

Vi vurderede og testede de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV.

Vi foretog detailtest af en stikprøve af udlån med OIV, hvorpå Banken havde opgjort individuelle nedskrivninger, hvor vi testede beregningen og anvendte data til underliggende dokumentation.

Vi foretog endvidere en detailtest af en stikprøve af udlån, der ikke var klassificeret som OIV, og foretog vores egen vurdering af, om kreditklassifikationen som 'svagt markerede' eller 'udlån forbundet med normal kreditrisiko' var forsvarlig. Stikprøverne omfattede primært større udlån og udlån inden for segmenter med generelt forøgede risici, herunder ejendomme og landbrug.

Vi gennemgik Bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder ledelsens vurdering af effekten af ændrede konjunkturforskel og tidlige hændelser. Vi udfordrede de ledelsesmæssige skøn ud fra vores kendskab til porteføljen, branchekendskab og de aktuelle konjunkturer.

Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen

Vi gennemgik og vurderede de af banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne.

Vi vurderede og testede de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV.

Vi foretog detailtest af en stikprøve af udlån med OIV, hvorpå banken havde opgjort individuelle nedskrivninger, hvor vi testede beregningen og anvendte data til underliggende dokumentation. Vi foretog endvidere en detailtest af en stikprøve af udlån, der ikke var klassificeret som OIV, og foretog vores egen vurdering af, om kreditklassifikationen var passende. Stikprøverne omfattede primært større udlån og udlån inden for segmenter med generelt forøgede risici, herunder landbrugssegmentet.

Vi gennemgik bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder ledelsens vurdering af effekten af ændrede konjunkturforskel og tidlige hændelser. Vi udfordrede de ledelsesmæssige skøn ud fra vores kendskab til porteføljen, branchekendskab og de aktuelle konjunkturer.

Totalbanken A/S

Ringkjøbing Landbobank A/S

Der er tale om en afvigelse mellem ovenstående to beskrivelser på sammenlagt 13 ord. Sammenlignet med afvigelserne i hypotese 4, hvor fastlæggelsen af KAM blev behandlet, er det identiske mellem beskrivelsen af revisors handlinger kun forøget. Revisors handlinger er også de samme, herunder gennemgang af forretningsgange, identificering af udlån med OIV, test af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier, detailtest af en stikprøve og bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger. Der er ingen afvigelser i indholdet eller formuleringen mellem disse to beskrivelser. Indholdet i de fastlagte KAM af PWC omhandler ligeledes det samme som identificeret her.

Et andet eksempel, der samtidig slægter Ringkjøbing Landbobank A/S og Totalbanken A/S meget på, er beskrivelserne i Hvidbjerg Bank A/S, Jutlander Bank A/S og Vestjysk Bank A/S. Afvigelserne mellem disse tre er her ligeledes markeret med gult:

Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen	Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen	Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen
Vi gennemgik og vurderede de af banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens og ledelsens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne. Vi vurderede og testede endvidere de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV. Vi foretog detailtest af en stikprøve af udlån med OIV, hvorpå banken havde opgjort individuelle nedskrivninger, hvor vi testede beregningen og anvendte data til underliggende dokumentation. Vi foretog endvidere detailtest af en stikprøve af udlån, der ikke var klassificeret som OIV og foretog vores egen vurdering af, om kreditklassifikationen var passende. Stikprøverne omfattede primært større udlån og udlån indenfor segmenter med udlån med generelt forøgede risici, herunder landbrugssegmentet. Vi gennemgik bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder ledelsens vurdering af effekten af tidlige hændelser. Vi udfordrede de ledelsesmæssige skøn ud fra vores kendskab til porteføljen, branchekendskab og de aktuelle konjunkturer.	Vi gennemgik og vurderede de af banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne. Vi vurderede og testede endvidere de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV. Vi foretog detailtest af en stikprøve af udlån med OIV, hvorpå banken havde opgjort individuelle nedskrivninger, hvor vi testede beregningen og anvendte data til underliggende dokumentation. Vi foretog endvidere detailtest af en stikprøve af udlån, der ikke var klassificeret som OIV, og foretog vores egen vurdering af, om kreditklassifikationen var passende. Stikprøverne omfattede primært større udlån og udlån indenfor segmenter med generelt forøgede risici, herunder landbrugssegmentet. Vi gennemgik bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder ledelsens vurdering af effekten af tidlige hændelser indenfor landbrugsudlån. Vi udfordrede de ledelsesmæssige skøn ud fra vores kendskab til porteføljen, branchekendskab og de aktuelle konjunkturer.	Vi gennemgik og vurderede bankens kreditpolitik samt de af banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne. Vi vurderede og testede de af banken anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. landbrugsjord, staldanlæg og ejendomme i øvrigt, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV. For en stikprøve af udlån med OIV testede vi beregningen og anvendte data til underliggende dokumentation. Dette omfattede en foretaget stikprøve af større udlån samt udlån indenfor segmenter med generelt forøgede risici, herunder især landbrugssegmentet. For en stikprøve af udlån, der ikke var klassificeret som OIV, foretog vi vores egen vurdering af, om kreditklassifikationen var passende. Dette omfattede en foretaget stikprøve af større udlån samt udlån indenfor segmenter med generelt forøgede risici, herunder især landbrugssegmentet. Vi gennemgik bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder om ledelsens vurdering af effekten af tidlige hændelser i et væsentlighed tager højde for de forhold, der efter vores videns er kommet til bankens kendskab. Vi gør i den forbindelse opmærksom på de usikkerheder, der er beskrevet i årsregnskabs note 2 "Usikkerhed, kapitalforhold og fortsat drift". Vi vurderede om oplysningerne i note 2 samlet set var dækkende for de usikkerheder, der er knyttet til nedskrivninger.
Hvidbjerg Bank A/S	Jutlander Bank A/S	Vestjysk Bank A/S

Det synes umiddelbart, at Vestjysk Bank A/S har en del mere information med, der ikke bliver beskrevet i de andre påtegninger. Desværre er sandheden, at til trods for en mindre identisk formulering, så har Vestjysk bank A/S blot formuleret sig en smule anderledes i afsnit 1-5, hvorimod deres afsnit 6 alene er en henvisning til årsregnskabet og derfor ikke nogen yderligere information om revisors arbejde.

Sammenholdt med de foregående to beskrivelser hos Ringkjøbing Landbobank A/S og Totalbanken A/S er der ingen forskel på disse fem beskrivelser i hverken indhold eller formulering.

Beskrivelserne i Skjern Bank A/S og Salling Bank A/S giver desværre heller ikke noget anderledes indtryk end de ovenstående beskrivelser. Her er der dog lidt flere variationer i formuleringen, men også her er indholdet det samme og ikke mere uddybende eller subjektiv end i de andre påtegninger underskrevet af PWC.

Hvordan vi har behandlet det centrale ved revisionen	Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen
Vi gennemgik og vurderede de af banken tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens og ledelsens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne. Vi vurderede og testede endvidere de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV. Vi udvalgte en stikprøve af bankens udlån. Stikprøven var risikobaseret, og indeholdte bankens største udlån, udlån med svaghedstegn, udlån med OIV og udlån	Vi gennemgik og vurderede de af selskabets tilrettelagte forretningsgange, herunder kreditafdelingens og ledelsens involvering, der er etableret for at sikre, at udlån med OIV identificeres rettidigt, og nedskrivninger beregnes i overensstemmelse med regnskabsbestemmelserne. Vi vurderede og testede endvidere de af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier på bl.a. ejendomme og landbrugsjord, der indgår i nedskrivningsberegninger på udlån med OIV. Med baggrund i den samlede eksponering mod kunder (både udlån, garantier og finansielle rammer) udvalgte vi en stikprøve af selskabets eksponeringer. Stikprøven var risikobaseret, og indeholdte således selskabets største udlån, udlån med svaghedstegn og udlån med OIV. Stikprøven indeholdte herudover tilfældigt udvalgte udlån. Vi havde ved fastlæggelse af stikprøven herudover særligt fokus på udlån til landbrugssektoren herunder konstatering af OIV og beregning af nedskrivningsbehov på denne sektor henset til den forøgede risiko. For individuelt nedskrevne udlån testede vi, om der var sket rettidig identifikation og registrering af OIV. Vi vurderede også, om udlån uden OIV registrering havde tegn på OIV. På udlån registreret med OIV vurderede vi bankens værdiansættelse af sikkerhederne og de øvrige fremtidige betalingsstrømme, der indgår i nedskrivningsberegningerne. Vi udfordrede ledelsens forudsætninger og skøn bl.a. ved sammenholdelse med eksterne data. Vi gennemgik bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger, herunder ledelsens vurdering af effekten af tidlige hændelser inden for landbrugsudlån. Vi udfordrede de foretagne ledelsesmæssige skøn ud fra vores kendskab til porteføljen, branchekendskab og de aktuelle konjunkturer.
Salling Bank A/S	Skjern Bank A/S

I de engelske påtegninger i BankNordik P/F og Nordea AB er der på samme måde som i hypotese 4, kun taget stilling til indholdet og ikke selve formuleringen. I BankNordik P/F er det samme opfattelse som ved beskrivelsen af den fastlagte KAM, at det blot er en direkte oversættelse af den danske tekst. Indholdet er vurderet som værende det samme som ved de foregående gennemgåede beskrivelser, og der er i indholdet heller ikke beskrevet noget, der skiller BankNordik P/F fra de andre banker.

Det blev fastlagt i hypotese 4, at formuleringen af den fastlagte KAM i Nordea AB var meget anderledes end i de andre beskrivelser, men indholdet stadig det samme. Det samme er, hvad der ses her i hypotese 5 ved beskrivelsen af revisors handlinger til det fastlagte KAM. Revisor skriver ikke noget subjektiv eller virksomhedsspecifikt, der adskiller Nordea AB fra de andre banker, men derimod blot det samme, dog formuleret anderledes. Påtegningerne for BankNordik P/F og Nordea AB er vedlagt som bilag.

På baggrund af ovenstående gennemgang af påtegninger underskrevet af PWC kan det konstateres, at beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" er den samme og derfor defineres som boilerplate i relation til indholdet. Indholdet er ens i alle påtegningerne og omhandler: Gennemgang af forretningsgange, identificering af udlån med

OIV, test af ledelsen anvendte principper ved måling af sikkerhedsværdier, detailtest af en stikprøve og bankens opgørelse af gruppevis nedskrivninger. Der bliver i beskrivelsen af revisors handlinger i alle påtegninger hos PWC ligeledes kommenteret på landbruget, ligesom i hypotese 4. Med hensyn til formuleringen er det her også tydeligt, at beskrivelserne er meget ens, også mere ens end beskrivelsen af de fastlagte KAM, hvilket bliver understøttet af ovenstående markeringer på udklip.

Deloitte:

Hos Deloitte har jeg også taget udgangspunkt i samme fremgangsmåde som ved hypotese 4. De første påtegninger, jeg vil kigge på, er Lån og Spar Bank A/S, Sparekassen Sjælland-Fyn A/S og Møns Bank A/S. I fastlæggelsen af KAM i hypotese 4 var disse påtegninger meget ens, hvilket også er tilfældet ved beskrivelsen af revisors handlinger i relation til den fastlagte KAM. Nedenfor ses udklip af revisors handlinger i relation til KAM for ovennævnte tre banker. Forskelle i formuleringen er markeret med gult:

Forholdet er behandlet således i revisionen Vi har revideret måling af udlån, herunder de foretagne nedskrivninger på udlån. Vores revision har omfattet en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandlinger har desuden omfattet: - Test af koncernens og sparekassens interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation for risiko på tab. - Udfordring af de anvendte metodikker for de statistiske modeller og områder, som kræver skøn, baseret på vores kendskab til og erfaring med sektoren, herunder en gennemgang af ændringer i forhold til sidste år. - Vurdering af ændringerne i forudsætningerne for de områder, som kræver skøn, imod tendenser i sektoren samt historiske observationer. - Risikobaseret test af engagementer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af udlån, hvorpå der er objektive indikationer på værdiforringelse, herunder at der foretages korrekt nedskrivning herpå. - Indhentelse af revisionsbevis for ledelsesmæssige tillæg.	Forholdet er behandlet således i revisionen Vi har revideret måling af udlån, herunder de foretagne nedskrivninger på udlån. Vores revision har omfattet en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandlinger har desuden omfattet: • Test af selskabets interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation for risiko på tab. • Udfordring af de anvendte metodikker for de statistiske modeller og områder, som kræver skøn, baseret på vores kendskab til og erfaring med sektoren, herunder en gennemgang af ændringer i forhold til sidste år. • Vurdering af ændringerne i forudsætningerne for de områder, som kræver skøn, imod tendenser i sektoren samt historiske observationer. • Risikobaseret test af engagementer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af udlån, hvorpå der er objektive indikationer på værdiforringelse, herunder at der foretages korrekt nedskrivning herpå. • Indhentelse af revisionsbevis for ledelsesmæssige tillæg.	Forholdet er behandlet således i revisionen Vi har revideret måling af udlån, herunder de foretagne nedskrivninger på udlån. Vores revision har omfattet en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandlinger har desuden omfattet: • Test af selskabets interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation for risiko på tab. • Udfordring af de anvendte metodikker for de statistiske modeller og områder, som kræver skøn, baseret på vores kendskab til og erfaring med sektoren, herunder en gennemgang af ændringer i forhold til sidste år. • Vurdering af ændringerne i forudsætningerne for de områder, som kræver skøn, imod tendenser i sektoren samt historiske observationer. • Risikobaseret test af engagementer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af udlån, hvorpå der er objektive indikationer på værdiforringelse, herunder at der foretages korrekt nedskrivning herpå. • Indhentelse af revisionsbevis for ledelsesmæssige tillæg. Ved det udlåns arbejde har vi ikke identificeret væsentlige svagheder i selskabets overordnede metoder for overvågningen af risikoen for tab på udlån, og det er vores vurdering, at ledelsens væsentligste forudsætninger for de ude ved regnskabsmæssige skøn og vurderinger ligger inden for regnskabsreglerne.
Sparekassen Sjælland-Fyn A/S	Møns Bank A/S	Lån og Spar Bank A/S

Som det ses, er alle tre beskrivelser fuldstændig identiske, og det er kun Lån og Spar Bank A/S, der afviger med at have tilføjet en mindre konklusion på deres revision af "Nedskrivninger på udlån". Revisionshandlingerne, der er udført, står beskrevet i det første afsnit i alle tre banker. Revisionshandlingerne omfatter gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af størrelsen af nedskrivninger på lån. Sammenholdt med revisionshandlingerne udført af PWC er det de samme handlinger, der bliver nævnt, blot formuleret anderledes. Derudover har Deloitte opbygget deres beskrivelse af revisionshandlingerne anderledes end PWC, da de her benytter sig af punktform, der kort specificerer de revisionshandling, der er blevet udført.

Desværre er ovenstående eksempel ikke enestående. Mellem Lollands Bank A/S, Danske Andelskassers Bank A/S og Aktieselskabet Nordfyns Bank er der også slående ligheder i både indhold og formulering. Markeringer med gult på nedenstående udklip viser de formulermæssige forskelle mellem beskrivelserne af revisors handlinger:

Forholdet er behandlet således i revisionen Vores revision har omfattet en gennemgang af virksomhedens forretningsgange for nedskrivninger på udlån og garantier, test af relevante kontroller og analyse af udviklingen i kreditkvaliteten på udlån mv., herunder størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandling har desuden omfattet: • Stikprøvevis test af eksponeringer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af værdiforringelse af udlån og garantier, herunder at der foretages tilfredsstillende nedskrivning • Udfordring af de anvendte metoder ud fra vores branchekendskab og erfaring med sektoren • Vurdering af væsentlige ændringer i forudsætningerne i forhold til branchestandarder og historiske data • Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens i metoden og objektivitet hos ledelsen.	Forholdet er behandlet således i revisionen Vores revision har omfattet en gennemgang af virksomhedens forretningsgange for nedskrivninger på udlån og garantier, test af relevante kontroller og analyse af udviklingen i kreditkvaliteten på udlån mv., herunder størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandling har desuden omfattet: • Stikprøvevis test af eksponeringer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af værdiforringelse af udlån og garantier, herunder at der foretages tilfredsstillende nedskrivning • Udfordring af de anvendte metoder ud fra vores branchekendskab og erfaring med sektoren • Vurdering af væsentlige ændringer i forudsætningerne i forhold til branchestandarder og historiske data • Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens i metoden og objektivitet hos ledelsen.	Forholdet er behandlet således i revisionen Baseret på vores risikovurdering har vi foretaget en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af udviklingen i kreditkvaliteten på udlån mv., herunder størrelsen af nedskrivningerne. Vores revisionshandling har desuden omfattet: • Risikobaseret test af eksponeringer for at sikre, at der sker rettidig identifikation af værdiforringelse af udlån og garantier, herunder at der foretages tilfredsstillende nedskrivning • Udfordring af de anvendte metoder ud fra vores branchekendskab og erfaring med sektoren • Vurdering af væsentlige ændringer i forudsætningerne i forhold til branchestandarder og historiske data • Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens i metoden og objektivitet hos ledelsen. Ved den udførte revision har vi ikke identificeret væsentlige svagheder i koncernens eller bankens overordnede metoder for overvågning af risikoen for tab på udlån, og det er vores vurdering, at ledelsens væsentligste forudsætninger for de udførte regnskabsmæssige skøn og vurderinger ligger inden for regnskabsreglerne.
Aktieselskabet Nordfyns Bank	Danske Andelskassers Bank A/S	Lollands Bank A/S

Mellem Aktieselskabet Nordfyns Bank og Danske Andelskassers Bank A/S er der absolut ingen forskel, og beskrivelserne er en tro kopi af hinanden. I forhold til Lollands Bank A/S har de benyttet sig af en anden formulering i afsnit 1 og gør ligesom Lån og Spar Bank A/S med at skrive en mindre konklusion af deres revisionshandling. Desuden er disse konklusioner ligeledes identiske med hinanden, og det kan endnu en gang konstateres, at der ikke er noget, der afviger mellem de forskellige banker. I forhold til indholdet i de seks påtegninger er de stadig ens, og det er stadig de samme handlinger, der bliver beskrevet, dog formuleret en smule anderledes.

Danske Bank A/S, Kreditbanken A/S, Jyske Bank A/S og Østjydsk Bank A/S indeholder også alle de samme tilgange, revisionshandling og formuleringer som de foregående banker. Formuleringen af revisionshandlingerne i disse påtegninger er opdelt i flere punkter, men handlingerne er dog stadig de samme. Som også konkluderet i hypotese 4 har længden ikke haft nogen afgørende rolle for, om det er en mere subjektiv beskrivelse. Det samme kan konstateres her. Nedenfor er beskrivelsen af revisors handlinger i Kreditbanken A/S, Jyske Bank A/S og Østjydsk Bank A/S indsat, og afvigelserne herimellem markeret med gult.

Forholdet er behandlet således i revisionen

Baseret på vores risikovurdering har vi foretaget en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af udviklingen i kreditkvaliteten på udlån mv., herunder størrelsen af nedskrivningerne.

Vores revisionshandlinger har desuden omfattet:

- En gennemgang og vurdering af bankens overordnede metoder for overvågningen af kreditrisikoen på udlån.
- Test af bankens interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation på risiko for værdiforringelse.
- Gennemgang af større udlån, herunder de største udlån mv. til landbrug samt de største udlån til finansiering af erhvervsjendomme.
- Stikprøvis gennemgang af udlån med svaghedstegn for at vurdere, hvorvidt der efter vores opfattelse burde have været foretaget en nedskrivningsvurdering.
- For udlån med objektiv indikation for værdiforringelse har vi stikprøvist testet, at det opgjorte nedskrivningsbehov er i overensstemmelse med lovgivningens og bankens retningslinjer herom.
- For udlån med ejendomme stillet til sikkerhed har vi for vurdering af beregningen af et muligt nedskrivningsbehov for værdiforringede udlån, sammenholdt bankens principper for værdiansættelse af bolig-, erhvervs- samt landbrugsejendomme, herunder afkastkrav, lejeniveauer samt hektarpriser med statistikker fra eksterne kilder, aktuelle udbudspriser samt udmeldinger fra Finanstilsynet mv.
- Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens i metoden og objektivitet hos ledelsen.

Forholdet er behandlet således i revisionen:

Baseret på en risikovurdering har vi foretaget en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af udviklingen i kreditkvaliteten på udlån mv., herunder størrelsen af nedskrivningerne.

Vores revisionshandlinger har desuden omfattet:

- En gennemgang og vurdering af bankens overordnede metoder for overvågningen af kreditrisikoen på udlån.
- Test af bankens interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation på risiko for værdiforringelse.
- Gennemgang af større udlån, herunder de største udlån mv. til landbrug.
- Stikprøvis gennemgang af udlån med svaghedstegn for at vurdere, hvorvidt der efter vores opfattelse burde have været foretaget en nedskrivningsvurdering.
- For udlån med objektiv indikation for værdiforringelse har vi stikprøvist testet, at det opgjorte nedskrivningsbehov er i overensstemmelse med lovgivningens og bankens retningslinjer herom.
- For udlån med ejendomme stillet til sikkerhed har vi for vurdering af værdiforringende udlån, samt beregning af et muligt nedskrivningsbehov for værdiforringende udlån, sammenholdt bankens principper for værdiansættelse af bolig-, erhvervs- samt landbrugsejendomme, herunder afkastkrav, lejeniveauer samt hektarpriser med statistikker fra eksterne kilder, aktuelle udbudspriser samt udmeldinger fra Finanstilsynet mv.
- Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens og objektivitet hos ledelsen.

Forholdet er behandlet således ved revisionen

Baseret på vores risikovurdering har vi foretaget en gennemgang af relevante forretningsgange, test af kontroller og analyse af størrelsen af nedskrivningerne.

Vores revisionshandlinger har desuden omfattet:

- En gennemgang og vurdering af bankens overordnede metoder for overvågningen af kreditrisikoen på udlån, herunder med særligt fokus på kreditovervågningsfunktionerne.
- Test af bankens interne kontroller for identifikation af udlån, hvor der er indikation på risiko for tab, herunder årlig risikodegennemgang samt kredit eftersyn i afdelingerne.
- For udlån med objektiv indikation for værdiforringelse har vi stikprøvist testet, at det opgjorte nedskrivningsbehov er i overensstemmelse med lovgivningens og bankens retningslinjer herom.
- Stikprøvis gennemgang af øvrige udlån med svaghedstegn for at vurdere, hvorvidt der efter vores opfattelse burde have været foretaget en nedskrivningsvurdering.
- For udlån med ejendomme stillet til sikkerhed for udlånene har vi for vurdering af opgørelsen af et muligt

nedskrivningsbehov på værdiforringede udlån sammenholdt bankens og moderselskabets principper for værdiansættelse af bolig-, erhvervs- samt landbrugsejendomme, herunder afkastkrav og lejeniveauer samt hektarpriser med rapporter fra ejendomsbureauer, aktuelle udbudspriser samt udmeldinger fra Finanstilsynet mv.

Stikprøvis kontrol af, at modeller anvendt til opgørelse af de gruppevis nedskrivninger regner korrekt og baserer sig på de af ledelsen fastsatte modelforudsætninger.

Udfordring af ledelsesmæssige tillæg med særligt fokus på konsistens samt objektivitet hos ledelsen, herunder med særlig fokus på dokumentation af ledelsesmæssige tillæg relateret til landbruget.

Østjysk Bank A/S

Kreditbanken A/S

Jyske Bank A/S

Østjysk Bank A/S og Kreditbanken A/S er stort set identiske i deres formulering af revisor- handlinger. Jyske Bank A/S har en del passager, hvor der benyttes en lidt anderledes formulering af de ellers præcis samme handlinger. Indholdet i disse beskrivelser er magen til de andre gennemgåede påtegninger underskrevet af Deloitte og omhandler "gennemgang af relevante forretningsgange", "test af kontroller", "analyse af udviklingen i kreditkvalitet" og "gennemgang af nedskrivninger".

I påtegningen for Danske Bank A/S afviger beskrivelsen af revisionshandlingerne fra de andre banker i måden, afsnittet er formuleret på. Beskrivelsen er formuleret kortere end i de andre påtegninger, men omhandler stadig de samme revisionshandlinger, der er blevet præsenteret løbende. I udklipet nedenfor er afvigelser mellem Danske Bank A/S og de andre banker, i forhold til formuleringen, markeret med gult, og som det fremgår heraf, er afvigelserne i formuleringen markante, sammenlignet med afvigelserne de andre banker imellem.

Revision af centrale forhold

Danske Bank A/S

Baseret på vores risikovurdering har vi gennemgået nedskrivningerne og vurderet den anvendte metode samt de forudsætninger, der er lagt til grund ifølge beskrivelsen af dette centrale forhold ved revisionen.

Vores gennemgang, hvor vi har inddraget vores eksperter indenfor værdiansættelse, har omfattet følgende elementer:

- Indsamling af revisionsbevis for nøglekontroller for modeller og manuelle processer til identifikation af nedskrivningsbegivenheder og værdiansættelse af sikkerheder.
- Indsamling af revisionsbevis for ledelsesmæssige skøn med særlig fokus på konsistens i metoden og bevis for processer for fastlæggelse af forudsætninger.
- Udfordring af de anvendte metoder gennem anvendelse af vores branchekendskab og erfaring, med fokus på potentielle ændringer sammenlignet med sidste år.
- Vurdering af væsentlige ændringer i forudsætningerne i forhold til branchestandarder og historiske data.
- Risikobaseret test af, at der foretages tilstrækkelig nedskrivning på udlån, der er værdiforringet.
- Risikobaseret test af udlån for at sikre, at der sker rettidig identifikation af værdiforringelse af udlån.

Deloitte's beskrivelse af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM, vurderer jeg på baggrund af foregående sammenligninger i formulering og indhold til også at være en boilerplate.

Sammenligner man formuleringerne af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM mellem Deloitte og PWC, er der tydelige forskelle. Indholdet i alle beskrivelserne er derimod ens og indeholder de samme revisionshandling, der blandt andet omhandler: gennemgang af forretningsgange, test af kontroller og af ledelsen anvendte principper og stikprøver samt gennemgang af nedskrivninger.

EY:

I EY tegner der sig heller ikke noget andet billede, end det vi har set hos de foregående to revisionshuse. Der er også her tale om tydelige boilerplates og de samme revisionshandling, der bliver beskrevet. Formuleringerne udarbejdet af EY afviger naturligvis fra formuleringerne i Deloitte og PWC, mens revisionshandling hos EY også omfatter "gennemgang af forretningsgange vedrørende udlån", "analyser og stikprøver på nedskrivninger" og "opgørelse af gruppevis nedskrivninger". Som i de foregående afsnit har jeg nedenfor indsat beskrivelserne af revisors handlinger for de af EY underskrevne påtegninger. EY underskriver kun fire påtegninger i modsætning til PWC og Deloitte, der underskriver henholdsvis ni og ti påtegninger. Sammenligningen af disse fire beskrivelser er udarbejdet på samme måde som de foregående, ved at de gule markeringer viser, hvor formuleringerne afviger fra hinanden.

De første påtegninger, jeg har valgt at kigge på, er Sydbank A/S og Djursland Bank A/S:

• Revision: Vores revision har omfattet bankens procedurer for opfølgning på udlån og registrering af indtrufne indikationer på værdiforringelse. Vi har ved analyser og stikprøvevis tests samt gennemgang af bankens procedurer efterprøvet,

hvorvidt indregning af nedskrivninger er sket i overensstemmelse med den anvendte regnskabspraksis.

Gennemgangen har blandt andet omfattet de største og mest usikrifyldte udlån. For gruppevis nedskrivninger har vi gennemgået de anvendte metoder og forudsætninger. Vi har herunder gennemgået de skøn, som bankens ledelse har foretaget i forbindelse med nedskrivninger af udlån til landbrug.

Vi har endvidere gennemgået og testet hvorvidt noteoplysninger vedrørende udlån, nedskrivninger og kreditrisici i note 14 og 18 opfylder de relevante regnskabsregler.

Sydbank A/S

Revision: Vores revision har omfattet bankens procedurer for opfølgning på udlån og registrering af indtrufne indikationer på værdiforringelse. Vi har ved analyser og stikprøvevis tests efterprøvet, hvorvidt indregning af nedskrivninger er sket i overensstemmelse med den anvendte regnskabspraksis.

Gennemgangen har blandt andet omfattet de største og mest risikofyldte udlån. For gruppevis nedskrivninger har vi gennemgået de anvendte metoder og forudsætninger **samt ledelsesmæssige skøn i forbindelse hermed.**

Vi har endvidere gennemgået og testet hvorvidt noteoplysninger vedrørende udlån, nedskrivninger og kreditrisici opfylder de relevante regnskabsregler.

Djursland Bank A/S

Som det ses ovenfor afviger Djursland Bank A/S med 6 ord i forhold til formuleringen i Sydbank A/S. Sydbank A/S har dog tilføjet et par enkelte sætninger og ord i deres beskrivelse, hvorfor de gule markeringer er flere heri. Revisionshandlingerne og indholdet generelt er fuldstændig identisk og er ligeledes identisk med de foregående revisionshuse, som også nævnt på forrige side.

Fynske Bank A/S og SparNord Bank A/S er de sidste påtegninger underskrevet af EY. Fynske Bank A/S slægter meget Djursland Bank A/S på i deres formulering af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM. Fynske Bank A/S har et afsnit i deres beskrivelse omkring nedskrivninger på udlån, der er formuleret anderledes fra de andre banker fra EY, hvorfor den gule farve synes meget fremtrædende. Markeringerne med gult i Fynske Bank A/S viser, hvor formuleringen afviger fra Djursland Bank A/S.

Revision: Vores revision har omfattet bankens procedurer for opfølgning på udlån og registrering af indtrufne indikationer på værdiforringelse. Vi har ved analyser og stikprøver samt gennemgang af bankens procedurer efterprøvet, hvorvidt indregning af nedskrivninger er sket i overensstemmelse med den anvendte regnskabspraksis, **som beskrevet i note 1.**

Revisionen har navnlig været fokuseret på opgørelse af nedskrivninger på udlån, da området indebærer væsentlige beløb og ledelsesmæssige skøn. Dette vedrører især vurdering af, om der er indtrådt indikation på værdiforringelse, realisationsværdi af modtagne sikkerheder samt kundens betalingsevne i tilfælde af misligholdelse.

Vurderingen har blandt andet omfattet de største udlån samt risikofyldte udlån. For gruppevis nedskrivninger har vi gennemgået de anvendte metoder og forudsætninger samt ledelsesmæssige skøn i øvrigt.

Vi har endvidere **vurderet om oplysninger om** udlån opfylder **kravene** i de relevante regnskabsstandarder.

Fynske Bank A/S

Som også påvist i hypotese 4 afviger Spar Nord Bank A/S mere i formuleringen end de andre påtegninger. Detaljeringsgraden er også øget en smule, men ikke nok til at adskille sig fra at være en boilerplate.

Opstillingen af beskrivelsen i SparNord A/S er ligeledes også anderledes end de tre andre EY påtegninger og slægter mere Deloitte's opstilling på ved at benytte punktform. Indholdet i SparNord A/S er stadig det samme som i de foregående banker, og der omtales også her de samme revisionshandlinger i form af "gennemgang af forretningsgange vedrørende udlån", "analyser og stikprøver på nedskrivninger" og "opgørelse af gruppevis nedskrivninger". Markeringer med gult viser også, hvor SparNord Bank A/S afviger fra primært Djursland Bank A/S, men også de andre banker.

Revisionsmæssig håndtering (udført revision):

- Vores revision af nedskrivninger af udlån, der udføres i samarbejde med bankens interne revision, har omfattet test af bankens procedurer for opfølgning på udlån og registrering af indtrufne indikationer på værdiforringelse.
- Vi har ved analyser og stikprøvevis tests af bankens procedurer efterprøvet, hvorvidt indregning af nedskrivninger er sket i overensstemmelse med den anvendte regnskabspraksis.
- De stikprøvevis test har blandt andet omfattet de største og mest risikofyldte udlån.
- For porteføljenedskrivninger og gruppevis nedskrivninger har vi testet de anvendte metoder og forudsætninger samt ledelsesmæssige skøn i forbindelse hermed. Vi har herunder testet de særlige skøn, som bankens ledelse har foretaget i forbindelse med nedskrivninger af udlån til landbrug.
- Vi har endvidere vurderet, hvorvidt noteoplysninger vedrørende udlån, nedskrivninger og kreditrisici efter vor vurdering opfylder de relevante regnskabsregler.

SparNord Bank A/S

Som beskrevet i indledningen af analysen af EY-påtegningerne ses det i alle fire påtegninger, at forskellen i formuleringerne af revisors handlinger er meget sparsomme og understøtter også her min hypotese om, at der er tale om en boilerplate-effekt i beskrivelsen af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM.

BDO og Beierholm:

Nordjyske Bank A/S bliver underskrevet af både BDO og Beierholm, som den eneste børsnoterede bank. Det er mig derfor heller ikke muligt i denne hypotese at lave en intern sammenligning af formuleringerne af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM.

Indholdet og revisionshandlingerne, revisorerne rapporterer om, omfatter: test af forretningsgange, identifikation af nedskrivningsbehov, stikprøver i relation til værdiansættelse og nedskrivninger og gennemgang af nedskrivninger. Præcis de samme handlinger der er omtalt i de andre revisionshuse, bare formuleret anderledes. BDO og Beierholm benytter også, ligesom Deloitte, en punktform i beskrivelsen. Jeg har vedlagt påtegningen for Nordjyske Bank A/S som bilag. På baggrund af sammenligneligheden af indholdet i beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM, er det min vurdering, at der også her er tale om en boilerplate.

Til mit indledende spørgsmål i hypotese 5 om, hvorvidt en meningsfuld beskrivelse af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM kunne skabe den øgede transparens, der søges i ISA 701, ville mit bud være: Ja. Desværre var svaret på mit andet spørgsmål, og heraf også min hypotese,

at der også i revisors handlinger blot bliver beskrevet det samme alle påtegningerne imellem, og derved mener jeg ikke, at der skabes den ønskede transparens af revisors arbejde.

I min søgen på at blive klogere på, hvorfor alle revisorerne skriver det samme og udfører de samme handlinger, er jeg gentagne gange blevet ledt tilbage til udtrykket om en "reguleret branche". Bankbranchen er reguleret af finanstilsynet, som har til opgave at holde øje med, at den finansielle lovgivning bliver overholdt af alle finansielle virksomheder, herunder bankerne. De fører tillige tilsyn med regnskabs- og revisionsmæssige bestemmelser i alle tilsynslagte virksomheder². Og det er netop disse tilsyn, der muligvis har indvirkning på, hvad revisor skriver i deres påtegning. Jeg forestiller mig ikke nogen revisor, der ønsker opmærksomhed fra Finanstilsynet i forbindelse med aflæggelsen af et regnskab. Deraf kunne man godt antage, at revisor ønsker at holde sig i tråd med, hvad andre revisorer udtrykker og udfører af handlinger. På denne måde er der ingen af bankerne der "skiller sig ud" og tilkalder sig unødigt opmærksomhed, hvilket desværre leder til de manglende virksomhedsspecifikke beskrivelser og handlinger. Det skal hertil bemærkes, at der samtidig er tale om første år med beskrivelse af KAM i revisors påtegning, hvorfor der formegentlig har været lidt usikkerhed fra revisor om, hvad og hvordan det er bedst at udtrykke sig i påtegningen.

Og netop påtegningens udtryk synes jeg også er relevant at fremhæve. Revisors påtegning har altid været en standardiseret tekst med blandt andet det formål at skabe genkendelse hos regnskabsbrugerne. Når en regnskabsbruger ser en bestemt type påtegning, så ved de, at regnskabet er, som det skal være, og de ved, at beskrivelsen af denne påtegning er identisk i alle regnskaber, der benytter samme påtegning. Med den nye ISA 701 og revisors subjektive beskrivelser heri "fjernes" det identiske mellem påtegningerne, og det kræver mere af regnskabsbruger at forstå, hvad det betyder. Hvis revisor udarbejder forskellige handlinger og meget subjektive beskrivelser i hver påtegning, som i øvrigt er det, vejledningen henstiller til (behandles i næstkommende hypotese), kan det i stedet give regnskabsbruger indtrykket af, at bankerne ikke er revideret ens, og alt efter hvilken revisor der formulerer og udtrykker sig bedst, kan det skabe en tvivl om, hvorvidt bankerne er revideret lige godt. Sammenholder jeg disse antagelser med mine analyseresultater i hypotese 4 og 5, kunne der godt være noget om snakken, da beskrivelserne i påtegningerne på nuværende tidspunkt kun adskiller sig i formuleringen, mens indholdet er det samme.

Om mine antagelser og deraf reaktioner ovenfor er den rigtige skildring af sandheden, eller om sammenhængen er en anden, blev jeg ikke klogere på i min søgen. Men jeg kan til gengæld, uden antagelser, bekræfte min hypotese 5 om, at beskrivelsen af revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM "Nedskrivninger på udlån" er en boilerplate.

² <https://www.finanstilsynet.dk/da/Om-os/Finanstilsynets-opgaver>

6.3.6 Hypotese 6: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten

I hørings svarene var holdningerne til udformningen af vejledningen mange, og mens nogle talte for, at vejledningen skulle være meget specifik for at mindske en evt. boilerplate-effekt, mente andre, at vejledningen ikke skulle være specifik, for netop at mindske den selv samme boilerplate-effekt. På nuværende tidspunkt vil jeg ikke vurdere vejledningen til at være meget specifik, men mener dog alligevel, at det er tydeligt, hvad der forventes af revisor i forsøget på at opnå formålet med ISA 701 om at skabe transparens og øge kommunikationsværdien.

I afsnit 5.6, der beskriver, hvad den nye ISA 701 indeholder, er der ligeledes fremhævet uddrag fra vejledningen, der netop henstiller til, at revisor skal forbinde de forhold, der bliver beskrevet i KAM, direkte til virksomhedens specifikke omstændigheder. Dette også med henblik på at minimere muligheden for, at beskrivelserne bliver alt for standardiserede³. Med udgangspunkt i mine bekræftelser af hypotese 4 og 5 om, at revisors beskrivelser af hhv. fastlagte KAM og dertilhørende handlinger er boilerplates, kan jeg her konstatere, at vejledningens henstilling ikke er blevet fulgt af revisorerne i den grad, jeg tolker vejledningen. Grunden til at vejledningen ikke er fulgt, vælger jeg også at knytte til mine antagelser i hypotese 5 om, at revisor ikke vil adskille sig for meget fra hinanden grundet usikkerhed om, hvad afsnittet om KAM reelt skal indeholde, og man derfor ikke ønsker at skille sig ud.

I hypotese 5 beskriver jeg, at jeg gentagne gange er blevet kastet tilbage til udtrykket "reguleret branche" i min søgen på at finde ud af, hvorfor revisor skriver det samme i deres KAM. Jeg har derfor udtaget en stikprøve blandt børsnoterede selskaber inden for branchen 'Ejendomsadministration' jf. Nordnet.dk. De tre selskaber, jeg har udvalgt, er Jeudan A/S, Cemat A/S og German High Street Properties A/S. De har alle tre det tilfælles, at de arbejder med investeringsejendomme. Denne korte inddragelse af påtegninger fra en anden branche er med formålet at få bekræftet eller afkræftet, om boilerplate-effekten i børsnoterede danske banker alene har noget at gøre med, at Finanstilsynet gør bankbranchen mere reguleret og heraf beskrivelserne fra revisor meget ens, eller om der ses det samme i andre brancher også.

³ ISA 701 vejledningen, A44

Alle tre påtegninger har det fastlagte KAM "værdiansættelse af investeringsejendomme". To af påtegningerne er underskrevet af Deloitte, mens den sidste er underskrevet af PWC: Jeg har opdelt min analyse i to dele, ligesom hypotese 4 og hypotese 5. Først sammenligner jeg de fastlagte KAM, og derefter sammenligner jeg revisors handlinger i relation til de fastlagte KAM. De gule markeringer viser emner/handlinger, der går igen i alle tre beskrivelser:

Værdiansættelse af investeringsejendomme – Jeudan A/S

Den regnskabsmæssige værdi af Koncernens investeringsejendomme udgør DKK 20.410 mio. inkl. igangværende projekter. **Investeringsejendommene værdiansættes til dagsværdi**, og årets samlede dagsværdiregulering udgør en nettoindtægt på DKK 310 mio., jf. regnskabs note 10, som er indregnet i resultatopgørelsen. Vi har vurderet, at **dagsværdiansættelsen er et centralt forhold ved revisionen**, som følge af, at investeringsejendomme udgør 96 % af Koncernens samlede aktiver, og som følge af de væsentlige skøn, ledelsen skal udøve i forbindelse med værdiansættelsen. Et anderledes skøn kan have væsentlig indflydelse på Koncernens aktiver, resultat og egenkapital.

Værdiansættelsen til dagsværdi indebærer et væsentligt regnskabsmæssigt skøn som følge af, at ledelsen i forbindelse med vurderingen må skønne over en række faktorer, som påvirker værdiansættelsen væsentligt. Vi vurderede, at de centrale forhold i forbindelse med værdiansættelsen af investeringsejendomme især knytter sig til følgende elementer i ledelsens værdiansættelsesmodel, og vores revision var derfor fokuseret på disse elementer for de enkelte ejendomme:

1. fastsættelse af lejeniveauer for ledige lokaler som led i opgørelsen af ejendommens nettoresultat
 2. fastsættelse af afkastprocent
 3. fastsættelse af nødvendige korrektioner til den opgjorte dagsværdi især vedrørende fradrag for forestående vedligeholdelsesarbejder, bestående i renovering af ledige lokaler m.v.
- De af ledelsen anvendte metoder for dagsværdiansættelsen og de væsentligste elementer heri og forudsætninger herfor er beskrevet i regnskabs note 1.

Værdiansættelse af investeringsejendomme – German Highstreet Properties A/S

Koncernen ejer en portefølje af investeringsejendomme, som måles til dagsværdi.

Værdiansættelse af investeringsejendomme til dagsværdi indeholder væsentlige skøn og forudsætninger, hvor selv mindre ændringer i forudsætningerne kan have væsentlig effekt på dagsværdien af ejendommene. Ledelsen indhenter ekstern **mægler-vurdering, der understøtter den af ledelsen fastsatte dagsværdi**, herunder de anvendte forudsætninger.

Vi fokuserede på dette område, fordi værdiansættelse af investeringsejendomme til dagsværdi er baseret på skøn foretaget af ledelsen.

Der henvises til note 3 og 13.

Værdiansættelse af Investeringsejendom – Cemat A/S

Den regnskabsmæssige værdi af koncernens investeringsejendomme udgør 106,1 mio.kr. Ejendommene består af en række jordstykker og en udlejningsejendom i Warszawa Polen og **værdiansættes til dags-værdi**. Årets samlede dagsværdiregulering udgør en nettoindtægt på 48,1 mio.kr. jf. regnskabs note 14, som er indregnet i resultatopgørelsen.

Vi har vurderet, at **dagsværdiansættelsen** er et centralt forhold ved revisionen som følge af, at investeringsejendomme udgør 42,8% af koncernens samlede aktiver, og som følge af de væsentlige skøn, ledelsen skal udøve i forbindelse med værdiansættelsen. En forkert dagværdiansættelse kan have væsentlig indflydelse på koncernens aktiver, resultat og egenkapital.

Ledelsen har vurderet den polske ejendomsbesiddelse til at have en værdi på 106,1 mio.kr. Værdien understøttes af **en ekstern vurderingsrapport** modtaget i januar 2017 og udarbejdet af en førende, international ejendomsmægler i Warszawa.

Værdiansættelsen er baseret på aktuelle markedsvilkår omkring det generelle prisniveau samt især ejendommens nuværende anvendelse, bygningernes tilstand, graden af ejerskab, den indkomst ejendommen genererer samt **zoning** for området.

"Værdiansættelse af Investeringsejendomme" er et område, der involverer ledelsesmæssigt skøn, hvilket forklarer, hvorfor det er fastlagt i alle tre påtegninger. De gule markeringer viser tydeligt, at størstedelen af alle beskrivelserne handler om det samme, hvilket i store træk kan koges ned til: "Værdiansættelse til dagsværdi", "indeholder skøn", "et forkert skøn kan have konsekvenser", "baseret på skøn af ledelsen".

Beskrivelsen af det fastlagte KAM hos Jeudan A/S er en smule længere, da de øger detaljeringsgraden i forhold til, hvad de vil fokusere på. Det beskriver de andre derimod mere overordnet. Det er meget tydeligt, at beskrivelserne indeholder præcis de samme overvejelser, argumenter og fokusområder. Detaljeringsgraden er som sagt lidt større hos Jeudan A/S. Til gengæld beskriver både German Highstreet Properties A/S og Cemat A/S, at de har til hensigt at benytte eksterne vurderinger i relation til deres udenlandske ejendomme.

Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til de fastlagte KAM er ligeledes analyseret med henblik på at vurdere, om revisionshandlingerne også er de samme. De gule markeringer viser, hvor revisor har beskrevet og lavet de samme handlinger:

Forholdet er behandlet således i revisionen – **Jeudan A/S**

Vi opnåede en forståelse af ledelsens proces for og kontrol med værdiansættelsen af de enkelte ejendomme, udfordrede disse samt sikrede os, at de anvendte metoder og principper var uændrede i forhold til året før.

- Vi vurderede og testede Koncernens kontroller til sikring af en nøjagtig og fuldstændig opgørelse af reguleringer til det budgetterede nettoresultat for de enkelte ejendomme relateret til ledige arealer. På stikprøvebasis testede vi endvidere, at reguleringer relateret til ledige arealer var underbygget af markedsdata.
- Vi vurderede og testede Koncernens kontroller i forbindelse med fastlæggelse af afkastprocenter for de enkelte ejendomme. Vi sammenholdt ledelsens interne retningslinjer for fastlæggelse af afkastprocenter med de afkastprocenter, som kunne konstateres ved eksterne markedsrapporter, mægler- og kreditvurderinger, som Jeudan har modtaget i løbet af året, modtagne ejendomsprospekter og sammenlignelige handier. Herudover kontrollerede vi, at den konkrete anvendte afkastprocent for de enkelte ejendomme var fastsat i overensstemmelse med ledelsens interne retningslinjer for anvendte afkastprocenter og indhentede på stikprøvebasis forklaring og dokumentation for eventuelle afvigelser.
- Vi vurderede og testede Koncernens kontroller til sikring af en nøjagtig og fuldstændig opgørelse af reguleringer til den opgjorte dagsværdi for den enkelte ejendom især vedrørende fradrag for forestående vedligeholdelsesarbejder, herunder renovering af ledige lokaler m.v. Derudover sammenholdt vi på stikprøvebasis reguleringer foretaget sidste år med de i regnskabsåret faktiske gennemførte renoverings- og ombygningsopgaver.

Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved Revisionen – **German Highstreet Properties A/S**

Vi vurderede den af ledelsen anvendte metode til at måle dagsværdien af investeringsejendomme og de anvendte forudsætninger baseret på vores viden om ejendomsmarkedet, herunder det anvendte afkastkrav.

Vi efterprøvede på stikprøvebasis nøjagtigheden og relevansen af de anvendte datainput til fastsættelse af dagsværdien, herunder opgørelse af bruttolejeindtægt, tomgangspotentiale og nødvendige investeringer i ejendommene.

Vi vurderede den af ledelsens anvendte eksterne mæglers kompetencer, kapacitet og uafhængighed.

Forholdet er behandlet således i revisionen – **Cemat A/S**

Vi har opnået en forståelse af ledelsens proces for og kontrol med værdiansættelsen af jordstykkerne og udlejningsejendommen i Polen.

Vi har under revisionen anvendt lokale ejendomseksperter i Polen til at udfordre de væsentlige forudsætninger i værdiansættelsesrapporten.

Vi har i den forbindelse foretaget en efterregning af værdierne baseret på antal kvm. og sammenholdt priserne med sammenlignelige jordstykker i området.

I beskrivelsen af revisors handlinger er det de samme revisionshandling, der forekommer hos dem alle tre. Beskrivelsen mellem German Highstreet Properties A/S og Cemat A/S er mere identiske og sparsomt beskrevet, sammenholdt med Jeudan A/S. Detaljeringsgraden her er markant højere og giver deraf også et indtryk af, at revisionshandlingerne har været flere.

Min stikprøve af påtegninger i ejendomsadministrationsbranchen, der ikke er en branche, der er reguleret, har vist mig, at beskrivelserne af de fastlagte KAM også her er stort set ens, hvorimod revisors handlinger til det fastlagte KAM afviger en del i detaljeringsgraden i forhold til bankerne. Jeudan A/S er meget mere specifikke og detaljerede end de to andre selskaber, hvilket efterlader et indtryk af, at revisionshandlingerne har været flere og mere detaljerede. Dette er formentlig ikke sandheden.

Det leder mig videre til en konklusion på sammenligningen mellem brancher. Jeg mener ikke, min stikprøve giver anledning til at tro, at sammenligneligheden mellem KAM er mindre inden for andre brancher, end den er for bankerne. Det er blot andre begrundelser for fastlæggelse og dertilhørende revisionshandling, hvorfor jeg ikke mener, at det kan være bankernes regulerede branche der er forklaringen på, hvorfor beskrivelserne til KAM er så ens i de børsnoterede banker. Min lille undersøgelse afdækker naturligvis ikke hele populationen af regnskaber, der kunne indgå

i undersøgelsen, hvorfor der er mulighed for at opnå et andet analyseresultat ved udvidelse af analysen.

I forhold til min hypotese om, at en meget detaljeret vejledning vil mindske boilerplate-effekten, er jeg uenig og erklærer mig derfor enig med respondenterne fra høringsrunderne, der mente, at en meget detaljeret vejledning ikke vil forhindre boilerplate-effekten i at opstå. Med udgangspunkt i følgende punkter, finder jeg det ikke overbevisende at en mere detaljeret vejledning vil afhjælpe boilerplate-effekten, men derimod blot medvirke til at revisor kan bruge vejledningen som forklaring på de generiske tekster:

- Vejledningen er ikke specielt detaljeret på nuværende tidspunkt
- Beskrivelserne af KAM og dertilhørende handlinger er ens
- Reguleringen i bankbranchen har ikke direkte indflydelse
- Sammenligning med andre brancher giver samme indtryk

Jeg forkaster, på baggrund af dette, hypotese 6.

6.3.7 Hypotese 7: KAM mindsker informationskløften

Informationskløften bliver introduceret i afsnit 4.2 og omhandler teorien om den horisontale linje, der skal sænkes for at skabe mere tilgængelig information til regnskabsbrugerne. I ISA 701 er formålet beskrevet som værende at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision. Begrebet kommunikationsværdi tolker jeg som værende fra revisors perspektiv, hvorimod begrebet informationsværdi er fra regnskabsbrugernes perspektiv. I nærværende afhandling dækker begge begreber over det samme. Revisor, i rollen som agent i relation til principal-agent-teorien, har derfor til opgave at oplyse regnskabsbruger via revisors erklæring, om de forhold ved revisionen der har været mest betydelige. Revisor er underlagt krav til, hvad oplysningerne i revisors erklæring kan og må indeholde, hvorfor det blandt andet ikke er muligt for revisor at afgive nye oplysninger, som i forvejen ikke er oplyst af ledelsen.

Til spørgsmålet om, hvorvidt informationskløften er blevet mindsket, herunder den horisontale linje sænket, bygger jeg mine vurderinger på de foregående bekræftede eller forkastede hypoteser. Teorien om Informationskløften består i al sin enkelthed i at afgive mere information til regnskabsbrugerne. Efter indførelsen af ISA 701 er der i revisors erklæring i de danske børsnoterede banker fastlagt alt fra 1-5 KAM i samme påtegning, jf. hypotese 1, med længder på op til over 300 ord for de fastlagte KAM jf. hypotese 2. Hvis vi udelukkende forholder os til de kvantitative hypoteser i nærværende afhandling, kan det på baggrund heraf vurderes, at informationen til regnskabsbruger er blevet øget og derved er informationskløften blevet mindsket.

Hvis man derimod inddrager de kvalitative hypoteser i form af hypotese 4, 5 og 6, kan man heraf udlede, hvad disse ny-implementerede beskrivelser indeholder, og netop indholdet er det essentielle i spørgsmålet om informationskløften. Ikke nok med, at det er en diskussion om, hvilke

oplysninger der øger kommunikationsværdien, det er også et spørgsmål om, hvad der er øget informationsværdi for regnskabsbrugerne. Informationsværdien menes at være subjektiv fra regnskabsbruger til regnskabsbruger, og hvad der skaber værdi for den ene er ikke værdi for den anden. Hypotese 4 indeholdt en analyse af de fastlagte KAM i de danske børsnoterede banker og blev forkastet, da det viste sig, at beskrivelsen af de fastlagte KAM blot var en boilerplate. Det samme gjorde sig gældende i hypotese 5, hvor analysen omhandlede beskrivelsen af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM. Med forbehold for, at jeg ikke kan definere, hvad der skaber værdi for den enkelte regnskabsbruger, mener jeg ikke, at implementeringen af KAM i revisors erklæring har mindsket informationskløften. Godt nok er der tilkommet mere information i revisors erklæring, og den er heraf også blevet længere, men som følge af mine analyseresultater viser denne information sig ikke at være subjektiv og tilføre merværdi, da denne information er den samme i alle bankernes påtegninger. Jeg kan derfor ikke finde argumenter, der understøtter påstanden om, at den horisontale linje er blevet sænket, og på baggrund af dette forkaster jeg min hypotese 7 om, at KAM mindsker informationskløften.

6.3.8 Hypotese 8: KAM mindsker forventnings- og forståelseskloften

Formålet med ISA 701 er at øge kommunikationsværdien ved at skabe gennemsigtighed af den udførte revision. Og netop gennemsigtighed er nøgleordet i teorien om forventnings- og forståelseskloften. I den nye påtegning er der på flere måder forsøgt at skabe gennemsigtighed i forhold til at skabe en større forståelse hos regnskabsbrugerne.

Et af tiltagene i jagten på en større gennemsigtighed er afsnittene i revisors påtegning med overskrifterne "Ledelsens ansvar for årsregnskabet" og "Revisors ansvar for årsregnskabet". Ved at definere, hvem der har hvilket ansvar i forhold til den aflagte årsrapport, er dette med til at skabe en større forståelse hos regnskabsbrugerne. Regnskabsbrugerne kan på baggrund af den redegjorte ansvarsfordeling skabe sig nye forventninger til revisors arbejde, og forståelseskloften anses derved som værende mindsket.

Et andet tiltag var indførelsen af KAM-afsnittet. KAM har til formål at oplyse, hvilke forhold ved revisionen der har været centrale, og hvordan revisor har revideret disse områder for at mindske eventuelle usikkerheder forbundet hermed. Ved at revisor beskriver sine arbejdshandlinger, kan det skabe større forståelse for revisors udførte arbejde og derved mindske forventnings- og forståelseskloften.

Med henblik på at bekræfte eller forkaste nærværende hypotese om, at KAM mindsker forventnings- og forståelseskloften, vil jeg henlede min opmærksomhed på analysen i hypotese 4 og 5. I disse analyser bliver det gennemgået, hvordan revisor har beskrevet de fastlagte KAM og dertilhørende revisionshandling. Det konkluderes, at revisorerne har skrevet det samme i alle påtegningerne vedrørende KAM "Nedskrivninger på udlån" og der derfor ikke skabes den større information til regnskabsbrugerne som ønsket, hvilket også afspejles i forkastelsen af hypotese 7.

Teoretisk mener jeg godt, man kan argumentere for, at indførelsen af KAM har bidraget til at mindske forståelses- og forventningskløften. Uanset hvilken kvalitet beskrivelsen af KAM og dertilhørende revisionshandlinger har, skaber indførelsen af KAM mere information til regnskabsbrugere, der kan være medvirkende til, at forventnings- og forståelseskløften mindskes.

Tages der derimod udgangspunkt i mine egne analyseresultater i vurderingen af, hvorvidt forståelses- og forventningskløften er mindsket, er min vurdering ikke lige så tydelig. Som nævnt ovenfor var beskrivelserne af KAM blot en boilerplate, og jeg forkastede samtidig hypotese 7, da jeg ikke mente, at informationskløften blev mindsket. At skulle argumentere for, at KAM mindsker forventnings- og forståelseskløften og samtidig have revisors rolle, integritet og faglighed for øje, finder jeg komplekst. Komplexiteten opstår i revisors rolle som agent. Hvis revisor blot udfører det samme arbejde i alle banker og benytter en boilerplate til beskrivelsen af det udførte arbejde, som konstateret i min analyse, vil der så være risiko for, at forventningskløften og forståelseskløften øges, og vi derved ikke befinder os under begrebet mangelfuld regulering, men i stedet under begrebet mangelfuldt arbejde?

På baggrund af mine analyseresultater forkaster jeg hypotesen, idet jeg ikke finder forventnings- og forståelseskløften mindsket, fordi KAM er fastslået til at være en boilerplate.

6.4 Opsummering

I nedenstående skema opsummeres resultaterne af analysearbejdet:

Hypotese	Status	Årsag til status
H1: Antallet af fastlagte KAM varierer inden for samme branche	Forkastet	76 % af bankerne i min population har kun ét fastlagt KAM
H2: Det er de samme KAM, der bliver fastlagt inden for samme branche	Bekræftet	I 24 ud af 25 banker fremgår "nedskrivninger på udlån" som fastlagt KAM
H3: Alle fastlagte KAM har samme længde	Bekræftet	Beskrivelserne varierer ikke internt i revisionshusene, men varierer dog en smule i gennemsnitslængderne mellem husene.
H4: Beskrivelsen af de fastlagte KAM er en boilerplate	Bekræftet	Indholdet i alle beskrivelser af fastlagte KAM, også på tværs af revisionshusene, indeholder de samme fokusområder og redegørelser. Der er "kigget til naboen"
H5: Beskrivelsen af revisors handlinger i relation til fastlagte KAM er en boilerplate	Bekræftet	Indholdet i alle beskrivelser af revisors handlinger i relation til de KAM, også på tværs af revisionshusene, indeholder de samme fokusområder og revisionshandlinger.

		Der er blevet "kigget til naboen"
H6: En meget detaljeret vejledning vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten	Forkastet	Vejledningen har jeg ikke vurderet til at være meget detaljeret på nuværende tidspunkt, og alligevel er der tale om en boilerplate
H7: KAM mindsker informationskløften	Forkastet	Beskrivelserne er en boilerplate – det er samme information, der kommer i alle påtegninger
H8: KAM mindsker forventnings- og forståelseskloften	Forkastet	KAM er en boilerplate

Som det læses i skemaet, er hypotese 1 (H1) forkastet med begrundelsen, at 76 % af bankerne har det samme fastlagte KAM. Og så fremdeles. I det følgende kapitel vil afhandlingens konklusion blive præsenteret.

7. Konklusion

Formålet med denne afhandling er at opnå viden om, hvorvidt det i Danmark efter første år med ISA 701 er lykkedes at indfri formålet med revisionsstandarden i forhold til beskrivelserne af KAM. Dette gjorde jeg med udgangspunkt i følgende forskningsspørgsmål:

- Hvad var de centrale aktørers holdninger til IAASB's forslag om at indføre afsnittet KAM i revisors påtegning, og er der med indførelsen af KAM formålet at blive skabt gennemsigtighed og øget kommunikationsværdi i revisors påtegning på de danske børsnoterede banker, som er det overordnede formål med ISA 701?

For at indsamle data der kunne tilvejebringe viden om dette kiggede jeg først på, hvad centrale aktører svarede i første og anden høringsrunde til IAASB's forslag om indførelsen af afsnittet KAM i revisors påtegning. På baggrund af en gennemgang af udvalgte høringssvar udledte jeg otte hypoteser. Med udgangspunkt i disse hypoteser foretog jeg en dokumentanalyse af hver KAM i revisors påtegning på 25 danske børsnoterede bankers årsregnskaber for 2016. For hvert af de to led i forskningsspørgsmålet har jeg arbejdet med to undersøgelsesspørgsmål:

- Hvad svarede de centrale aktører i første og anden høringsrunde på de spørgsmål i IAASB's undersøgelse, der var relevante for forslaget om at indføre afsnittet KAM?
- Er der med udgangspunkt i teori om forventnings-, forståelses- og informationskløften skabt gennemsigtighed og en øget kommunikationsværdi, som er det overordnede formål med ISA 701?

I det følgende vil jeg besvare afhandlingens to undersøgelsesspørgsmål med henblik på at besvare afhandlingens forskningsspørgsmål.

De centrale aktører tilkendegav holdninger, der både var positivt og negativt ladede. Om indførelsen af KAM i revisors påtegning var den rigtige måde at imødekomme regnskabsbrugernes ønske om mere information på, var der overvejende positive tilkendegivelser om. Der blev her både udtrykt mulighed for at mindske forståelses- og forventningskløften, samt at skabe en merværdi for regnskabsbrugere ved detaljeret at beskrive revisors udførte arbejde. Og netop beskrivelsen af revisors udførte arbejde medførte bekymringer hos andre af de centrale aktører. De mente, at ved blot at beskrive hvad revisor havde udført af arbejde og ikke tilbringe ny informa-

tion til regnskabsbrugerne, ville KAM blot være "knowing more about less" og dermed øge forventnings- og forståelsesk løften. Indholdet i afsnittet om KAM i revisors påtegning lagde IAABS op til skulle være op til revisors professionelle vurdering, og det var der bred enighed om blandt de centrale aktører. Der blev dog i den sammenhæng udtrykt holdninger om at øge detaljeringsgraden af vejledningen til beskrivelsen af KAM, så revisor lettere kunne identificere, hvad der var krævet af ham eller hende i denne subjektive beskrivelse. Hvorvidt vejledningen skulle være mere detaljeret eller ej, delte vandene mellem de centrale aktører. Nogle mente, at jo mere reguleret vejledningen blev, desto nemmere ville det blive at udarbejde en subjektiv beskrivelse af revisors arbejde og dermed mindske boilerplate-effekten. Andre mente det modsatte, nemlig at jo mere regulering i vejledning, jo større risiko for at en boilerplate-effekt ville opstå. Dette var blandt andet holdningen fra Canadian Chief Accountants, der tidligere havde erfaret, at det at skulle udtrykke subjektive vurderinger i officielle dokumenter medførte manglende konsistens og overholdelse af de eksisterende krav.

Samlet set var aktørerne positivt stemte overfor ideen om at indføre KAM i revisors påtegning, men havde derfra forskellige holdninger til, hvordan den ønskede merværdi bedst kunne skabes. På baggrund af indholdet i udvalgte aktørers høringssvar udledte jeg otte hypoteser, som satte mig i stand til at besvare andet led i mit forskningsspørgsmål.

Antallet af fastlagte KAM inden for samme branche varierede ikke, det er de samme KAM, der bliver fastlagt, og længden af beskrivelserne varierer ikke internt i revisionshusene. Min analyse viste derudover, at beskrivelserne af de fastlagte KAM og beskrivelserne af revisors handlinger i relation til de fastlagte KAM ikke varierede internt i revisionshusene i hverken indhold eller formulering. Imellem revisionshusene var der større afvigelse mellem formuleringerne, men indholdet var overordnet stadig det samme, og der manglede derved subjektive beskrivelser i alle påtegningerne for de danske børsnoterede banker. Det var tydeligt, at revisorerne havde lagt sig tæt op ad hinanden ved beskrivelsen af, og udførte handlinger til, KAM. Den nuværende vejledning vurderede jeg ikke som værende meget detaljeret og mener heller ikke, at det vil medvirke til at mindske boilerplate-effekten at indføre yderligere specifikke krav i vejledningen til revisor. I og med beskrivelsen af det fastlagte KAM og revisors handlinger i relation til det fastlagte KAM blot er boilerplates og ikke afviger væsentligt fra hinanden i indhold, er det min vurdering, at informationskløften ikke er mindsket, og informationsværdien til regnskabsbruger derved ikke er øget. Forståelses- og forventningskløften er ej heller vurderet mindsket, men tværtimod tangerende til at være øget.

På baggrund af hele mit analysearbejde med udgangspunkt i mine otte hypoteser vurderer jeg, at formålet med ISA 701 efter år 1 ikke er opfyldt, idet mine analyseresultater viser, at der ikke er skabt større gennemsigtighed af den udførte revision og dermed øget kommunikationsværdi.

8. Perspektivering

Da IAASB fra år 2012 til 2014 udarbejdede de nye og ajourførte standarder til brug for revisorerne gjorde det engelske FRC det samme. Med inspiration fra IAASB's udkast fik FRC ajourført deres daværende ISA (UK) 700 standard på en sådan vis, at den mindede mest muligt om IAASB's kommende standarder, herunder kravet om rapportering af risikofyldte områder (I ISA 701; KAM). Den nu ajourførte ISA (UK) 700 standard blev taget i brug for selskaber med regnskabsafslutning den 1. oktober 2014 eller senere (FRC, 2014). I 2016 blev ISA (UK) 701 implementeret i England på samme vis, som IAASB's ISA 701 gjorde i Danmark.

I perioden fra år 2014 til 2016 gjorde englænderne sig en række erfaringer med blandt andet rapportering i "risikofyldte områder" i revisors påtegning, mens det i Danmark først blev et krav at omtale KAM i revisors påtegning i 2016. På baggrund af disse erfaringer udarbejdede FRC to rapporter, der fortæller os om deres erfaringer fra første og andet år. Disse rapporter indeholder blandt andet beskrivelsen af "risikofyldte områder" i revisors påtegning. På daværende tidspunkt var der i den engelske standard ikke noget krav om at omtale KAM under netop denne overskrift, ligesom de engelske revisorer skulle medtage beskrivelsen af væsentlige skøn og væsentlighedsniveauer i deres påtegning. Af den grund blev KAM omtalt som "risks", og i nærværende afsnit som "risikofyldte områder".

I rapporten *Extracts from International Standards on Auditing (UK and Ireland) 260, 570 and 700* beskriver FRC (2015) det første år med beskrivelsen af "risikofyldte områder" i revisors påtegning som en succes. Her fremhæver FRC flere eksempler, der lever op til kravene om, at beskrivelserne skal være virksomhedsspecifikke og ikke indeholde generiske eller standardiserede tekster. De påpeger dog samtidigt, at der er plads til forbedringer. Denne analyse af første år med den nye påtegning omfattede 153 børsnoterede selskaber, og viste at 61% af KAM var beskrevet subjektivt (mindre generisk), mens de resterende 39% af påtegningerne indeholdt beskrivelser, der var standardiserede (FRC, 2015). Analysen viste også, at det primært var ét revisionsfirma, der var god til at udarbejde subjektive beskrivelser. Fjernede man dette revisionsfirma fra analysen ville fordelingen nok nærmere være 50/50 mellem subjektive beskrivelser og standardiserede beskrivelser.

Kigger man til rapporten *Extended auditor's report: A further review of experience* (FRC, 2016) indgår denne gang 278 påtegninger i analysen. Her er antallet af fastlagte KAM i år to faldet sammenlignet med antallet af KAM i år et, idet der var identificeret færre "risikofyldte områder" i revisors påtegning. Til gengæld konkluderede FRC, at beskrivelserne af de identificerede risici var blevet mere virksomhedsspecifikke end i år et, hvorfor revisor havde gjort et stort fremskridt,

hvad dette angår. Deres analyseresultater viste også, at hvor der i år et var 61% subjektive beskrivelser, var denne procentsats i år to helt oppe på 87%, hvilket betyder, at de ikke ser så meget til boilerplates.

I indeværende afhandling, blev det konkluderet at første år med beskrivelsen af KAM i Danmark ikke har haft tilnærmelsesvis så meget succes, som den tilsyneladende har haft i England. Ydermere, lader udviklingen mellem første og andet år i England til at være endnu mere imponerende. Dette leder mig til spørgsmålet: Hvad kan Danmark lære af England? Svaret til dette spørgsmål kan jeg ikke give, men det bliver interessant at følge udviklingen fra første til andet år i de danske påtegninger.

9. Litteraturliste

- ASSIREVI – Association of Italian Audit Firms. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på [https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Assirevi%20 %20Response%20to%20the%20IAASB%20ITC%20Reporting.pdf](https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Assirevi%20%20Response%20to%20the%20IAASB%20ITC%20Reporting.pdf)
- Basel Committee on Banking Supervision. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/BCBS.pdf>
- BlackRock, Inc. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASB%20Improving%20Auditor%27s%20Report%20Due%20October%208%202012.pdf>
- Bøg, K.C. & Kiertzner, L. (2007). *Professionsetik for Revisorer*. Foreningen for statsautoriserede revisorer. 1. udgave.
- British Petroleum. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASB%20auditor%20reporting_BP%20final%20letter.pdf
- Canadian Securities Administrators Chief Accountants Committee. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/CAC%20Letter%20IAASB%20ITC%20on%20Auditor%20Reporting.pdf>
- CGA-Canada. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASB%20-%20Improving%20The%20Auditor%27s%20Report%20-%20September%202012.pdf>
- Crowe Horwath International. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Crowe%20Horwath%20Intl%20Comment%20Letter%20051012.pdf>
- Dansk Aktionærforening. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/DAFonAuditorReporting.pdf>

- DnR – The Norwegian Institute of Public Accountants. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/ITC%20Improving%20the%20Auditors%20report%20-%20Norway.pdf>
- Dubai Financial Services Authority. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/20121008_Improving%20the%20Auditor%27s%20Report.pdf
- Elm-Larsen, R. (2013). *Forvaltningsrevision – begreb, teori og proces*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur
- Ernest & Young. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/publications-resources/reporting-audited-financial-statements-proposed-new-and-revised-international>
- European Banking Authority. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/EBA.pdf>
- EY. (2016). *Notat om den nye danske revisorlov*. Lokaliseret den 14.3.2018 på [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/\\$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_Notat_om_ny_revisorlov/$FILE/EY-notat-om-ny-revisorlov-020616.pdf)
- Fédération des Experts Comptables Européens. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Gunn131106IAASBEDscommentletterauditorreporting.pdf>
- FRC – Financial Reporting Council. (2014). *Extracts from International Standards on Auditing (UK and Ireland) 260, 570 and 700 (Revised September 2014)*. Lokaliseret den 14.3.2018 på <https://www.frc.org.uk/getattachment/9063c5cd-897c-4c7a-936b-f85e1eeb2726/Extracts-from-International-Standards-on-Auditing.pdf>
- FRC – Financial Reporting Council. (2016). *Extended auditor's report: A further review of experience*. Lokaliseret den 14.3.2018 på <https://www.frc.org.uk/getattachment/76641d68-c739-45ac-a251-cabbfd2397e0/Report-on-the-Second-Year-Experience-of-Extended-Auditors-Reports-Jan-2016.pdf>
- FSR – Danish Institute of Accountants. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/FSR-s%20Comment%20Auditor%20Reporting-%20Final8102012.pdf>
- FSR – Danish Institute of Accountants. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/H264-13IAASB_ProposedNewandRevisedInternationalStandardsonAuditing_221113.pdf
- FSR. (2015). *Nye standarder for revisors erklæring (ISA 700 mlf.)*. Standarderne træder i kraft for revisioner, der slutter 15. december 2016 eller senere. Lokaliseret den 14.03.2018 på

http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/ISAer%20afventer%20ikrafttraedelse/ISA%20700%20med%20flere%20%20jannuar%202015_aaben

FSR. (2016). *Kommunikation af centrale forhold ved revision i den uafhængige revisors erklæring*. København.

GCSPS – Group of Credit Solution Providers in Sweden. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Overall%20Considerations.pdf>

Hermes Equity Ownership Services. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/HEOS.pdf>

Hong Kong Institute of Certified Public Accountants. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/HKICPA_1.pdf

Institute of Certified Public Accountants of Kenya. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Improving%20the%20Auditors%20Report%20-%20ICPAK.pdf>

Institute of Certified Public Accountants. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/CAI_1.pdf

International Association of Insurance Supervisors. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/120928%20AIS%20to%20IASB%20on%20improving%20the%20auditor%27s%20report.pdf>

International Auditing and Assurance Standards Board. (2011). *Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change*. Hentet den 11.3.2018 fra https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/CP_Auditor_Reporting-Final.pdf

International Auditing and Assurance Standards Board. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's Report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Auditor_Reporting_Invitation_to_Comment-final_0.pdf

International Auditing and Assurance Standards Board. (2013). *Reporting on Audited Financial Statements: Proposed New and Revised International Standards of Auditing (ISAs)*. Lokaliseret på <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Complete%20ED%2C%20Reporting%20on%20Audited%20Financial%20Statements.pdf>

Justesten, L. (2005). Dokumenter i netværk. I: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observation og dokumenter.

- Lynggaard, K. (2015). *Dokumentanalyse*. I: Brinkmann, S. & Tangaard, L. (red.), *Kvalitative metoder*. 2. udgave: Hans Reitzels Forlag, s. 153-167. og Jensen, L.B. (2011). *Indføring i tekstanalyse*. 2. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Malaysian Institute of Accountants. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/Malaysian%20Institute%20of%20Accountants.pdf>
- Mik-Meyer, N. (2005). Dokumentstuder i et interaktionistisk perspektiv. I: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Novo Nordisk A/S. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/CommentLetter-final.pdf>
- PCW. (2015). *Delivering the value of the audit: New insightful audit reports*. Lokaliseret den 14.03.2018 på <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-auditing-report-new-insightful.pdf>
- PKF International Limited. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASB%20ITC%20PKFI%20response%20final.pdf>
- PricewaterhouseCoopers International Limited. (2013). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASBAuditorReportingED.PwCNetwork.21.11.2013.pdf>
- RSM International. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/RSM%20comment%20to%20IAASB%20ITC%20Improving%20the%20Auditors%20Report%20FNL.pdf>
- Sonne-Ragans, V. (2012). *Anvendt videnskabsteori – reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver*. 1. udgave: Samfundslitteratur.
- The Securities Analysts Association of Japan. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/IAASBAuditorsReport%28SAAJ%29%282012.10.5%29.pdf>
- Wirtschaftsprüferkammer. (2012). *Invitation to Comment: Improving the Auditor's report*. Lokaliseret den 11.3.2018 på <https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/comments/WJRTSCHAFTS%20PRO%20FERKAM%20M%20ER.pdf>

10. Bilag

10.1 Bilag 1 – KAM BankNordik P/F

Key Audit Matters

Loan impairment charges

Loans are measured at amortised cost less impairment charges or at fair value.

Impairment charges on loans are Management's best estimate of the losses expected to be incurred at the balance sheet date based on events that have taken place.

Management individually assess loans to determine whether objective evidence of impairment exists. All loans not individually charged for

How our audit addressed the Key Audit Matters

We have reviewed and assessed the procedures arranged by the Group, including the involvement of the credit department and Management, established to ensure that loans with objective evidence of impairment are identified in time and that impairment charges are calculated in accordance with the accounting rules. We moreover assessed and tested the

impairment are included in groups, which are collectively subject to an impairment assessment. If, when assessing a loan, Management notes an objective evidence of impairment based on events that have taken place (eg non-payment when due), and it is assessed that it will affect the size of the amounts expected paid by the customer, impairment charges is made in respect of such a loan. The collective assessment is made using a statistical segmentation model developed by the Association of Local Banks, Savings Banks and Cooperative Savings Banks in Denmark.

The loans of the Group are broken down into three geographical areas: the Faroe Islands, Denmark and Greenland where market conditions and the strategy applied by the Group differ.

Market conditions, for example, are positive in the Faroe Islands and, other things being equal, loans are less likely to show any objective evidence of impairment. The Group grant loans to a number of industries, and the fishing industry is very important in the Faroe Islands.

The Group changed the strategy for the activities in Denmark in 2015 and want to close down their corporate exposures in Denmark.

We focused on this area because Management performs material estimates of whether impairment charges should be made and of the size of such impairment charges.

Our audit focused on the following impairments:

- The Group's procedures to ensure completeness of the registration of loans with objective evidence of impairment.
- Significant assumptions and estimates applied by Management in the calculations of impairment charges including principles of the assessment of collateral values of eg real estate and ships.
- Management's adjustments of collective impairment charges due to timing or model-related limitations.
- The Group's statement of collective impairment charges, including procedures for identification and assessment of the effect of earlier events in relation to customers who may have faced financial difficulties at the balance sheet date which have not yet materialised in payments past due or in any other objective evidence of impairment. This includes Management's assessment of the effect of current market conditions at the balance sheet date.

We refer to note 49 for a description of the Group's and the Parent Company's credit risks. We moreover refer to the description of estimates and uncertainties in note 49 in respect of the assessment of collateral.

principles applied by Management at the measurement of collateral values of eg real estate and ships included in the calculations of impairment charges of loans with objective evidence of impairment.

Based on the total exposure (loans, guarantees and financial framework), we selected a sample of the Group's exposures. The sample was based on risks and thus included the largest loan of the Group, loans which showed signs of weakness and loans with objective evidence of impairment. Our sample moreover included randomly selected loans.

When determining the sample, we moreover focused on loans in the three geographical areas of the Group.

In respect of individual impairment charges, we tested whether the objective evidence of impairment had been identified and registered in time. We furthermore assessed whether loans registered with no objective evidence of impairment showed signs of objective evidence of impairment.

In respect of loans registered with objective evidence of impairment, we also assessed the valuation of collateral, other future cash flows as well as the haircuts included in the calculations of impairment charges. We challenged Management's assumptions and estimates eg through comparison with external data. We specifically discussed and tested the Group's remaining corporate loans in Denmark and whether due regard had been paid to the risk in the measurement in the impairment charges made.

We reviewed the Group's statement of collective impairment charges, including Management's individualised charges. We challenged Management's estimates based on our knowledge of the portfolio, our trade knowledge and knowledge of current market conditions.

10.2 Bilag 2 – KAM Nordea AB

Key audit matter	How our audit addressed the Key audit matter
Impairment of loans to customers Accounting for impairment of loans to customers require management's judgment over timing of recognition of impairment and the size of any such impairment allowance. Nordea makes allowances for incurred credit losses both on an individual and on a collective basis. Important areas of impairment of loans to customers relate to: • Identification of impaired loans including completeness of the customer accounts that are included in the impairment calculation • Assumptions and estimates made by management underlying the calculation of individual and collective impairment allowances. Examples of these relate to the probability to default and loss given default calculations. Refer to the Annual Report Note G1 – Accounting policies (Critical judgements and estimation uncertainty), Note G10 – Net loan losses and Note G13 – Loans and impairment	Our audit included a combination of testing of internal controls over financial reporting and substantive testing. We assessed and tested the design and operating effectiveness of the controls over: • rating and scoring of customers • individually assessed loan impairment calculations • collectively assessed loan impairment calculations We performed detailed testing on a sample of loans to ascertain whether we concur with the risk assessment as expressed by the internal rating or scoring. We had a special focus on loans to customers in the shipping, oil and offshore services. We tested impairment calculations on a sample of significant impaired loans including assessment of expected future cash flow. In addition, we examined a sample of loans and advances which had not been identified by management as impaired. We also assessed the appropriateness of relevant parameters in the collective impairment models.
Valuation of certain Level II and III financial instruments held at fair value The valuation of Level II and III financial instruments utilise unobservable inputs for recurring fair value measurements. Significant portfolios of financial instruments are valued based on models and certain assumptions that are not observable by third parties. Important areas in valuation of financial instruments held at fair value relate to: • Framework & policies relating to models and valuation; • Internal controls relating to fair value hierarchy, fair value adjustments, price testing and model control & governance; and • Levelling and disclosures of financial instruments Refer to the Annual Report Note G1 – Accounting policies (Critical judgements and estimation uncertainty), Note G18 – Derivatives and Hedge accounting, Note G39 – Classification of financial statements and Note G40 – Assets and liabilities at fair value.	In our audit, we assessed and tested the design and operating effectiveness of the controls over: • the identification, measurement and oversight of valuation of financial instruments • fair value hierarchy, fair value adjustments and independent price verification • model control & governance We examined the Group's independent price verification processes, model validation and approval processes, controls over data feeds and inputs to valuation and the Group's governance and reporting processes and controls. For the valuations dependent on unobservable inputs or which involve a higher degree of judgement, we assessed the assumptions, methodologies and models used by the Group. We performed an independent valuation of a sample of positions. In respect of fair value adjustments, specifically CVA, DVA and FFVA for derivatives we assessed the methodology applied, underlying models and assumptions made by the Group and compared it with our knowledge of current industry practice. We tested the controls over the data inputs to the underlying models and on a sample basis tested underlying transactions back to supporting evidence.
Actuarial assumptions related to the Life business Technical provisions have a material impact on the financial statements. Some of the economic and non-economic actuarial assumptions used in valuing insurance contracts are by nature judgmental. Refer to the Annual Report Note G1 – Accounting policies (Critical judgements and estimation uncertainty) and Note G27 – Liabilities to policyholders	In our audit, we assessed the design and tested operating effectiveness of the controls over the process for calculating provisions within the Life business. Our audit also included assessments of actuarial reports, assumptions used in calculations as well as the actuarial change analysis. The audit was carried out involving PwC actuaries.
Provisions for uncertain tax positions The Group is subject to taxation in many jurisdictions and in certain cases the ultimate tax treatment is not determined until resolved with the relevant tax authority. Consequently, recognition and calculation of taxation requires judgment due to the uncertainty underlying its future outcome. Refer to the Annual Report Note G1 – Accounting policies (Critical judgements and estimation uncertainty) and G11 – Taxes	We gained an understanding over the Group's internal processes for determining uncertain tax provisions. Our tax specialists examined the correspondence between the Group and the relevant tax authorities. On a sample basis, we examined and tested significant matters in dispute and the provisions made by management as well as significant tax calculations.
IT systems supporting processes over financial reporting The Group's financial reporting is highly dependent on IT systems supporting automated accounting and reconciliation procedures. To ensure complete and accurate financial records it is important that the IT general controls are designed and operates effectively.	For relevant IT systems and controls relating to financial reporting we assessed and tested the design and operating effectiveness. We examined the framework of governance over the Group's IT organisation and the controls over program development and changes, access to program and data and IT operations. • for logical access to program and data, audit activities included testing that new access, removal of access rights and that access rights were periodically monitored for appropriateness. • other areas tested included security configurations, controls over changes to IT-systems including appropriate segregation of duties.

10.3 Bilag 3 – KAM Nordjyske Bank A/S

De uafhængige revisorers revisionspåtegning

Til kapitalejerne i Nordjyske Bank A/S

Konklusion

Vi har revideret årsregnskabet for Nordjyske Bank A/S for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2016, der omfatter resultatopgørelse, totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse, kapitalgrundlag og noter, herunder anvendt regnskabspraksis. Årsregnskabet udarbejdes efter lov om finansiel virksomhed og danske oplysningskrav for børsnoterede finansielle selskaber.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af bankens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2016 samt af resultatet af bankens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2016 i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed og danske oplysningskrav for børsnoterede finansielle selskaber.

Grundlag for konklusion

Vi har udført vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit "Revisors ansvar for revisionen af årsregnskabet". Vi er uafhængige af banken i overensstemmelse med internationale etiske regler for revisorer (IESBA's Etiske regler) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i henhold til disse regler og krav. Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Centrale forhold ved revisionen

Centrale forhold ved revisionen er de forhold, der efter vores faglige vurdering var mest betydelige ved vores revision af årsregnskabet for regnskabsåret 2016. Disse forhold blev behandlet som led i vores revision af årsregnskabet som helhed og udformningen af vores konklusion herom. Vi afgiver ikke nogen særskilt konklusion om disse forhold.

Værdiansættelse af udlån, herunder nedskrivninger

Regnskabsmæssig værdi af udlån og andre tilgodehavender til amortiseret kostpris udgør 10.823 mio. kr. Regnskabsposten er væsentlig og er forbundet med betydelige skøn vedrørende vurdering af eventuelle nedskrivningsbehov, hvorfor forholdet er anset for ét af de mest betydelige ved revisionen.

Der henvises til årsregnskabet på side 50 "Balance", samt noterne 1, 2, 14, 16 og 17.

Ledelsens regnskabsmæssige vurdering af nedskrivningsbehov er baseret på rettidig konstatering af objektiv indikation for værdiforringelse samt de udarbejdede nedskrivningsberegninger.

Vores behandling i revisionen:

Vores væsentligste revisionshandlinger vedrørende værdiansættelse af udlån, herunder nedskrivninger, har været:

- Test af, at bankens forretningsgange omkring tildeling af bonitetskarakterer på de enkelte udlån har fungeret tilfredsstillende, herunder at banken rettidigt får identificeret de engagementer, der har et nedskrivningsbehov. Testen har taget udgangspunkt i dels en risikobaseret tilgang, dels en tilfældig stikprøve. Den risikobaserede tilgang har især fokuseret på følgende engagementer:

bankens største engagementer,

engagementer i risikofyldte brancher, som er defineret som landbrugsengagementer og ejendomsengagementer,

engagementer, der udviser svagheder i form af negativ udvikling i regnskabsstal, overtræk, restancer eller lignende,

- Test af bankens forretningsgange omkring nedskrivningsberegning på engagementer, hvorpå der er konstateret objektiv indikation for værdiforringelse. Der har været særligt fokus på, at bankens nedskrivningsberegninger på landbrugskunder har været retvisende og i overensstemmelse med de anvisninger, som Finanstilsynet har givet pengeinstitutssektoren
- Vi har vurderet tilstrækkeligheden i informationer i årsregnskabet noter omkring værdiansættelse af udlån, herunder nedskrivninger.